

Paziti moramo

Zdaj je vprašanje, kdo vse ustavna dopolnila sprejema, kdo jih pa ne sprejema. So ljudje, ki niso ravno veliki prijatelji razvoja socializma v naši državi, ali takšni, ki še zmeraj vztrajajo na starih pozicijah in bi hoteli ohraniti status quo. Ti so proti ustavnim dopolnilom. Vendar odkrito ne morejo govoriti proti njim, temveč jih poskušajo s kritiko in raznimi drugimi načini onemogočiti, razpihniti sovraštvo med našimi narodi, dajati ekonomskim problemom in težavam nacionalni prizvok itd. Z vsem hočejo zavreti in preprečiti postopek izpolnjevanja našega družbenega sistema sploh.

Zveznemu vodstvu se je vselej pripisovalo etatizem. V tej kritiki etatizma je bilo opaziti tudi nacionalistični prizvok, da je zvezna vlada v Beogradu, da ima Srbija pri tem največ dobička itd., da je ta etatizem škodljiv za druge narode in republike. Sedaj odpravljamo ta etatizem in federacija bo imela le malo takšnih zadev in pristojnosti, v okviru katerih bi ji lahko očitati, da daje prednost eni ali drugi republiki. Paziti pa moramo, tovarišice in tovariši, da se ta etatizem ne bo razdelil po republikah.

Ravno v sedanji fazi, med javno razpravo o ustavnih amandmajih, so prišli na plan razni elementi. To so razredni nasprotniki in izraziti antisocialistični in antikomunistični elementi, nacionalisti in šovinisti. Ti ne gledajo enotno na procese v naši državi, vendar so se zdaj bolj ali manj združili, na tihem, morda pa tudi kje sporazumno. In tako zdaj napadajo smer, ki smo jo ustoličili. V deželi sami tega ni veliko, pač pa se je to preneslo ven, od zunaj pa se prenaša k nam. Mnoge nasprotnike našega sistema v tujini namreč moti ugled, ki ga Jugoslavija uživa v svetu in ki je nesorazmerno večji od njenega ozemlja in števila prebivalcev. Iz govora predsednika Tita v Bogojnem

Pred novo veliko prelomnico

Vse tako kaže, da sta slovenski narod in njegov delavski razred spet pred novo veliko prelomnico. Zdajšnje razprave o ustavnih spremembah in naša razmišljanja o dolgoročnem razvoju Slovenije to misel potrjujejo. V boju za lastno državnost in samoupravnost si išče slovenski narod pot v prihodnost, ki mnogim zbuja tako upanje kakor strah in ki nam odpira seveda zelo različne možnosti; od naše akcije pa bo odvisno, katera od možnosti bo postala naša stvarnost. O tem nas prepričujejo tudi naše izkušnje iz preteklosti.

Naši razgledi — 9. 4. 1971

Zaklana kokoš

Iz Jugoslavije je odšlo v svet 30.000 natakarejev. Če jih mi ne plačamo, jih bodo pa drugi! V tem trenutku muenchenska olimpiada 1972 že močno napada jugoslovanski turizem. V Hrvatski opozarjajo, da bo med gostinskimi delavci »odšlo ven vse, kar je kaj vrednega«. Ostali bodo tisti, ki so strokovno najmanj vredni. Ti bodo stregli tujim gostom. Slaba potreba bo zmanjšala promet in vsekakor tudi trajno odbila mnoge turiste od naše jadranske obale. To lahko imenujemo zakol kokoši, ki nosi jajca. Devizna jajca!

Nedeljski dnevnik — 11. 4. 1971

Vikendi spet na dnevnem redu

V Vojvodini poteka nova akcija za ugotavljanje porekla imovine občanov, tako da bodo morali lastniki vil in vikendov spet dokazovati davčnim organom, odkod jim denar za njihovo izgradnjo. Davčni zavezanci sodijo, da tudi ta akcija ne bo uspela, kajti že dve dosedanjli nista, piše novosadski »Dnevnik«. Zaradi pičlih rezultatov so davčni zavezanci predlagali, da bi to davčno »institucijo« sploh ukinili, medtem ko mnogi sodijo, da jo je treba razširiti. Zdaj, v času modernega turizma, porabijo naši državljani mnogo milijonov za potovanja in razvedrilo od Azurne obale do Casablance. Za en tak izlet porabijo tudi toliko denarja, kolikor velja en »peugeot« ali garsonjera. To pa so po njihovem mnenju sredstva iz neobdavčenih dohodkov državljanov.

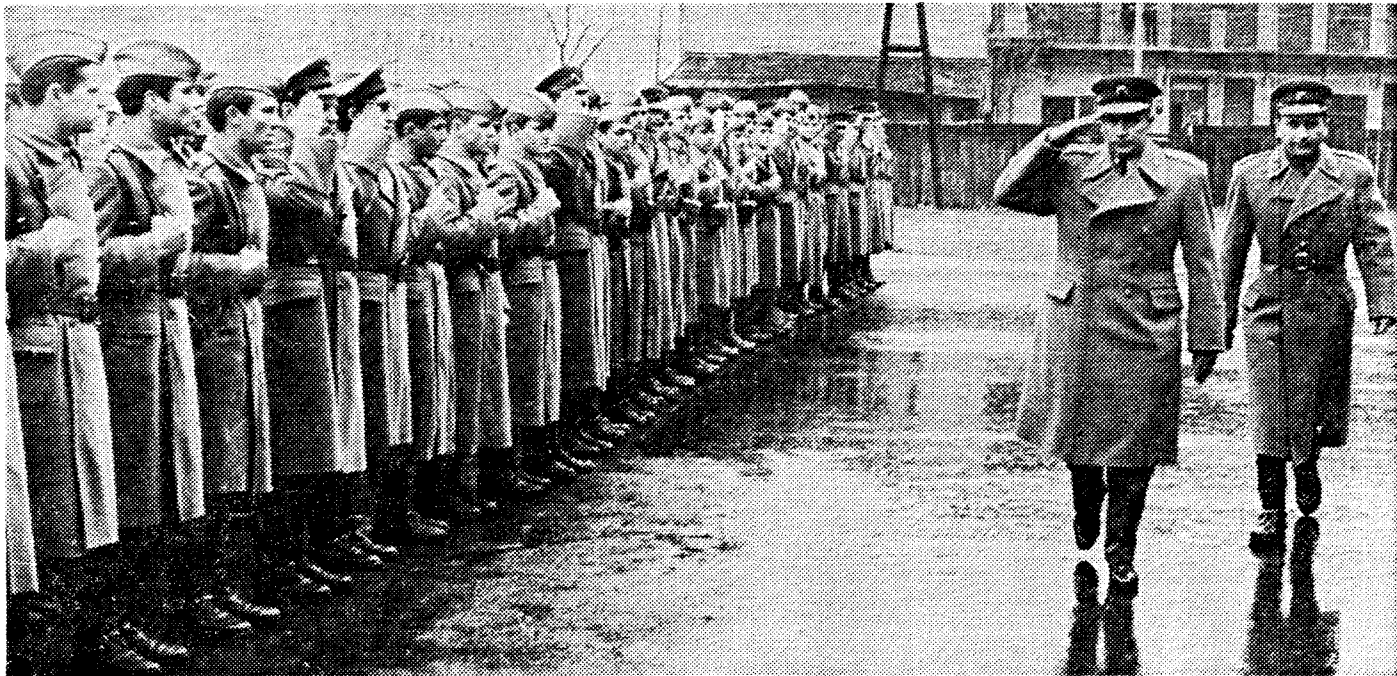
Delo — 10. 4. 1971

TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX — št. 16

15. april 1971

•TV-15• izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUSTERŠIČ — Tisk in klišaji ČGP »Delo« Ljubljana. Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posredna številka v kolportaji 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15«, Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Pred svečano prisego mladih vojakov v Mariboru: pregled postrojenih (O tem podrobneje na 9. strani.)

Beseda o vzgoji v duhu revolucionarnih vrednot

Zveza komunistov Slovenije je marca letos objavila teze o idejno-političnih vprašanjih vzgoje in izobraževanja. S tem je odprla pot javni razpravi o izredno pomembnem vprašanju naše družbe. Nas predvsem zanima tisti del razprav, ki zadevajo podajanje zgodovine in vrednot osvobodilnega boja v naših šolah. Ta namen je imela tudi razširjena seja sekretariata sekcije za razvijanje revolucionarnih tradicij pri Republiški konferenci Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, sklicana prejšnji terek.

Podlaga za razpravo je bila teza, da je treba zagotoviti ustrezen poudarek patriotični vzgoji, predvsem na temelju revolucionarnih tradicij in tradicij narodnoosvobodilnega boja, in da je treba zavrniti vse težnje po idejno nevtralnem in družbeno neangažirani šoli. Podlaga za razpravo pa so bili tudi izvlečki iz tez podobne razprave, ki je bila v zvezni skupščini že leta 1968 in ki jih moramo na tem mestu ponoviti. Te teze med drugim pravijo: da je treba bogatiti osebnost mladega človeka, seznanjajoč ga z etičnimi, estetskimi in kulturnimi vrednotami iz zgodovine naših narodov in človeškega rodu sploh, kar naj prispeva k nenehnemu zanimanju za kulturo in vsestransko ustvarjalnost; da je treba vzgajati državljane v duhu enakopravnosti, bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije, v duhu zvestobe socialistični domovini in pripravljenosti za obrambo njene neodvisnosti ter v duhu spoštovanja drugih narodov v duhu mednarodne solidarnosti in miru na svetu; da je treba negovati humane in odgovorne odnose med posamezniki, v kolektivu in v javnem življenju, razvijati sposobnost za pravilno ocenjevanje svojih ravnanj in obnašanja drugih s stališča vsklajevanja osebnih in družbenih interesov.

Predsedujoči Niko Šilih je poudaril, da se ob teh izhodiščih v našem sistemu izobraževanja pojavljajo mnoge dileme, pa tudi pomanjkljivosti. Tako še ni do-

ločeno, kaj naj se v skladu z zahtevo po idejnosti pouka poučuje: ali klasiki marksizma ali sodobna hotenja in zmote v mednarodnem delavskem gibanju ali pa domača iskanja zadnjih petdesetih let. Prav tako ni metodično razčišče no, kako naj se idejnost pouka izvaja. V nasprotju s tem obstajajo v zgodovini našega osvobodilnega boja velike vred-

note, ki ob pravilnem podajanju lahko odločilno vplivajo na osebnost mladega človeka. Z idejnostjo pouka bi bilo treba zagotoviti kritičen odnos do vsega preteklega in sedanjega, do vseh preteklih in sedanjih vrednot, kot so patriotizem, obsodba izdajstva, vprašanje uklonitve ali upora močnejšemu, vključevanje v najnaprednejše družbene tokove na svetu, ki so tudi med zadnjo vojno omogočili zmago naše revolucije, lucije.

Nadalje je treba mladini privzgojiti spoštovanje do sedanjega in preteklega

Nadaljevanje na 3. strani

Štafeta mladosti

V ponedeljek je iz Kopra krenila na več tisoč kilometrov dolgo pot štafeta mladosti, ki bo kot vsako leto tudi letos ponesla s seboj iskrene čestitke predsedniku Titu za njegov devetinsedemdeseti rojstni dan.

Ob odhodu je bila na Titovem trgu osrednja slovesnost, ki so se je poleg predsednika ZMJ Janeza Kocijanciča in predsednika ZMS Živka Preglja udeležili tudi številni predstavniki mladinskih organizacij iz drugih republik. »Ponosni smo, da se začenja štafeta — simbol bratstva in mirnega sožitja med našimi narodi — prav iz Kopra, primorskega mesta s tako borbeno preteklostjo!« je med drugim dejala članica CK ZKS Silva Jereb, ki je zbrane pozdravila v imenu koprskih družbeno-političnih organizacij.

Po kulturnem programu je štafeto palico — izdelek študenta četrtga letnika likovne akademije v Ljubljani Njegovana Nemca — prevzel večkratni mladinski prvak Slovenije v gimnastiki Igor Žerjal. Štafeta mladosti je nato nadaljevala pot proti Kozini, Sežani in Postojni.

Iz vsebine:

Napad v Stockholmu (2. stran)

O prenosu varstva borcev in invalidov na republike (3. stran)

Očitki sredstvom javnega obveščanja (7. stran)

Napad z baloni na ZDA in Kanado (8. stran)

Čemu spomeniki hitlerjancem? (10. stran)

Kako smo vozili čez Savo (13. stran)

Dreyfusova afera (16. stran)

DOGODKI TEDNA

■ Predsednik republike Josip Broz Tito je bil na potovanju po Bosni in Hercegovini, kjer se je pogovarjal s tamkajšnjimi gospodarskimi in družbeno — političnimi delavci. V svojih govorih je strnil svoje misli o sedanjih spremembah v družbeno-političnem sistemu naše države. Poudaril je, da se velika večina Jugoslovancev zaveda nujnosti in pomena sedanjega izpopolnjevanja našega sistema, saj so ustavni amandmaji na dnevnem redu prav v času, ko je bil sprejet stabilizacijski program našega gospodarstva.

■ CK ZK Hrvatske je na svoji seji obravnaval razpravo v izvršnem biroju predsedstva ZKJ, posvečeno sovražni dejavnosti proti SFRJ, v okviru katere nekateri krogi v tujini in doma skušajo obrekovati politično vodstvo SR Hrvatske. CK Hrvatske meni, da gre za organizirano akcijo za diskvalifikacijo političnega vodstva SR Hrvatske in obrekovanja o domnevni povezanosti vodstva SR Hrvatske z ustaško emigracijo. Ugotovili so, da gre za povezanost in delovanje sovražnih sil vseh barv iz tujine ter unitarističnih in birokratskih sil v državi, katerih namen je diskreditirati hrvatsko politično vodstvo.

■ V Moskvi se je končal 24. kongres KP Sovjetske zveze. Sprejel je kongresne dokumente in izvolil novo partijsko vodstvo. Za generalnega sekretarja CK KP SZ je bil znova izvoljen Leonid Iljč Brežnjev. Dosedanji politbiro je imel 11 članov, novi pa ima 15 članov. Poleg prejšnjih članov Brežnjeva, Podgornega, Kosigina, Suslova, Kirilenka, Peljeva, Mazurova, Poljanskega, Seljesta, Voronova in Seljepina, so bili v novi politbiro izvoljeni trije dosedanja kandidati za člane politbiroja: prvi sekretar moskovskega komiteja Grišin, prvi sekretar kazahstanskega CK Kunaev, predsednik ukrajinske vlade Ščerbickij in dosedanji sekretar CK KP SZ Kulakov.

■ V jami Ojstro hrastniškega rudnika se je pripetila huda nesreča, v kateri je izgubilo življenje devet rudarjev. Do nesreče je prišlo, ker se je vdrla v šesto etažo jame (115 metrov pod površino) kakih 3000 kubičnih metrov mulja in zaradi nenadnega vdora vode v delovnišče, kjer je delala skupina 22 rudarjev. Ponesrečenec so hitro priskočile na pomoč reševalne ekipe. Vest o nesreči je bolešno odjeknila po vsej državi. V Hrastniku so ustanovili odbor, ki je poskrbel za zadnje slovo od mrtvih tovarišev. Delavski svet rudnika Hrastnik pa je sprejel sklep o pomoči družinam umrlih rudarjev. Tudi delavski svet Strojne tovarne Trbovlje je odobril družinam pomoč v višini 20.000 dinarjev.

■ V ponedeljek, 12. aprila, je s Titovega trga v Kopru krenila na nekaj tisoč kilometrov dolgo pot letošnja štafeta mladosti. Za prvega nosilca štafete so izbrali 19-letnega koprškega gimnazijca Igorja Zerjale, mladinskega reprezentanta v telovadbi. Iz Kopra so štafeto palico ponesli proti Postojni in Tolmini. Tam so jo prevzeli planinci in jo čez Vršič prenesli v Kranjsko goro. V Ljubljano je štafeta prispela 13. aprila. Ob tej priložnosti so v Križankah priredili slovesnost s kulturnim programom. Ozemlje SR Slovenije bo štafeta zapustila 15. aprila, ko jo bodo v Murskem Središču slovesno izročili mladini SR Hrvatske.

■ Težko ranjeni jugoslovanski veleposlanik na Švedskem Vladimir Rolovič, ki sta ga napadla ustaška terorista Miro Barišić in Andjelko Brajković, je še zmeraj v nezvesti, medtem ko je tajnica veleposlaništva v Stockholmu, Mira Stempihar, že izven smrtnih nevarnosti. Kot kaže, so si ustaški teroristi izbrali prav Švedsko za središče svoje zločinske dejavnosti. Predsednik SFRJ Josip Broz Tito je odlikoval veleposlanika Roloviča z redom narodnega heroja. Švedski časopisi obširno pišejo, kdo so ustaši, tudi policija je na delu, da bi ujela vodjo ustaške teroristične skupine.

■ Predsednik ZDA Nixon je izjavil, da bodo od 1. maja do 1. decembra letos umaknili iz Južnega Vietnama

100.000 ameriških vojakov, ni pa hotel povedati, kdaj bo konec ameriškega sodelovanja v indokitajski vojni. Tempo umika ameriških vojakov bo torej nekoliko močnejši kot lani, saj bi mesečno umaknili namesto 12.500 vojakov 14.000 vojakov. Po prvem decembru letos bi potemtakem ostalo v Vietnamu še 184.000 ameriških vojakov.

■ Vatikan je obsodil velesile in njihov boj za prevlado v svetu. V dokumentu »Pravica v svetu«, ki so ga pripravili za napovedani škofovski sinod, opozarja da velesile v boju za ravnovesje silijo šibkejšo državo, da se jim pridružio. Ta dokument je Vatikan poslal vsem škofovskim konferencam.

■ V Karačiju so uradno sporočili, da se je član vodstva Rahmanove stranke Avami dr. Kamah Husein predal vojaškim oblastem. Tudi Rahman sam je baje v rokah zahodnopakistanskih oblasti. Pakistanski predsednik Jahja Kan je pozval Sovjetsko zvezo, naj vpliva na Indijo in prepreči njeno vmešavanje v notranje zadeve. Stalni pakistanski predstavnik v OZN Aga Šahi pa se je v imenu vlade pritožil U Tanu zaradi zunanjega vmešavanja v pakistanske zadeve. Poleg poročil o nadaljnji normalizaciji razmer v Vzhodnem Pakistanu se je prvič uradno zvedelo, da vojaškim enotam v boju proti »prointernacionalnim elementom« pomagata tudi letalstvo. Zaradi letalskih napadov je bilo veliko žrtev med prebivalstvom v Čitagongu, Silhetu in Komili. Državljanska vojna v Vzhodnem Pakistanu se spreminja v gverilsko vojskovanje.

■ Zvezni sekretar za finance Janko Smole je odpotoval na sedemdnevni obisk v ZDA kot predstavnik vlade SFRJ. Pred odhodom je izjavil, da odhaja v Washington na pogovore z vodilnimi osebnostmi ameriške administracije, pa tudi s predstavniki mednarodne banke.

Ameriški poročnik William Calley je bil obsojen zaradi pokola 102 vietnamskih civilnih prebivalcev na dosmrtno ječo, vendar bo na ukaz predsednika Nixona prost, dokler o sodbi ne odloči vrhovno sodišče. Na sliki ga vidimo v lagodnem položaju doma...

OBČANOVA BELEZNICA

ZLOČIN

Zločinski, gangsterski napad — v stilu čikaškega podzemlja — dveh mladih ustašev na našega ambasadorja Vladimirja Roloviča v Stockholmu je globoko odjeknil v naši javnosti. Zdaj groze že tudi veleposlaniku na Danskem, konzulu v Malmöju in bržkone še komu. Marsikateri naš delavec mora zaradi lastne varnosti sleherni mesec odšteti po nekaj krvavo zaslužjenih deviz ustašem, da bi si ohranil življenje...

Ni ga človeka pri nas, ki ga ti dogodki niso presunili, ki mu ti dogodki niso dali misliti. Ustaški gangsterjem se širi kot peronospora po zahodni Evropi. Toda, če bi šlo dejansko le za peščico ljudi, odpadnikov ali naslednikov tistih, ki so med vojno bolj uporabljali nož kot pa strelno orožje in se znašli nad neobglenim ljudstvom, potem bi človek dejal, da jih je pač treba zatreti in uničiti. Vendarle gre tu za nekaj drugega, za nekaj širšega. Ustaško, protijugoslovansko gibanje postaja le del splošnega neonacističnega gibanja, ki smo mu zdaj priče.

Jasno je, da tega ne moremo prezreti, da tega ne moremo pozabiti in da se čutimo hudo prizadeti. Življenja naših državljanov v nekaterih državah Evrope so iz dneva v dan bolj v nevarnosti. Marsikdo pravi, da mu je bilo laže v hosti, med narodnoosvobodilno vojno kot pa zdaj v svobodni in demokratični Evropi. Naši državljani, ki delajo v drugih državah, se zjutraj prebude, ne da bi vedeli, ali bodo tudi šli mirno spat...

Energični protesti naše države pri pristojnih tujih vladah pogosto ne najdejo pravega odmeva. Vsi mogoči izgovori so jim dobrodošli, pa naj se skrivajo pod takim plaščem ali pod drugačno krinko. To

POLITIČNI RAZGLEDI

NAPAD V STOCKHOLMU

Atentat na jugoslovanskega veleposlanika Vladimirja Roloviča, njegovo tajnico Miro Stempihar in svetnika veleposlaništva Miodraga Vukadinovića je pravzaprav »epizoda« v teroristični dejavnosti ustaške in četniške emigracije v tujini, ki je terjala že veliko smrtnih žrtev. Toda zaradi posebnega in sicer izredno demokratičnega režima na Švedskem je gnusno dejanje izredno razburilo tako jugoslovansko kot svetovno javnost. Na znamenito švedsko demokracijo je padla temna senca. Dežela, ki dovoljuje, da se vanjo zatekajo ameriški dezertjerji iz Vietnama, dovoljuje tudi, da v njej nekažnovano delujejo teroristične emigrantske organizacije. Po švedskih zakonih imajo namreč tudi tuji pravico do politične dejavnosti, dokler se ta ne izrodi v nasilje. Toda v primeru jugoslovanske politične emigracije se je to že zgodilo in svarično znamenje iz letošnjega februarja nikakor ni zaleglo, da bi švedske oblasti učinkoviteje ukrepale.

Tako je bila švedska vlada že večkrat opozorjena na emigrantske organizacije, ki strahujejo jugoslovanske državljane (tako delavce kot diplomatske in konzularne predstavnike), upravičenost teh opozoril pa je potrdil februarjski poskus ugrabitve v konzulatu SFRJ v Göteborgu. Ko je švedsko sodišče kaznovalo neposredne krivce, je jugoslovanska javnost dobila vtis, da bodo oblasti še naprej odločno ukrepale in preprečile teroristično dejavnost emigrantskih skupin. Potemtakem je atentat na Vladimirja Roloviča in njegova sodelavca 7. aprila letos dokaz, da je dosedanje prizanašanje tako imenovani politični dejavnosti teh terorističnih skupin postalo povsem nedopustno in nevarno ter da se švedska vlada ni pravočasno odločila za odločne ukrepe. To je bila njena dolžnost tako glede na varnost naših diplomatskih predstavnikov in državljanov kot tudi glede na dobre odnose med Švedsko in Jugoslavijo.

Tako je bil uglasen protest jugoslovanske vlade, ki je tudi pooblastila zunanjega ministra, naj posreduje švedski vladi ogorčenje naše javnosti zaradi terorističnih napadov.

Švedski zunanji minister Torsten Nilsson je v brzojavki Mirku Tepavcu izrazil obžalovanje zaradi tega dogodka, v uradnem sporočilu švedskega zunanjega ministrstva pa je bilo tudi rečeno: »Z veliko osuplostjo in globoko prizadetostjo

postaja zaskrbljujoče in vznemirljivo.

Da ti ustaški elementi kot pavi dvigujejo glave, ni nič čudnega. V posameznih državah uživajo vso možno svobodo in pravico do svojega delovanja, pa naj gre tu za še tako očitno nasprotovanje vsemu pravičnemu in zgodovinsko dokazanemu dejstvu. Je Jugoslavija še vedno trn v peti mnogim ljudem, ki nikakor ne morejo doumeti, da smo takšni, kakršni smo, da želimo živeti v miru in da mir privoščimo tudi drugim?

Globoko me je prizadelo to dejanje, dasiravno sem na tistem mislil, da je že mimo nas. Doklej bodo še prihajale tako srljive vesti iz nekaterih drugih držav? Pa še nekaj. Taka dejanja so kot nalašč tudi voda na mlin tistim, redkim posameznikom doma, ki tudi zdaj, ob tem, ne skrivajo svojega zadovoljstva pa tudi upanja »da se je nekaj premaknilo«.

Zdi se, da bomo morali biti mnogo bolj budni do vseh takih elementov in posameznikov, ki jim današnji družbeni red v Jugoslaviji ni povšeči. Tu milosti ne more biti...

VIDEO

tjo je vlada sprejela poročilo o brutalnem atentatu na jugoslovanskega veleposlanika in njegove sodelavce. Storitci bodo za to seveda odgovarjali po švedskih zakonih, toda tragedija aktualizira celotno vprašanje, kako naj švedske oblasti ustvarijo učinkovito zaščito za tuje uradne predstavnike v naši deželi.

V Jugoslaviji se je dvignil ogorčen val protestov zaradi terorističnega napada na jugoslovansko veleposlaništvo v Stockholmu, osnovna misel vseh protestov pa je, naj švedske oblasti čimprej naredijo konec tako politični kot teroristični dejavnosti jugoslovanske emigracije, ki si dela utvare o »politični rešitvi v Jugoslaviji« in ki je slepa za resničnost našega političnega življenja. Vsem jugoslovanskim državljanom so dobro znana izredno strpna stališča do jugoslovanske politične emigracije, se pravi do tistih ljudi, ki so sodelovali z okupatorjem in, ki so po zmagi naprednih sil v Jugoslaviji pobegnili na tuje.

Vsem je tudi dobro znano, da jugoslovanska politična emigracija, ki se ukvarja s teroristično dejavnostjo, novaci nove sile med gospodarsko emigracijo ter ljudmi, ki so iz najrazličnejših razlogov uradno ali neuradno zapustili domovino. Starost atentatorjev na veleposlanika Roloviča (Miro Barišić ima 21 let, njegov pajdaš Andjelko Brajković pa 23 let) dokazuje, da stari in prekaljeni ustaši (in četniki ali domobranci itd.), dandanes pošiljajo v žerjavico po kostanj druge, mlade ljudi, torej takšne, ki bi v primeru, da bi se znašli v zaporu in sodniki, ne bi bili videti tako politično umazani kot njihovi gospodarji.

Kmalu po atentatu na Roloviča so švedski časopisi obvestili javnost, da so odkrili »tajno listo smrti«, ki so jo sestavili ustaški teroristi in na kateri je na prvem mestu ime veleposlanika Roloviča. Po nekaterih informacijah sta na tem seznamu tudi konzul Ljubomir Živanović, ki naj bi ga ubili ob napadu na konzulat v Göteborgu, ter konzul v Malmöju Veljo Milošević.

List »Aftonbladet« je priobčil celo pogovor z atentatorjem Barišićem, ki je med drugim izjavil, da je bil Ante Pavelić »velik človek in naš voditelj«. List je objavil fotografiji Mussolinija in Pavelića s komentarjem, da sta bila »tirana iz druge svetovne vojne«, ter zapisal, da je ustaško fašistično gibanje med vojno brutalno likvidiralo okoli milijon ljudi.

Navzlic takšnemu spremnemu komentarju pa je ravnanje nekaterih švedskih listov in švedske televizije, ki si je privoščila intervjuje z ustaškimi teroristi, za Jugoslovane docela nerazumljivo. Vsem nam je popolnoma jasno, da je mogoče teroristično dejavnost jugoslovanske emigracije onemogočiti le s trdnim nastopom švedskih oblasti. Vzemimo za primer odločnejši nastop zahodnonemških oblasti v zadnjih časih (po prihodu Willyja Brandta na kancerski položaj). In vendar je bila jugoslovanska politična emigracija v ZRN dosti močnejše zasidrana: šlo je za stare nacistične sodelavce, ki so se ustalili v ZRN, si tam pridobili državljanstvo, lep materialni položaj, potem pa seveda delovali ob podpori nazadnjaških zahodnih političnih organizacij in ustanov — od neonacističnih strank do radia Svobodna Evropa. Potem se je ta emigracija začela seliti na Švedsko in opozarjanje jugoslovanske vlade — kot kaže — ni nič zaleglo.

Zato se v zadnjem primeru krvavega napada na jugoslovansko veleposlaništvo nikakor ne moremo zadovoljiti samo z obljubo, da bodo storilec kaznovani po švedskih zakonih. Odkriti je treba tudi organizatorje in pobudnike zločinskega dejanja, potem pa se lotiti ukrepov, da se konča in povsem prepreči takšna dejavnost. Jugoslovanska vlada se je zavedala, da ima za seboj vse naše ljudstvo, ko je opozorila švedsko vlado, da bi v primeru, če se ne bi lotili tako odločnih ukrepov, to lahko usodno vplivalo na prijateljske odnose med državama.

KOMENTATOR

Iz zanimive fotokronike: tradicionalni defilé vojnih veteranov v Londonu

ZIVILSKA INDUSTRIJA KAMNIK

SVETUJEMO PRIPOROČAMO

Kuhani ETA — žilol v zrnju »TETOVEC« je posebno primerno za pripravo »srbskega pasulja«.

SRBSKI PASULJ SI PRIPRAVIMO:

Vzamemo 25 dkg prekajenega mesa, 10 dkg na drobno narezane čebule, nekaj strokov strtega česna, zalijemo z vodo in skuhamo. Na hladni maščobi razmešamo za čajno žličko moke in jedilno žlico mleto sladke paprike, segrejemo, gladko zmešamo in dodamo kuhanemu mesu skupaj s konzervo kuhanega tetovca. Ko dobro prevre, je jed gotova.

Še hitreje pa si pripravimo pasulj brez mesa, tako da naredimo prežganje iz maščobe, narezane slanice, nasekljane čebule, moke, paprike in paradižnikove meze. Prežganje zalijemo s toplo vodo, končno dodamo dozo fizola.

Vse skupaj prevremo.

POZKUSTE!

Beseda o vzgoji v duhu revolucionarnih vrednot

Nadaljevanje s 1. strani

dela. Pri pouku zgodovine osvobodilnega boja bi bilo treba dati večji poudarek človeku, človeškim odlikam in človeškim slabostim, ki so privedle do uspehov in zmag na eni strani, na drugi strani pa do porazov in tragedij. Našega osvobodilnega boja ne bi smeli idealizirati in tako tudi ne naše družbe, ker to povzroča pri mladem človeku ob spopadu z življenjskimi problemi razna razočaranja. Poudarek naj bi ne bil toliko na datumih kot na posledicah usodnih odločitev, na razpotjih, žrtvah, kaj je bilo naprednega in kaj nazadnjaškega na tem, kaj pošteno in kaj nepošteno, kaj je bilo v naši revoluciji veličastnega in kateri negativni pojavi so jo spremljali. V učnem programu in učnem gradivu bi bilo treba manj pomembno učno snov skrajšati ter tako dobiti čas in prostor za temeljitejšo obravnavo sodobnih pridobitev, saj se je zadnjih petdeset let zgodilo več novega in pomembnega kot prej v 500 letih.

Jaka Avšič se je zavzel, naj bi naša šola privzgojila mladini občutek za obliko vsega napadalnega pri posamezniku in pri posameznih družbenih tvorbah ter občutek za enakopravnost. V družbi, kakršna je naša, nepriznavanje enakopravnosti posamezniku in posameznemu narodu povzroči lahko mnoge zaplete in spore, ki škodujejo enim in drugim. Zgodovina je pokazala, da

zmaga močnejšega in številnejšega pri naša le začasne gmotne koristi, kasneje pa se vsiljevanje volje šibkejšim grdo maščuje tudi nad močnejšimi. Poskusi za asimilacijo narodov so nazadnjaški in nekulturni.

Mara Rupena je poglobitve vzroke za pomanjkljivo podajanje idejnosti pouka našla v slabi kadrovske politiki, torej v tem, da nismo posvečali dovolj pozornosti izboru in usposabljanju učiteljev, da nismo zagotovili ustreznih študijskih podpor nadarjenim otrokom o poučevanju zgodovine osvobodilnega boja. Podobne seminarje kot obliko dopolnilnega strokovnega izobraževanja uvažajo povsod po svetu. Na njih se učne moči seznanjajo z vsebinskimi in metodološkimi novitetami.

Tudi Ivan Križnar je podprl zamisel o organiziranju seminarjev, ki naj bodo dobro pripravljene. Nadalje bi bilo treba zagotoviti denar za opremo kabinetov ter pospešiti izdelavo sodobnih učnih pomagala in ponazoril; v ta proces naj bi v večji meri vključili znanstvene ustanove, predvsem pa univerzo.

To je le nekaj drobcev iz obsežne razprave, ki je prinesla mnogo predlogov za izboljšanje in za učinkovite posege na področje vzgoje mladega rodu, da bo znal pravilno presoditi pridobitve, osvobodilnega boja in ljudske revolucije, da se bo znal v življenju po njih ravnati, jih braniti pa tudi dalje razvijati.

S. F.

Priprava zakona o vseljuskem odopru

Obrambne priprave občanov, krajevnih skupnosti, delovnih in drugih organizacij ter družbenopolitičnih skupnosti morajo biti stalne in prisotne v redni vsakodnevni dejavnosti, postati morajo zavestno družbeno gibanje — je med drugim poudaril predstavnik Izvršnega sveta Albert Jakopič-Kajtimir, ko je prejšnjo sredo pred republiškim zborom skupščine socialistične republike Slovenije obrazložil osnutek zakona o splošnem ljudskem odporu.

OBVESTILO

Zelja mnogih ranjencev in osebja partizanskih bolnišnic Koroškega odreda je, da bi se v letošnjem letu ponovno srečali v Robanovem kotu ali Logarski dolini. Ker zbiram spomine in dokumente iz partizanskih bolnišnic Koroškega odreda za sestavo kronike, prosim vse za sodelovanje. Iz teh bolnišnic so še ohranjeni sezname pacientov in osebja. Kdor potrebuje dokumentacijo, jo lahko dobi.

Pišite na naslov: Ikočič Anton 63335 Solčava.

Osnutek zakona o vseljudskem odporu je bil objavljen v prilogi tretje številke »Naše obrambe«. S tem je dana možnost, da se z njim seznanijo najširše plasti občanov, predvsem pa bivši borci in rezervni starešine jugoslovanske armade. Republiški zbor je osnutek zakona podprl ter naložil izvršnemu svetu, naj na osnovi predlogov in pripomb poslancev Mila Vižintina in Rudijske Rebeke pripravi predlog zakona do 15. junija 1971, pri tem pa prouči in upošteva še vse druge pripombe in predloge. Tako je omogočeno občanom, krajevnim skupnostim ter delovnim in drugim organizacijam, da ustvarjalno sodelujejo pri pripravi zakona. Čim več občanov in organizacij bo dalo svoje predloge, tem boljši bo zakon in toliko kasneje bodo nove razmere zahtevale, da se spremeni ali dopolni. Posebno bivši borci smo zainteresirani, da pri pripravi tega zakona sodelujemo in da pri tem delu sodeluje tudi najširši krog občanov. Tako se bo okrepila zlasti zavest o potrebi po temeljitih pripravah na splošni ljudski odpor.

M. M.

O prenosu varstva borcev in invalidov na republike

Predsednik republiške komisije za vprašanja borcev in vojaških vojni invalidov SR Srbije Petar Brajović je na seji republiškega zbora ob sprejemanju proračuna govoril o prenosu varstva borcev in vojaških vojni invalidov na republike. Iz njegovega govora posnemamo po listu »4. jul« tele misli:

Ker so vsi naši časniki pisali o tem, da bo financiranje borčevskega in invalidskega varstva decentralizirano, pa tudi o tem, kakšna stališča so v razpravi zavzemali razni predstavniki, je med borci in invalidi prišlo do različnih tolmačenj, a ponekod tudi do odzivov, ki so dobila politični značaj. Taki odzivi imajo globok pomen, ker se udeleženci NOV bojijo, da bi se ti ukrepi sčasoma ne spremenili v razbijanje enotnega varstva borcev in invalidov.

S tem bi namreč iste kategorije borcev obravnavali na različne načine, kar pa bi zares pomenilo velik ekonomski, pa tudi politični problem. Poseglo bi namreč v jedro enotnega smotra, za katerega so se borci NOV borili ob graditvi socialistične Jugoslavije. Zato menim, da so tu potrebna pojasnila. Odpor proti decentralizaciji financiranja utemeljujejo nekateri z mnenjem, da se s tem krši peta točka dopolnila XXIX. načrta ustavnih dopolnil. V tej točki je namreč naglašeno, da federacija ureja in zagotavlja temeljno varstvo invalidov in borcev. Nekateri mislijo: kjer se nekaj ureja in zagotavlja, se mora tudi financirati. Drugi pa menijo, da če federacija del svojih dohodkov odstopi republikam za zadovoljitev pravic, ki so predvidene z zveznimi predpisi, ni prizadeto to načelo, temveč se prenaša na republike samo tehnika financiranja.

Po vsem tem vsi tisti, ki so za decentralizacijo, odločno zastopajo stališče, da se mora na ravni federacije še nadalje urejati enoten način varstva borcev in VVI. Pa ne samo to — pač pa tudi, da vse tisto, kar federacija predpiše, tudi gmotno zagotovi.

Zelim naglasiti, da je ureditev po tem dopolnilu bila tudi do sedaj do neke mere zagotovljena z ustavo. Ta ureditev dejavnosti potrjuje sklep IX. kongresa ZKJ, naj se borčevsko in invalidsko varstvo urejuje in zagotavlja na ravni federacije. To je naglašeno tudi v resoluciji VI. kongresa ZZB NOV Jugoslavije.

Skupščina SR Srbije je nenehno stala na stališču, naj se borčevsko in invalidsko varstvo ureja in zagotavlja na enoten način na ravni federacije. V tem smislu smo tudi predlagali zvezni skupščini dopolnitev pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Naglasili smo, da se morajo ohraniti vse pridobljene pravice borcev in vojaških vojni invalidov. Toda ne samo to, poslali smo tudi več predlogov za razširitev teh pravic. S tem, da sprejemamo decentralizacijo financiranja borčevskega in invalidskega varstva, ne mislimo, da se le-to ne more istovetiti z decentralizacijo pravic borcev in invalidov, pač pa, da pomeni le pripravljenost, da se vse tisto, kar se ureja in kar se bo urejalo z zveznimi predpisi o vprašanjih borcev in invalidov, mora tudi izvrševati. Na to zadevo ne gledamo le iz gmotnega stališča, čeprav je tudi to zelo važno, pač pa gledamo nanjo kot na politično zadevo, ker so se vsi udeleženci NOV borili za skupne smotre. Zato je prav, da se njihove pravice urejajo enotno.

S proslave v Stari Sušici — 4. t. m. — ki je kljub slabemu vremenu lepo potekla (k članku v rubriki Ob tabornem ognju)

OB TABORNEM OGNJU

Tam je bila trava bolj zelena ...

Ko sem odšel v Staro Sušico proslavljati krajevni praznik Košana, še nisem vedel, da bom o tem napravil zapis. Beležnico sem vzel v roke, ko sem pri Semenovih na Stari Sušici čakal na začetek proslave. Tu so se pogovarjali, kako je bilo 12. marca 1944, ko so Nemci presenetili borce 1. bataljona Istrskega odreda. Semenova Poldka, ki je z možem prišla domov proslavljati košanski krajevni praznik, je takrat kot mlada dekle ves potek borbe opazovala iz neposredne bližine. Pri njih je bila namreč partizanska javka; tu ter pri sosedovih so se partizani in aktivisti zadrževali vsak dan.

V Semenovi hiši, prav tam, kjer so v narodnoosvobodilni vojni partizani uživali domače gostoljubje, obujanju spominov nisem posvečal posebne pozornosti, v uho pa so mi prišle Poldkine besede, ko je rekla: »Tri leta se je poznalo«.

Govorili so o padlem Niku, načelniku VOS za Brkine, ki je tu, pred njihovo hišo 12. marca 1944 zjutraj prisostvoval prisegi partizanov 5. bataljona VDV brigade in ni takoj zatem odšel z bataljonom. Ostaj je pri Semenovih in dočakal napad Nemcev, istega dne popoldne.

Drugi so govorili o polkovniku Zdravku Prebeliču, ki je iz VII. korpusa šel na IX. korpus, se tu ustavil in — padel.

»Kaj se je tri leta poznalo«, sem vprašal.

»Tam je bila trava bolj zelena... tam, kjer je Zdravko izkervavel«, se je glasil odgovor.

Takšno pretresljivo obujanje spominov me je tako prevzelo, da sem sklenil v spomin na takratne dogodke napisati, kako so Dolani letos, 4. aprila praznovali svoj praznik.

Lilo je kot iz škafe, ljudje pa so prihajali od vsepovsod. Prihajali so iz dolanske doline, iz Ilirske Bistrice s pevskim zborom, iz Postojne z Miranom Fajdigom — predsednikom občine, skupina nekdanjih borcev Istrskega odreda in drugi.

Na robu Stare Sušice, ob spominski plošči, kjer je pred 27 leti padlo hkrati največ borcev Istrskega odreda, je govoril domačin Stanko Slabnik. Opisoval je nekdanje in sedanje življenje ljudi teh krajev, ki so se že v ranjki Avstriji borili za svoje nacionalne pravice. Povedal je tudi, zakaj je 4. april košanski praznik. Dne 4. aprila 1942 je na njihovem območju Karlo Maslo s še tremi partizani napadel italijansko karabinersko patruljo. Padla sta karabinerski oficir in podoficir. Ta uspešni napad na osovražene zaščitnike italijanske fašistične ideologije in oblasti je bil za to ljudstvo tako pomemben, da so po njem določili dan svojega praznika.

Za njim je govoril Polde Krebelj, ki je bil takrat, leta 1944, namestnik komandanta 1. bataljona Istrskega odreda. Opisal je, kje in kako so jih Nemci obkolili in kje vse so se partizani umikali. Skoraj vsak, ki se je umikal v hrib, proti gozdu, je padel. Nemci so vedeli, da bodo partizani silili v gozd, pa so tam organizirali najmočnejši obroč. Osemnajst jih je padlo. Med njimi sta dva partizana zgorela v Zgonarjevi hiši, ki je stala čisto blizu kraja, kjer je zdaj vzidana spominska plošča.

Ko so predstavniki družbeno-političnih organizacij in drugi k spominski plošči položili vence, je zapel moški pevski zbor iz Ilirske Bistrice, učenci iz košanske osnovne šole pa so recitirali. Čudovite partizanske

pesmi, otožne in udarne... Delegacije so polagale vence, vmes je bilo slišati zamolkle udarce deževnih kapelj, padajočih z drevja na mikrofona. Ustvarjale so vizijo trpkih solz, ki drsijo po licih ponosnega in neuklonljivega primorskega ljudstva in padajo na tla, nekoč prepojena s krvjo, v čast in spomin tistim, ki so za to našo svobodo darovali življenja.

Nenadoma so počili strel. Okrog nas se je odprl pekel. Bili smo obkoljeni. Enote JLA iz Pivke so natanko tam, kjer so pred 27 leti Nemci napadli partizane, obnovile napad. Četa krajevne teritorialne obrambe je predstavljala napadene in v boju se umikajoče borce 1. bataljona Istrskega odreda.

Ne samo mi, starejši, tudi mladi, ki so to nedeljo pohiteli sem, so ob oglašujočem streljanju morali občutiti tesnobo v svojih srcih. Lahko so si predstavljali, kako strašno je bilo takrat, ko so namesto iz manevrske munice zažvižgale iz orožja prave svinčenke. In ko smo po končani vaji komentirali, da takrat verjetno ni bilo toliko streljanja, so nam še žive prste povedale, da je v resnici bilo vsaj še enkrat huje.

Mokri in blatni skoraj do kolen, smo se potem razšli po vasi, čez eno uro pa smo se zopet sestali v Dolnji Košani, kjer nas je sprejel predsednik združenja borcev NOV in krajevne skupnosti Košana. V vaški dvorani se nas je zbralo 130 gostov in domačinov. Za razpoloženje so skrbeli ilirskobistriški pevci.

Višek tega tovariškega srečanja je bil, ko je narodni heroj Karlo Maslo, doma iz bližnjega Ostrožnega brda, izrekel sočustvovanje sorodnikom padlih borcev na Stari Sušici in v Brkinih sploh. Za njim je vstal 66-letni domačin Frane Dovgan in začel počasi brati resolucijo Centralnemu komiteju KP Slovenije. Dolani in Brkini v njej zahtevajo večjo skrb družbe za te ostale kraje. Da so bile v resoluciji zajete misli vseh tamkaj živčih ljudi, je bilo čutili iz spontanega in glasnega odobravanja, ko je očanec Dovgan končal z branjem.

STANE KOMAN

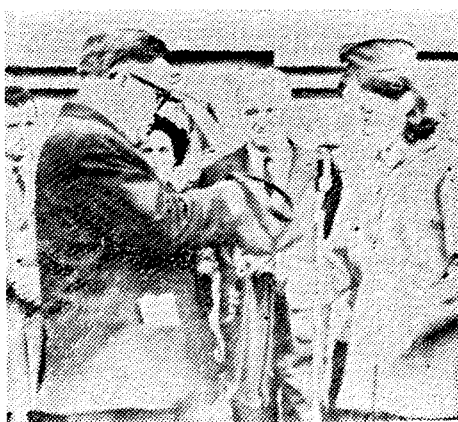
BESEDA DOPIŠNIKOV

MARIBOR

SREČNO, KURIRČKOVA POŠTA!

V ponedeljek, 5. aprila se je zbralo pred spomenikom talcev v Mariboru okoli 3 tisoč pionirjev, mladincev in odraslih, ki so počastili svečani prihod kurirčkove pošte. Igrala je godba na pihala, posamezniki so natopili z recitacijami. Med navzočimi so bili: PAVLE ZAVCER-MATJAZ, predsednik komisije za razvijanje tradicij NOB pri RO ZZB NOV Slovenije, MIRAN POTRČ, sekretar mestne konference ZK Maribor, IVAN GORJUP, član predsedstva občinske konference ZZB NOB Maribor in predstavniki množičnih ter družbenopolitičnih organizacij Maribora.

Med drugimi sta kurirčkovo pošto pozdravila Pavle Zavcer in Ivan Gorjup, ki je tudi izročil kurirčkovo torbico s pomembnimi pismi, sporočili, dnevniki in zemljevidi. DRAGO MIKLAVC

JESENICE

POSVET ZASTOPNIKOV ZB NOV

Občinski odbor ZZB NOV na Jesenicah je sklical posvetovanje zastopnikov vseh ZB in ZVVI na svojem območju; razpravljali so o nalogah in pripravah na bodoče delo. Ugotavljali so, da so bili letni občni zbori združenj borcev dobro pripravljeni in da je bila udeležba na njih zadovoljiva.

Dotaknili so se nekaterih zadev, ki so jih sicer že obravnavali na občnih zbora, npr. vzdrževanja spomenikov, zbiranja zgodovinskega gradiva za krajevne kronike iz NOV, praznovanje krajevnih praznikov, varstva borcev in

invalidov itd. Združenja se naj tudi zavzemajo, da bo naraslo število naročnikov za časopise, ki ga izdaja zavod »Borec« (TV-15, Borec, Naša obramba).

Vsem tem nalogam je treba dati letos ob 30-letnici vstaje poseben poudarek. Letos bodo združenja borcev pripravila več srečanj članov, in članstvo se bo množično udeležilo slovesnosti v proslavo 30-letnice vstaje. Posvetovanje je pokazalo, da uspeh ne bo izostal.

SREČKO ŠORLI

LJUBLJANA MOSTE-POLJE

TEKMOVANJE ZA MOŠKRIČEVO ZNAČKO

V občini Ljubljana-Moste-Polje vsako leto priredijo tekmovanje šolske mladine v znanju iz zgodovine delavskega gibanja in narodno osvobodilnega boja s področja Most in ljubljanskih vzhodnih predelov. Zmagovalni razredi dobijo Moškričeve plakete, posamezniki pa Moškričeve značke. Letošnje tekmovanje je bilo posvečeno 30. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte in 30. obletnice vstaje slovenskega naroda. Posebno slovesno so ga izvedli 27. marca 1971 pod pokroviteljstvom predsednika občinske skupščine Poldeta Mačka-Poldacha. Tehnični organizator letošnjega tekmovanja je bila osnovna šola Vide Pregarčeve.

Mladina je pokazala veliko znanja. Zmagovalnim razredom so bila podeljena naslednja odličja: zlato Moškričeva plaketa so prejeli 5. razred osnovnih šol Vide Pregarčeve.

in Sostra, 6. razreda osnovne šole Ketteja in Murna in osnovne šole Polje, 7. razreda istih šol ter 8. razreda osnovne šole Ketteja in Murna in osnovne šole Sostro. Srebrno Moškričeva plaketa so osvojili: 5. razreda osnovnih šol Polje in Kette-Murn, 6. in 7. razred osnovne šole Jožeta Moškriča ter 8. razreda osnovnih šol Polje in Vide Pregarčeve. Bronaste Moškričeve plakete so dobili 5., 7. in 8. razred osnovne šole Jožeta Moškriča, 6. in 7. razred osnovne šole Vide Pregarčeve in 7. razred osnovne šole Sostro. Na koncu so pionirski odredi in posamezni tekmovalci prejeli tudi praktična darila.

Letošnje tekmovanje za Moškričeve značke je bilo za vse mlade tekmovalce veliko doživetje.

TITA KRAGULJ

RAVNE

S KURIRČKOVO POŠTO

Tudi v občini Ravne na Koroškem so Pionirji letos kakor vsako leto doslej sodelovali pri prenašanju »kurirčkove pošte«. V ravenski občini je ta »pošta« hodila od 9. do 13. t.m.. Ravenski pionirji so letos hodili že deveto leto po poteh partizanskih kurirjev na Koroškem.

Ravenski pionirji so 9. t.m. sprejeli pošto pri Dulerju na Selah, na znani partizanski domačiji. Naslednji dan je borba nadaljevala pot proti Kotljam. Patuljjo so spremljali tudi učitelji in člani ZB iz Raven. V Kotljah so pošto sprejeli hotuljski pionirji ob prisrčni prireditvi. Pot se je nadaljevala mimo Rimskega vrelca, kjer je bila gestapovska postojanka in mučilnica. Kurirčkova pošta je vodila od tam dalje mimo »Jurčkov«, kjer je spomenik partizanov, do Naravskih ledin. Tam so pošto prevzeli pionirji iz Javorij, kjer so bili doma znani koroški partizani. Javorčani pa so predali pošto pri Kovaču Črnjanom.

Tudi v Črni je bila lepa prireditev. Po počitku v Črni je krajevna patrulja 12. t. m. nadaljevala pot v spremstvu zastopnikov JLA in članov ZB iz Koprivne in Podpece proti Žerjavu. Tam je bil sprejem kurirčkove pošte pred delavskim domom. Patruljo so pričakali pionirji iz mežiške šole. Še istega dne so pionirji nadaljevali pot proti Lokovici v spremstvu članov ZB in učiteljev. Dne 13. aprila pa je kurirčkova pošta napravila pot do Šentdaničela in od tam dalje proti Rakitniku, kjer so počastili spomin padlih na Rakitnikovi domačiji (družina je zgorela v hiši). Od tam se je pot nadaljevala v Prevalje, kjer so pripravili zlasti lepo prireditev. Končno so nosilce pošte lepo sprejeli v Ravnah; navzoči so bili tudi člani številnih drugih društev (planinci, taborniki) in zastopniki družbenopolitičnih organizacij. Iz Raven je vodila pionirje pot proti Dravogradu.

FRANJO SREBOTNIK

JESENICE-PLAVŽ

KAKO BOMO PRAZNOVALI

Nedavno je ZB NOV Plavž na Jesenicah na svoji seji obravnavalo priprave na praznovanje 30-letnice vstaje.

Sklenili so, da se bodo udeležili vseh republiških in pokrajinskih prireditev. Dne 22. maja se bodo udeležili izleta na Vodiško

planino in 23. maja pohoda na Pristavo. Sodelovali bodo pri prireditvah na občinski praznik 1. avgusta in pri slovesnosti 9. avgusta na Lipuški planini. Osrednje proslave OF 27. t. m. se bodo udeležili najzaslužnejši člani.

Br. B.

NOVA GORICA

ŽIVAHNA RAZPRAVA NA SKUPŠČINI ZB

Dne 29. marca je bila v Novi Gorici redna letna skupščina mestnega ZB NOV. Ta organizacija, v katero so včlanjeni borci in aktivisti iz centra Nove Gorice, šteje 1028 članov in članic. Udeležba nad 300 članov, ki so napolnili kinodvorano, je bila najboljši dokaz živahnega zanimanja članstva za delo organizacije in za obravnavanje splošno družbenih zadev mesta in občine.

Ze uvodno poročilo je vsestransko in temeljito razčlenilo družbenopolitično živ-

ljenje v osrednjem delu Nove Gorice. Prav tako je tudi razprava načela marsikatero zadevo v mestu in občini. Sekretar občinskega komiteja ZKS in predsednik občinske konference SZDL sta izrekla priznanje dosedanjemu delu mestne organizacije borcev. Znano je, da je novogoriško borčevsko združenje še vedno sredi življenjskih dogajanj, zavzeto za razvoj in rast kraja ter kritično do nepravilnosti in pomanjkljivosti.

Obravnavali so naslednja vprašanja:

ohranjanje in razvijanje tradicij NOB; pobuda za referendum za zbiranje denarja v Novi Gorici, s čimer bo treba zgraditi še eno novo šolo; zaposlovanje borcev in njihovih otrok, šolanje in vzgoja, zahteva po pravičnejši delitvi stipendij, težavno stanje vdov v nekaterih primerih, pobuda za prirejanje izletov, boj proti alkoholiizmu, pobuda za večjo udeležbo na zbora, volilcev in na zborovanjih drugih organizacij, zavzemanje za doslednejše izvajanje zakonskih določil, očitki na račun korupcije, zunanje trgovine in dviganja cen, socialna vprašanja borcev, klimatska zdravljena, budnost pred neofašistično nevarnostjo z onstran meje, problemi internirancev in deportirancev, zbiranje sredstev

za novogoriško bolnišnico in partizansko šolo v Cerknem, skrb za lepo urejeno mestno središče, sodelovanje z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami v Novi Gorici praznovanje tridesetletnice ustanovitve OF in vstaje slovenskega naroda, stanovanjska vprašanja nekaterih borcev, idejnost naše inteligence in njeno vključevanje v družbeno politično življenje, priprave na splošni ljudski odpor itd.

Vsa ta pestra tematika je bila v razpravi realno vgrajena v razmere in možnosti novogoriške občine in razvijajočega se mesta Nove Gorice. Bila je stvarna, konkretna, konstruktivna. V tem pa je največja vrednost tega velikega političnega zborovanja.

CIRIL ZUPANC

LOŠKA DOLINA

ŠE VEDNO PROŠNJE ZA PRIZNANJE POSEBNE DOBE

Na letni konferenci združenja borcev NOV Loška dolina so člani najprvo poslušali poročilo predsednika Franca Kovarja, nato pa obširno razpravljali. Iz poročila in razprave je bilo razvidno, da šteje organizacija 540 članov. V preteklem letu je imel upravni odbor 5 rednih in 2 izredni seji, predsedstvo pa 4. Na sejah so še vedno obravnavali prošnje za priznanje posebne delovne dobe, prošnje za pomoč pri šolanju in priznavalnine. Sedaj prejema na območju krajevne organizacije priznavalnine 35 članov od 100 do 200 dinarjev. Ker se socialno stanje upravičencev spreminja, bodo v tem letu opravili revizijo in ugotovili kdo izmed članov ni več potreben te pomoči in kdo naj bi jo na novo pridobil.

Kljub poteku roka za reševanje prošenj za priznanje posebne delovne dobe iz časov NOB prošnje še vedno prihajajo, in sicer take, ki so bile vložene še pred štirimi leti. Prošnje so v glavnem premalo dokumentirane.

Na območju združenja borcev NOV Loška dolina je v zadnjih dveh letih dobilo stanovanjski kredit 108 članov ZB v skupnem znesku 1.200.000 dinarjev. Poleg

tega finansira sklad pri občinskem odboru združenja borcev NOV Cerknica še 5 stanovanj v novem stanovanjskem bloku, ki so ga pričeli graditi v Starem trgu v višini 450.000 dinarjev. Ker je še vedno veliko prosilcev za stanovanjski kredit, zlasti za popravila stanovanjskih hiš, so menili, naj bi člani prosili za pomoč sklad upokojencev pri občinskem društvu upokojencev, ki ima še na razpolago finančna sredstva v ta namen. Borci in upokojenci na področju Loške doline nimajo svojih družvenih prostorov. Zato so predlagali, naj bi v prihodnjem letu, ko bo zgrajena nova osnovna šola v Starem trgu, adaptirali staro stavbo in jo preuredili v društvene prostore.

Krajevna organizacija ima na skrbi več spomenikov in spominskih obeležij. Največji problem je centralni spomenik na Ulaki, ki je posvečen nad 500 padlim borcem, talcem in žrtvam fašizma. Spomenik ima na nekaterih mestih razpoke, kamor pronicata voda in povzroča škodo. Ker je spomenik občinskega pomena, bo nujno potrebno zagotoviti potrebna finančna sredstva in spomenik čimprej popraviti.

SLAVKO BERGLEZ

Imeli smo ljudi

Franc Petkovšek

Rudolf Mazej

V Planini pri Rakeku je umrl Franc Petkovšek, predsednik ZB Planina. Bil je član krajevnih družbenih organizacij. — Rodil se je v delavski družini in kot zaveden delavec je bil zmeraj napreden. Po razpadu stare Jugoslavije se je med prvimi pridružil osvobodilnemu gibanju. Spomladi 1943 je odšel k partizanom. Bil je borec Gubčeve brigade. Ko se je po osvoboditvi vrnil domov, mu je mati na smrtni postelji rekla: »France, čakala sem svobodo in tebe — zdaj lahko umrem!« In je izgovorila dne umrla. — Zdaj pa smo izgubili njega, ki se je po vojni ves posvetil službi in delu v družbenopolitičnih organizacijah — pošten in odkritosrčen. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Avgust Bordon

Konec minulega meseca smo se na koprskem pokopališču poslovili od Avgusta Bordona, zaslužnega borca NOV. — Rodil se je leta 1922 v Krmcih pri Marezigah. V mladosti si je s trdim delom po kmetijah služil kruha. Leta 1942 je moral k vojakom v italijansko vojsko. Kmalu so ga razorožili in poslali kot mnoge druge zavedne Slovence v posebne kazenske enote na Sicilijo. Tam je doživel vse vojne strahote. Ko so zavezniški zasedli Sicilijo, se je s tovariši opredelil za NOVJ. Toda kot žrtev spletka zahodnih zveznikov so ga poslali v Alžirijo. Šele leta 1944 se mu je posrečilo priti v Gravino. Napravil je topniški tečaj, nakar so ga poslali na Vis. Sodeloval je pri osvobajanju dalmatinske obale. Udeležil se je kninske bitke, nakar je nadaljeval borbeno pot v Hercegovino. Ko je bil potem poslan v Liko, so mu močno ozeble noge, da se je moral nekaj časa zdraviti. Potem je spet sodeloval v bojih za osvoboditev Reke, Ilirske Bistrice in Trsta. — Bil je odlikovan z več odlikovanji.

Po vojni je delal v obnovitveni

zadrugi v Marezigah, nato pri Konstruktorju v Piranu in končno pri Elektro Koper.

m

Gabriel Jank

Ni mu bilo dano, da bi mu vsčili ob njegovi 80-letnici, pokopali smo ga 17. marca v Preski pri Ljubljani. Rodil se je pred 80 leti, 1891, v Limači pri Hermagorju na Koroškem. Konec prve svetovne vojne je doživel v ruskem ujetništvu. Po nesrečnem plebiscitu na Koroškem se je preselil v Ljubljano. Kot železničar je sodeloval z naprednimi marksističnimi delavci. Njegova hiša v Pirničah je bila zmeraj odprta illegalcem. Tam je leta 1940 delal tudi Tone Tomšič. Med NOV pa so se tam skrivali tudi organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja na Gorenjskem. Jank pa je kot aktivist OF deloval med železničarji in v Pirničah ter Medvodah. Tudi po osvoboditvi je posvečal vse svoje sile razvoju socializma.

UTRINKI IN ODMEVI

TUDI JAZ SE ZGRAŽAM

Prebral sem dopis tovarišice I. M. »Ostrmela sem nad odgovorom« v 14. št. TV-15.

Veliko črnila je že steklo o tem, da še ni dokončno urejeno vprašanje vseh borcev NOV. Po 30 letih bi si seveda vsi borci želeli, da bi bilo vse dokončno urejeno. Verjetno nisem edini, ki se s tisto izjuvo vodje obračunskega oddelka (ki je povrh vsega še predsednik delavskega sveta nemovanega podjetja) ne strinja. Razumem tovarišico I. M., ki ni mogla tedaj zadržati solz. Tudi sam sem bil ogorčen, ko sem prebral dopis. Človek, ki se tako izraža nikakor ne sodi na vodilno delovno mesto. Vsako opravičevanje bi bilo odveč. Takšnega človeka bi bilo treba postaviti pred sodnike. Njegovo izražanje je očitno zasmeševanje ter podcenjevanje ne le borke I. M., marveč vseh borcev NOV.

V nekaterih podjetjih so torej še zmeraj potuhnjenci, ki blatijo našo revolucijo, ribarijo v kalnem in skušajo ovirati borce, ko bi hoteli doseči svoje pravice. S takšnimi ljudmi bi bilo treba enkrat za vselej obračunati.

Na drugi strani pa so borci — velikokrat zagrenjeni in marsikomu so že šteli dnevi. Nihče jim ne bo več vrnil zdravja. Ali naj prenašajo poniževanje, ali niso dovolj za vse življenje pretrpeli med vojno? Zato je toliko bolj žalostno, če izobražen človek na vodilnem mestu in delavskem samoupravljanju zabrede lahko globoko v svojo sramoto in nesrečo naših ljudi, borcev.

N. Majcen

VELIKO PRESENEČENJE

Pred 27 leti, junija 1944 sem bil na bojišču pri Mirni na Dolenjskem hudo ranjen in izgubil sem vid. Ko letos praznujemo 30-letnico vstaje, sta me obiskala zastopnika

Marija Resman

Rodila se je pred 73 leti v vasi Tršče pri Čabru. Bila je med tistimi nesrečnimi ljudmi, ki so se leta 1942 zatekli na požgano in oropano Kočevsko. Stopila je z možem, s sinovi in hčerko med naše borce. Marija je delovala izredno požrtvovalno kot komunistka na terenu. Na zadnji poti so jo spremlili številni domačini, člani ZB Kočevska Reka ter se od nje prisrčno poslovili. Naj ji bo lahek počitek v zemlji, ki jo je tako ljubila.

Anton Hosner

Za vedno nas je zapustil 11. 3. t. l. Bilo mu je 60 let. Na poti na delo ga je zadela kap. Rodil se je v Trenti. Tam je tudi preživel mladost. Vpoklican je bil v italijansko vojsko. Ko je Italija napovedala vojno Abesiniji, so ga med prvimi poslali v Afriko. Tam je bil tudi demobiliziran, nakar je delal kot pristaniški delavec v Eritreji. Ko se je vrnil v domovino, so ga ponovno mobilizirali. Po italijanski kapitulaciji se je uvrstil med borce XVIII. brigade. Po vojni se je v skromnih domačih razmerah posvetil ovčereji in se tako skromno preživil. Naj mu bo lahka domača zemlja!

Simon Pogačnik

Umrli je 25. februarja. Rodil se je pred 60 leti v Dobravi pri Kropi. Pred vojno se je preživil s težkim delom v kamnolomu. Začetek leta 1944 je odšel k partizanom. Bil je ves čas borec Prešernove brigade. Kot hraber borec je bil trikrat odlikovan. Bil je član ZB in drugih organizacij ter zelo priljubljen med ljudmi, zlasti med delavci kemične tovarne v Podnartu, kjer je bil zaposlen kot šofer.

invalidske organizacije v koprski občini — predsednik Jože Colja, in Stanko Bolčič. Izročila sta mi meni tako drago in zaželeno darilo — harmoniko. Bil sem zelo presečen in ganjen. Zato čutim dolžnost, da se javno zahvalim — tudi v imenu svoje družine — tako za darilo kakor za pozornost, kakršno zastopniki invalidske organizacije posvečajo invalidom. Prisrčna hvala!

EMIL BABIČ,
100-odstotni invalid, Koper

POGREB JE BIL NA OSTROŽNEM BRDU

K članku »Niko je bil moj brat« v zadnji številki vašega cenjenega glasila pripominjam, da pogreb 16 padlih partizanov leta 1944 ni bil na Stari Sušici, ampak na Ostrožnem brdu.

Naša četa je bila namreč v zasedi na cesti Vreme—Ilirska Bistrica pred Ambrožičem, da je tako ščitila prenos padlih s Stare Sušice na Ostrožno brdo čez cesto. Ne vem pa, če je bila slika posneta na Ostrožnem brdu ali na Stari Sušici pred prenosom na Ostrožno brdo.

JOŽE PEČAR
PRESNICA 37, p. Kozina

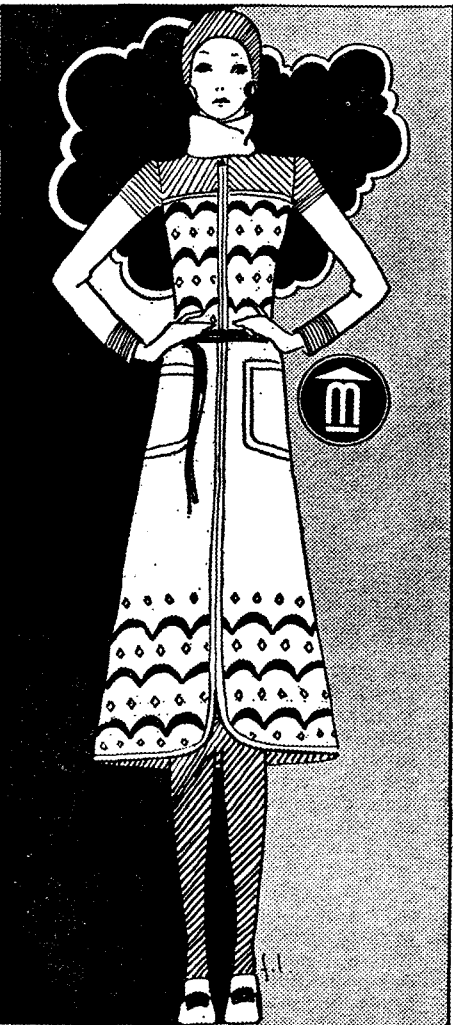
PРАВNA POSVETOVALNICA

Štetje delovne dobe invalidov s povečanjem

K. A. Maribor

Vprašanje: V svojem dopisu postavljate več vprašanj v zvezi z vašo upokojitvijo. Zanima vas, kako je s štetjem delovne dobe invalidov: ali se jim res 12 mesecev delovne dobe šteje za 15 mesecev pokojninske dobe? Ali se tudi mladoletnim, manj kot 18 let starim brcem, šteje udeležba v NOV s povečanjem? Kateri predpisi to urejajo. Nadalje vas zanima, če greste lahko v pokoj, ker imate ob upoštevanju vseh povečanj 33 let pokojninske dobe, stari pa ste 45 let. Ste pa invalid, borec NOV od maja 1944. V zvezi s tem vas zanima če se za izračun pokojninske osnove upošteva povprečni letni dohodek zadnjih dveh let, ali večih let?

Odgovor: Naj vam odgovorimo kar po vrsti. Spremenjeni zakon o pokojninskem zavarovanju določa v čl. 40 a, da se s povečanjem šteje delovna doba tudi vojaškim vojnim invalidom od I. do IV. skupine.

Naše pomladne modne tendence lahko za sledite v modilih Modne hiše, ki je pravi biser, da bodo lahko modne in elegantne oblečene žene vseh starosti in postave.

KJE STA OVADUŠKA NEMŠKUTARJA?

V 11. številki »TV-15« sem v podlistku Jošta Rolca z naslovom »Človek ni bil več človek«, ki ga je napisal po pripovedi Franca Fajfarja, zasledila imeni nemškutarjev Rudi Hartz in August Mohor. Zdržila sem se, ko sem brala o teh dveh hlapcih nacizma. Ti dve imeni sta se globoko zarezali v moje srce že ob koncu leta 1944, ko sta se Hartz in Mohor pojavila v taborišču Glaschutte in pozneje v policijskih zaporih v Radebergu na Saškem. Tu so zaradi teh dveh ovaduhov ustrelili šest Slovencek, med njimi učiteljico Zdenko Krapež in šestnajstletno Julko Tomazin s Trebnjega. Tudi Oražnova mama (menda iz Ježice) je zaradi njiju zgorela v zaporih v Dresdenu ob bombardiranju tega mesta. Mogoče še živi Zormanova mama, ki je iz Dresdenu, kjer sta bili skupaj zaprti z Oražmovo, pobegnili iz zapora v sami srajci in vsa mokra prišla v Glaschutte. V Dresden so ju zaprli zaradi izdajstva Hartza in Mohorja še potem, ko sta bili na poti domov iz taborišča, od koder so ju bili izpustili zaradi starosti.

Čeprav je minilo že 25 let, mi življenje, posebno pa posamezni dogodki iz internacije ne gredo iz spomina. Zanima me, če katera iz Glaschutteja in Radeberga ali mogoče pisec podlistka ve, kakšna usoda je doletela ta dva umazana človeka. Aprila 1945, tik pred osvoboditvijo, sta še hodila v policijske zapore v Radeberg z velikim policijskim psom.

ANICA ANZUR

Predpogoj je, da so bili kot taki, težji invalidi najmanj 5 let v delovnem razmerju in so delali poln delovni čas. Potem se jim 12 mesecev takega dela šteje za 15 mesecev zavarovanja. Udeležba v enotah NOV se tudi tistim, ki so bili stari manj kot 18 let, šteje v dvojnem trajanju, enako kot drugim brcem. Kot pišete imate 33 let pokojninske dobe, stari pa ste 45 let. Glede na te podatke se ne izpolnjujete pogojev za starostno upokojitve. Pač pa bi vas opozorili na določilo čl. 42 pokojninskega zakona, ki pravi, da se težjim invalidom, ki so zaposleni in se jim delovna doba šteje s povečanjem, za vsakih pet let dejanske zaposlitve, starostna meja, predpisana za dosego starostne pokojnine, zniža za eno leto. Pokojnina se izračunava na podlagi povprečja zadnjih petih let in ne zadnjih dveh let, kot ste pogrešno napisali.

Povečanje pokojnine vojaškega upokojenca

Z. S. Ljubljana

Vprašanje: Ste vojaški vojni invalid. Po upokojitvi ste zaposleni že osem mesecev s polnim delovnim časom. Zato vas zanima, če lahko zahtevate od zavoda za socialno zavarovanje, da se vam v pokojninsko dobo zaradi nove odmere pokojnine. Vendar se vam bo na novo odmerila le vaša vojaška pokojnina. Zakon pa postavlja še dva pogoja: zaposlitev mora biti redna, s polnim delovnim časom, osebni dohodek iz sedanjega zaposlitve pa je moral biti enak ali višji od osebnega dohodka, od katerega je bila odmerjena pokojnina. Pa še to je pomembno: tak zahtevek lahko postavite takoj, ko boste prenehali delati. Ne morete torej zahtevati nove odmere vojaške pokojnine, če nameravate še naprej biti zaposleni.

Odgovor: Od zavoda za socialno zavarovanje lahko zahtevate, da se vam osovih osem let zaposlitve šteje v pokojninsko dobo zaradi nove odmere pokojnine. Vendar se vam bo na novo odmerila le vaša vojaška pokojnina. Zakon pa postavlja še dva pogoja: zaposlitev mora biti redna, s polnim delovnim časom, osebni dohodek iz sedanjega zaposlitve pa je moral biti enak ali višji od osebnega dohodka, od katerega je bila odmerjena pokojnina. Pa še to je pomembno: tak zahtevek lahko postavite takoj, ko boste prenehali delati. Ne morete torej zahtevati nove odmere vojaške pokojnine, če nameravate še naprej biti zaposleni.

ZAHVALA

Gabrijel Kokošar, katerega pismo »Ne morem plačati...« smo objavili v 11. številki TV 15, nam je ponovno pisal. Tokrat opisuje, kako se je — nekdani borec — doma na kmetiji ponesrečil leta 1937. V pismu, nas prosi, naj objavimo tole njegovo zahvalo:

Zahvaljujem se vsem tovarišem in tovarišicam, ki so mi na moj naslov poslali svoj sočutni prispevek. Prav tako se zahvaljujem tudi tistim, ki so poslali na upravo »TV 15« svoje prispevke za mojo naročnino lista.

Vsem tudi moje lepe pozdrave.

GABRIJEL KOKOŠAR

PRIPIS UREDNIŠTVA: Poznamali smo se, kako bi bilo mogoče najti možnost za ureditev tega primera, in izvedeli, da je tudi republiški odbor že začel akcijo v ta namen.

V svojem pismu nam je tovariš Gabrijel Kokošar poslal tudi nekaj fotografij, od katerih objavljamo dve. Na prvi je zapisano: »Tak je bil Gabrijel Kokošar nekoč.« Na drugi pa: »... in tak je danes.« (Na prvi sliki je na desni, na drugi pa na levi strani.)

VELEBLAGOVNICA
namo
LJUBLJANA

ima v svojih prodajalnah v Ljubljani, Kočevju in Škofji Loki bogato izbiro široke potrošnje in prodaja tudi za tuja deževna sredstva

Potrošnikom se priporočamo

TELEFONI: UPRAVA 22-583, IZVOZ 21-059, 21-050, UVOZ 22-481, 21-734 — NOTRANJA

GABER

Stari trg

KUHINJA VEGA 55

HOTEL RUDAR

Ob prihodu v Trbovlje vam priporočamo naše usluge v novozgrajenem hotelu »Rudar«, kategorije »B« v središču mesta, tel. 80-400 in 80-420, p.p. 55. Hotel ima 32 sodobno opremljenih sob, apartmaje in posebni salon, restavracijo in snack bar, renomirano kuhinjo, veliko izbiro pijač, solidno postrežbo in solidne cene. Vsako soboto in nedeljo igra godba za zabavo in ples.

Hotel nudi organizacijo banketov, poslovnih in prijateljskih sestankov, porok, obletnic in druge usluge.

Vabljeni

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Življenjska pot obkolpskega borca

Alojz Rauh-Potemkin se je rodil 3. marca 1911. leta v Trutnovu na Češkoslovaškem. Oče in mati sta bila doma v Slavskem Lazu ob Kolpi. Imela sta hišo in malo zemlje. Oče je krošnjarij s slaščicami — kakor vrsta ostalih Kostelcev — po češki deželi. Za njim je v Trutnov prišla tudi žena Marija s hčerko Marijo, ki je bila rojena v Slavskem Lazu. V Trutnovu se je rodil še Alojz, in ko je bil star leto dni, je vsa družina prišla domov v Slavki Laz. Doma so se rodili še Ana, Rudi in Ivanka.

Po končani šoli se je šel Alojz učiti za krojača v Kočevje. Učil se je pri Ferdotu Sauerju. Med kočevskimi Nemci je živel od leta 1925 do 1929, da se je izučil. Prenašal je vse tegobe vajenca, ki so bile v stari Jugoslaviji v nešteti primerih obupne. Ko se je izučil, je že razsajala težka gospodarska kriza. Za nekaj časa se je zaposlil kot pomočnik pri Kuželičkem na Petrini; kot pomočnik je delal šest mesecev tudi v Kočevju.

Leta 1932 je odšel služiti svoj vojaški

kamor je bil pozneje še nekajkrat poklican. V vojni enoti stare jugoslovanske vojske, ki je bila v Ribnici, je v letu 1941. dočkal tudi razpad stare Jugoslavije.

Ko se je iz vojske vrnil spet domov v Slavski Laz, se je takoj povezal z naprednimi ljudmi doline Kolpe. Jože Seško iz Kočevja je v teh tovariših dobil svoje najboljše sodelavce za OF. Ustanovili so odbor OF in razvili agitacijo in propagando za narodnoosvobodilno borbo. Alojz Rauh je dobil nalogo, da organizira ljudi za OF v Slavskem Lazu in okoliških vaseh. Bratje Ofaki so organizirali ljudi v Pirčah in okolici. V Kruščju je deloval učitelj Ivan Lokovšek-Jan, Rudi Klarič v Kostelu, Jože Klarič pa na območju Banjeloke. Vsi organizatorji OF in NOB na tem območju so posvetili posebno pozornost mladini in ženam, katere so vključili v delo za OF. Organizacije OF so v letu 1941 odlično napredovale. Jože Seško, ki je imel najtesnejšo zvezo z Jožetom Klaričem v Novih Selih, je ta del Kočevske večkrat obiskal, tovariši pa so bili stalno na delu, ta-

Italijanom, Marincelj pa je s puško pomeril italijanskega oficirja in ga zadel. Tudi tretji napad Italijanov na zasedo je bil obdit.

Italijani so se pripravljali na ponovni napad, Rauh in Marincelj pa sta se v tistem času že umaknila v gozdove proti Kolpi, ker jima je primanjkovalo municije. Naslednji dan so z ofenzivo na Stružnici Italijani prenehali in za 1. maj 1942 so borci s Francetom Avbljem-Lojkom na čelu ter s sodelovanjem aktivistov iz doline Kolpe osvobodili Brod na Kolpi in druge vasi v dolini Kolpe in na Kočevskem. Tako je nastalo prvo večje osvobojeno ozemlje v okupirani Sloveniji.

Alojz Rauh je potem preživel v Kočevskem bataljonu — stalno v akcijah — do velike italijanske ofenzive leta 1942. Medtem sta 2. julija 1942 Kočevski bataljon in bataljon Miloša Zidanška prerasla v Kočevski odred. Kočevski bataljon je obdržal le 4. in 5. četo, imenoval pa se je poslej 1. bataljon Kočevskega odreda. V 2. bataljon Kočevskega odreda pa so prišle 2. in 3. četa Kočevskega bataljona in 3. četa bataljona Miloša Zidanška. V italijanski ofenzivi so se borci Kočevskega bataljona umikali po gozdovih Kočevske in Stružnice proti Rogu. Prišli so še v večji pekel, ker jih je zajela tudi ofenziva na Rog. Prebijali so se čez italijanske obroke, se izmikali pa spet napadali, da so ofenzivo preživel.

Po ofenzivi so se zbrali borci Kočevskega bataljona na Belem kamnu. Vas je bila požgana, za pod zob ni bilo nikjer nič. Alojz Rauh se je spet znašel. Komandantu je dejal, da naj mu da nekaj borcev, da bo šel z njimi po hrano, ker je morala borcev zaradi lakote že občutno upadla. Z borci je odšel potem na njive in s palicami so ruvali ven iz zemlje korenje, repo in krompir. Tako so pripravili kosilo in morala borcev se je spet dvignila.

Iz Belega kamna je odšel bataljon na Hinje, da je po Suhi Krajini razorožil vaskne straže Bele garde, ki so se pojavile po italijanski ofenzivi po Suhi Krajini. Ko je bataljon opravil to nalogo, je odšel na Lapinje, to je vas nad kanjonom Kolpe, kjer je bila ustanovljena Cankarjeva brigada, v katero je bil vključen tudi Kočevski bataljon.

Kmalu nato je Ante Novak dodelil Alojza Rauha v spremstvo Ivanu Mačku-Matiji. Tako je odšel na Notranjsko. Tam se je vključil v Lukov bataljon, ki je prek javorniških gozdov vzdrževal zvezo s Primorsko ter sprejemal borce, ki so iz Primor-

Dva partizana iz doline Kolpe, borca nekdanjega Kočevskega bataljona. Prvi z leve je Franc Jurca, drugi pa naš jubilar Alojz Rauh-Potemkin, ki je pred dnevi praznoval šestdeseti rojstni dan.

ske prihajali v partizane. Z borci je prišel Rauh ob koncu zime leta 1943 na Maverlen v Belo krajino. Tu ga je Jože Kranjšek-Vasja imenoval za komandanta bolnice na Stružnici. Po dolini Kolpe je organiziral zbiranje hrane za ranjence in jo z borci prenašal iz doline na Stružnico. V tem so mu pri oskrbovanju hrane pomagali člani ROOF Banjaloka ter krajevne organizacije OF in žena po dolini Kolpe. Na tem mestu je ostal do kapitulacije Italije, ko so ranjence iz Stružnice premaknili v bolnišnico Kočevje.

Po kapitulaciji Italije so bili Anton Kranj-Mirko, Hinko Kavčič, Jože Ančik in Alojz Rauh imenovani v štab okrožnega VOS za Ribniško in Kočevsko okrožje. Poleti 1944 je bil na tečaju KPS na Rogu. Po končanem tečaju je bil imenovan za komandanta 4. bataljona 1. brigade VDV, potem pa za operativnega oficirja 1. brigade VDV. Na tem položaju je dočkal tudi osvoboditev.

PETER ŠOBAR

Del borcev Kočevskega bataljona (2. bataljon Notranjskega odreda), ki je aprila 1942, torej pred 29 leti, pribral prvo osvobojeno ozemlje na Slovenskem in sicer od Kolpe do Kočevja.

rok v jugoslovansko vojsko. Leta 1933, se je vrnil domov v Slavski Laz in skupno z očetom odšel spet na Češkoslovaško in po Brnu krošnjarij s slaščicami vse do leta 1936. V Španiji je izbruhnila vojna, nemški fašizem s Hitlerjem na čelu je začel ogrožati Češkoslovaško. Vrnil se je spet domov in iskal delo v svojem poklicu. Odšel je na Sušak in se tam zaposlil kot krojaški pomočnik. Postal je član delavske organizacije URS Jugoslavije, ki je bila pod vplivom KPJ, in v nji aktivno sodeloval. Zbiral je denar za španske borce, »rdečo pomoč«, in hodil na sestanke naprednih delavcev. V letu 1938 so dobili člani sindikata direktivo, da gredo na svoje domove in tam s propagando pomagajo pri volitvah listi združene opozicije.

Tako je za tiste volitve leta 1938 prišel Alojz Rauh spet domov v Slavski Laz in skupno z brati Ofaki iz Pirč ter drugimi naprednimi ljudmi Kostelske doline agitiral za zmago združene opozicije. Na njeni listi v kočevskem okraju sta kandidirala dva kandidata: Ivan Arko iz Ribnice, ki je pri volitvah dne 11. decembra 1938. leta dobil 956 glasov. Drugi kandidat je bil Ivan Tomšič iz Stop pri Velikih Laščah — tega je kandidirala na listi združene opozicije KPS v kočevskem okraju, dobil je pa 473 glasov. Na volišču v Fari je dobila tedaj največ glasov lista združene opozicije in po dolini Kolpe od Fare do Banjeloke so nastale manifestacije za zmago demokracije in svobode. V vseh teh akcijah je sodeloval tudi Alojz Rauh.

V skupnem štetju glasov vsega kočevskega okraja, pa je pri tistih volitvah zmagal kandidat lista JRZ Alojz Rigler iz Velikih Lašč, ki je dobil 6089 glasov, kandidata na listi združene opozicije pa 1426 glasov. Poleg teh je dobil v kočevskem okraju še kandidat fašistične liste Dimitrija Ljotića 27 glasov. Listo JRZ so volili tedaj na Kočevskem živeči Nemci, s katerimi se je JRZ zvezala pod vodstvom političnega voditelja župnika Škulja iz Dolenje vasi.

Po tistih volitvah v letu 1938. se je Rauh vrnil na Sušak in aktivno nadaljeval z delom v delavskih organizacijah. V letu 1939 je prišlo do sporazuma med Cvetkovičev vladjo in dr. Mačkom. Delavske sindikalne organizacije URS so na Hrvatskem ukinili, njihovo delo je prevzel Hrvatski radniški savez, vodilne člane organizacije URS so na Sušaku zaprli, druge člane pa vpoklicali na orožne vaje. Tako je Rauh v letu 1940 preživel šest mesecev na orožnih vajah v Ribnici na Dolenjskem,

ko da so ljudje doline Kolpe pričakali pomlad leta 1942 dobro organizirani in pripravljeni za boj proti okupatorjem.

Prišel je mesec april 1942. leta. Po vsej tako imenovani Ljubljanski pokrajini, je bilo razporeženo in mnenje ljudi, v odnosu do okupatorjev, nabito, kakor sod smodnika. Okupatorji so to živo čutili in se na to tudi pripravili. V začetku aprila je prišla skupina prvih partizanov na Stružnico nad dolino Kolpe. Tem se je 8. aprila 1942 pridružil tudi Alojz Rauh in še nekaj fantov iz doline. Do 16. aprila 1942, je iz te skupine na Stružnici že nastala četa partizanov, ki je odšla na Prežo, kjer se je ustanovil 2. bataljon Notranjskega odreda, imenovan Kočevski bataljon. Po ustanovitvi bataljona, so čete spet odšle vsaka na svoje mesto. Alojz Rauh je prišel s četo nazaj na Stružnico. Četa je v noči od 24. na 25. april 1942, izvedla akcijo na Faro, da bi ujela italijanskega fašističnega komisarja in izdajalsko učiteljico v vasi, Amalijo Tomažič. Italijanskega komisarja niso dobili, ker je bil tisti dan ravno v Kočevju, prišli pa so učiteljico in jo za izdajstvo tudi kaznovali. Razbili so uradne prostore občine, pobrali in odnesli, kar so mogli. Akcija je zelo dobro vplivala na vse prebivalstvo Kolpske doline.

Italijani iz postojank od Kočevja do Čabra in Delnic so v dneh od 26. do 30. IV. 1942 organizirali veliko ofenzivo proti partizanom na Stružnici. V tej ofenzivi so bili Alojz Rauh in Tone Marincelj iz Kočevja ter še dva partizana v zasedi pri vasi Stružnici nad kanjonom Kolpe. Rauh je imel mitraljez, drugi pa puške. Pričakovali so, da bodo prišli Italijani iz smeri Broda na Kolpi. Rauh in Marincelj sta ostala v zasedi, partizana pa sta odšla proti vasi Stružnici kot izvidnika. Enega partizana so Italijani prijeli v vasi, drugi pa je potem, ko je užgal po Italijanih, pritekel nazaj k zasedi in povedal, da Italijani v valovih prodirajo proti zasedi, kateri so prišli za hrbet od Banjeloke po gozdovih. Rauh je brž obrnil svoj mitraljez za 180° proti Italijanom. Z Marinceljem sta čakala na napad. Ostala sta sama — partizan, ki jih je obvestil o prihodu sovražnika, se je umaknil v gozdove proti Kolpi. Italijani so navalili proti zasedi. Sprejel pa jih je pozdrav iz mitraljeza Alojza Rauha in puške Antona Marincelja, da so obstali in se umaknili. Ko so se spet zbrali in navalili na zasedo, sta napad in Marincelj spet odbila. Na čelo Italijanov je stopil major, ki je dajal navodila za tretji napad. Rauh je spuščal rafale iz mitraljeza proti

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Na objavo neznane fotografije v predzadnji številki našega lista (TV-15 št. 14) smo prejeli dve pojasnili. Prvega je poslal Miro Pavlin iz Kromberka 57 pri Novi Gorici. V njem pravi, da fotografija predstavlja štabe vseh treh bataljonov Prešernove brigade. Prvi z leve s črnimi brki je komandant 3. bataljona Srečko Tušar iz Idrije, za drugega ne ve imena, tretji pa je on, Miro Pavlin, ki je bil tedaj politični komisar 3. bataljona. Naprej od njega je politični komisar 1. bataljona Lenart iz Maribora, druga dva pa sta iz 2. bataljona Prešernove brigade, toda imen se ne spominja več. Slika je nastala konec januarja 1945 nekje v okolici Leskovice in Martinj vrha. — Drugo pojasnilo je poslal Janez Grobovšek iz Kranja, Kidričeva 10. Tudi on pravi, da so na sliki borci 7. SNOUB Franceta Prešerna, slika pa da je nastala med zimo 1944/45. Glede prvega z leve proti desni pravi, da je on sam, tj. Janez Grobovšek — Savin, drugi je Ferdo Tolar — Mirko, o tem pa ni prepričan, tretji je Miro Pavlin, četrti Marjan Cerkovnik, petega ne pozna, šesti pa naj bi bil neki Dolenc, menda Franc. — Obema tovarišema se za pojasnilo toplo zahvaljujemo. Danes prinašamo spet novo neznano fotografijo, ki prikazuje skupino borcev s težko bredo in lahkim italijanskim minometom. Po sliki sodeč je ta nastala kmalu po kapitulaciji Italije, ker ima eden od borcev v sredini še kapo triglavko. Seveda je to mnogo preskromen podatek, zato prosimo, da sporočite, kdo so tovariši na sliki in iz katere enote, kdaj in kje je bila posneta in kdo je fotografiral!

KULTURNI OBZORNIK

Komisija za odnose z zamejskimi Slovenci, ki sodi med najaktivnejše organe občinske konference SZDL Radovljica, je v zadnjih mesecih obravnavala vrsto pomembnih vprašanj, ki zadevajo družbeno-politične in druge akcije v odnosih do zamejskih Slovencev. Sklicala je več posvetovanj in pogovorov s političnim aktivom občine, vodilnimi turističnimi in gostinskimi delavci, prosvetarji in tudi z mladino, ki kaže vse več zanimanja za ta vprašanja. Na občinski skupščini je sprožila postopek za odpravo pomanjkljivosti in pojavov, ki žalijo narodnostni ponos, kar se posebno opaža v neestetskih tujih napisih in reklamah, nekorektnem odnosu do zamejcev in še marsikaj. Vse to se je zelo razbohotilo že po vsej Gorenjski, zato je komisija posredovala predlog za obravnavo in sprejetje enotnih stališč do teh vprašanj tudi svetu gorenjskih občin.

V letošnjem programu komisije zavzema posebno mesto množično in objektivno seznanjanje občanov z življenjem in bojem naših rojakov v zamejstvu. Predvideni so številni medsebojni stiki in povabila vidnejšim predstavnikom Slovencev iz Benečije, Tržaške in Goriške pokrajine in sosedne Koroške. Že februarja je govoril aktivni prosvetni delavec in mladinski vodstvom občine predsednik kulturnega društva »Ivan Trinko-Zamejski« tovariš Izidor Predan iz Čedad. Pred štirinajstimi dnevi pa se je vabilu odzval tudi predsednik Zveze slovenskih organizacij iz Celovca tovariš Franc Zwitter, ki je

ZARADI NEPOPOLNEGA IN NEPRIMERNEGA SEZNANJANJA JAVNOSTI S PROBLEMI ZAMEJSKIH SLOVENCEV

Očitki sredstvom javnega obveščanja

govoril mladincem o razmerah na Koroškem in prejšnjo sredo občinskemu političnemu aktivu.

Pred kratkim je komisija proučila tudi problem neposrednega in objektivnega obveščanja občanov o dogodkih v zamejstvu, o življenju in delu naše narodne skupnosti zunaj naših meja in tudi o prizadevanjih, ki so na tem področju doslej že rodila nekaj uspehov. Povod za obravnavo tega vprašanja je bil in je še vedno v skrajno pomanjkljivem in nezadostnem obveščanju slovenskih časopisov, predvsem »Dela«, prekomerna strpnost do teh problemov v radiu ter na televiziji in sploh čuden odnos sredstev javnega obveščanja. Zaskrbljujoče je tudi popolno ignoriranje manjšinskih problemov v drugem jugoslovanskem časopisju ter drugih javnih občilih.

Večina časnikov in revij — med drugim celo tisti, ki se prištevajo k osrednjim jugoslovanskim glasilom ter informativnim dnevnikom in tednikom — skoraj nikoli ne omenja naših narodnih skupnosti v Italiji in Avstriji. Ozemlje in kraje, kjer živi naša manjšina — če jih že omenja zaradi kakšnih informacij — opisuje s tujimi bodisi pomencenimi ali poitalijančenimi nazivi. Takšne spodrsilaje so si večkrat privoščili tako beograjski kot zagrebški časniki in celo glasilo »Narodna armija«, ki je nekoč namesto Kobariid napisala kar Caporetto. Tudi slovensko

časopisje obvešča javnost o zamejstvu zvečinoma nepopolno, prepočasno in z neprimernimi naslovi, največkrat pa le v skromnih povzetkih iz manjšinskega tiska. Vrsta pomembnih informacij o dogodkih — političnih, gospodarskih, kulturnih ali športnih — ki bi našemu občanu prikazale intenzivnost in vitalnost slovenske narodne skupnosti v zamejstvu, najdejo le redko prostor v našem tisku, radiu in na televiziji.

Slovenska, še bolj pa ostala jugoslovanska javnost, tako sploh ni na tekočem, kaj se dogaja onkraj naših meja. Naši ljudje so bili površno seznanjeni tudi z nedavnim šikaniranjem slovenskega dijaka Šturma, čemur je koroški »Slovenski vestnik« posvetil vso zadnjo številko. Prav tako nismo nikjer zasledili komentarja ali vsaj obširnejše informacije o nesramnosti fašistov iz MSI in karikaturah na račun predsednika Tita, ki je bil ravno v tistem času gost predsednika italijanske republike.

Preveč bi bilo naštevati vse pomanjkljivosti in spodrsilaje, ki spremljajo sredstva javnega obveščanja, o katerih bi bržkone morali pošteno razmisliti ne samo tisti, ki za njih odgovarjajo, marveč tudi družbeno-politične organizacije. Takšno mnenje ima večina naših občanov in takšna stališča je sprejela tudi komisija, ki je svoje predloge že naslovila nekaterim uredništvom.

JOŠT ROLC

NOVE KNJIGE

Mario Puzo: Boter

Za vsakim velikim premoženjem se skriva zločin. Tako je zapisal veliki francoski pisatelj Balzac. In ta njegov izrek je vzel kot moto svojemu romanu »Boter« ameriški pisatelj italijanskega porekla, Mario Puzo. V njem govori o zločincih, gangsterjih in bogataših, ki so med seboj povezani in ki na vse moč načina pridobivajo denar, največkrat po nepošteni poti. Ne samo z igranjem na slepo srečo, kockanjem, s prevarami in golufijami, temveč s podkupovanjem v najrazličnejših oblikah in tudi z zločini. Ugledni gospodarstveniki, politiki, in poslovni ljudje so bodisi sami gangsterji bodisi so s posameznimi skupinami neposredno povezani. Če se ne vključijo v eno ali drugo skupino, če hočejo biti sami in neodvisni ali tudi pošteni, je njihova pot kaj kratka. Prav lahko se konča pod krogami najetih morilcev, ki jih nikoli ne odkrijejo. Zato so pač vsi rajši previdni in rajši sodelujejo z gangsterskimi skupinami, jim plačujejo davke — redne prispevke, ki segajo v stotisoče dolarjev, molče pred policijo, če je treba, in tako koristijo tudi sami sebi. Ameriško življenje včerajšnjega in tudi današnjega dne je pač tako. In oblast države in ameriške družbe se na določeni točki nena. Na tej točki začne svojo oblast mafija ameriškega podzemlja s tisočnimi dobro spletenimi nitmi, ki držijo ne samo do policije in lokalnih oblasti, temveč tudi do senatorjev in v sam ameriški vrh v Washingtonu. Mafija obvlada igralnice, ima v rokah trgovino, zabavišča, sodeluje v industriji in v političnem življenju. Ta mafija obvlada vsa področja ameriškega življenja. Kako plačuje, kako kaznuje, kako ubija in deli pravico, to nam pove roman ameriškega pisatelja Maria Puza.

Pisatelj v romanu ni šlo za to, da bi prikazal bogatemu posamezniku življenje. Šlo mu je bolj za to, da bi razkril bolečo rano ameriškega življenja. Res je, da se roman dogaja v prvih letih po zadnji vojni, toda od takrat je minilo pravzaprav še malo časa in roman, ki je napisan komaj pred leti, ne demantira, da je danes drugače. Tako se pred nami razkriva v pretresljivi podobi svet današnjega ameriškega življenja, ki je seveda bistveno drugačen od dolarskega blišča in tehničnega napredka, ki ga je ta država dosegla. To je temni svet podzemlja, svet nasilja in krvi, ki ga najbrž ne srečamo nikjer drugje na svetu razen v Združenih državah Amerike.

Seveda je treba ugotoviti, da je roman izredno privlačno in zanimivo na-

pisana zgodba, ki jo je pisatelj na široko razpletel. V ospredju pripovedi je italijanski priseljenec Vito Carleone, ki je eden izmed vodij osmih ali devetih družin italijanskega rodu, ki obvladajo podzemlje Združenih držav. Pridobil si je veliko premoženje, ki ga upravlja in z velikim aparatom, z vsemogočnimi posli, s podkupovanjem in ubijanjem tudi na novo pridobiva. Med svojimi preprostimi rojaki si je pridobil ogromen ugled, ki ga utrjuje s tem, da je njihovim otrokom za botra. Nudi jim vsakršno pomoč, zato pa zahteva od njih brezpogojno pokorščino in zvesto-

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Zavest

(1943)

Vse rada storim,
čeprav je težko,
čeprav se duhu upira telo,
ko pa vem, da mi on tiho prikima.
Plačilo za vse
mi pogled je njegov:
kot moč je za nov dan
in tih blagoslov,
ki mi v srcu prebiva.
Če ga kdaj izgubim,
le kdo bo sodnik,
sodnik med menoj in med svetom?
Bo prazno srce
in mrtve roke
kakor je bilo pred letom.

Ana Gale

bo. Njegova usoda se kot rdeča nit vleče skozi ves roman, v katerem spoznamo tudi njegove tri sinove in druge družinske člane, pa vse sodelavce, ki jih Vito Carleone vodi. Tako spoznamo vrsto življenjskih usod, ki so prikazane v pretresljivi luči. Zato se ob branju romana, ki je napisan izredno plastično in realistično, sprašujemo samo, kako je kaj takega danes v sodobni Ameriki sploh mogoče. Smo pretreseni in obogateni za nova spoznanja, četudi se pisatelj v svoji pripovedi ni povzpел do obsodbe, temveč je ostal pri hladnem in neprizadetem opisu dejstev in ameriškega življenja.

Roman »Boter« je v prevodu Mirka Napasta izdal založba »Lipa«.

SLAVKO RUPEL

ZANIMIVOSTI

Referat Brežnjeva v milijon izvodih

Referat generalnega sekretarja CK KP SZ Leonida Brežnjeva z minulega kongresa KP SZ so natisnili v posebni brošuri v nakladi šest milijonov izvodov. Že pred tem je partijsko glasilo objavilo referat v nakladi milijon izvodov. Če prištejemo še objavo v dnevnikih, dosega število objavljenih izvodov glavnega partijskega referata več deset milijonov.

Hiengov Osvajalec drama leta

Zagreški Vjesnik u srijedu je letos prvič podelil nagrado za najboljšo dramo leta, ki jo je imenoval po velikem gledališkem ustvarjalcu Branku Gavelli. V nemajhnji konkurenci — saj je na natečaj prispelo 154 dramskih del — je zmagal slovenski pisatelj Andrej Hec drama »Osvajalec«. Nagrajeno delo bo izvedeno tudi na sceni zagreškega dramskega gledališča jeseni letos kot prva premiera v novi sezoni. Ob tej priložnosti bo avtorju izročeno priznanje in denarna nagrada v višini 20.000 dinarjev.

Pomembno historiografsko delo

Kot osrednja knjiga lanskega programa je v založbi Slovenske Matice pred kratkim izšel zbornik »Koroški plebiscit«. Imenovano knjižno delo, ki predstavlja po vojni drugo zbirko razprav o narodnostnih vprašanjih na Koroškem, so uredili Janko Pleterski, Lojze Ude in Tone Zorn. Zbornik je nastal na pobudo Instituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani izdajo pa je omogočil sklad Borisa Kidriča.

Smešen aplavz

Na nedavnem sedmem kongresu Zveze filmskih delavcev Jugoslavije v Kranju je znani sarajevski dokumentarist Žilka Ristić začel govor takole:

— Zalostno je, da prav danes, ko proslavljamo petindvajseto obletnico našega filma in dve desetletji naše zveze ter poleg priznanja, da so jugoslovanski filmski delavci največ doprinesli k dostojni predstavitvi naše kulturne dediščine v svetu, ne vidim med nami niti enega predstavnika družbeno-političnih organov!

V tem trenutku je bilo zaslišati močan aplavz in takoj zatem buren smeh. Aplavz je prišel iz sosednje dvorane, kjer je bil istočasno drugi sestanek, smeh pa iz dvorane, kjer se je odvijal kongres filmskih delavcev.

Na rimskem grobniku

Ce vas bo pot zanesla v Rim, boste lahko na enem izmed grobnikov tamkajšnjega pokopališča lahko prebrali:

»Tu počiva Mina, mla 53, pehotnega regimenta. Brenila je tri generale, dvanajst polkovnikov, štiriindvajset kapetanov, sedemindeset narednikov, stošestnajst vojakov in eno granato.«

Vest je 1. aprila letos objavil Dnevnik!

Pištole mauser, ki jo drži v roki dekle na sliki, je verjetno sen vsakega zbiralca orožja, saj je bila last Winstonu Churchill. Na dražbi v Londonu jo je za fantastično ceno 4.100 funtov sterlingov (nekaj več kot 14.000 novih dinarjev!) kupil ameriški filmski producent Forman z namenom, da jo bo uporabil v filmu »Mladi Churchill«.

Zgodovina Churchillove pištole je burna, kot je bilo burno življenje njenega lastnika. Veliki angleški državnik jo je dobil še kot mlad oficir in je na pištolo vrezal tudi svoje inicialke. Prvič jo je uporabil kot član britanske ekspedicije v burski vojni. Pištolo je kmalu zatem izgubil in leta 1899 so jo našli pri nekem britanskem vojaku. Sprejeto pismo, v katerem obveščajo lastnika o najdbi, je bilo prav tako prodano na dražbi. Kmalu zatem je pištola zopet izginila, leta 1907 pa so jo našli pri človeku, ki je hotel z njo ubiti ženo in otroka. Dolgo časa je Churchillova pištola visela na zidu neke policijske postaje v majhnem angleškem mestu, kako je prispela do znane londonske trgovine s starinami in od tam na dražbo pa ni znano.

ZANIMIVOSTI

Nemčija želi phantome namesto starfighterjev

Zahodnonemški časopis Spiegel poroča, da namerava vlada kupiti 175 do 220 lovcev-bombnikov tipa phantom in z njimi nadomestiti letala tipa starfighter F-104G, ki jih namerava izločiti iz oborožitve.

Letalski generali sedaj pritiskajo na obrambnega ministra Helmuta Schmidta, naj naroči ta letala. Niti najmanj niso namreč zadovoljni s sedanjimi starfighterji glede na to, da je doslej strmoglavilo že kakih 130 letal te vrste. Toda tudi phantomi bodo le začasna rešitev, kajti nemško letalstvo bo do leta 1980 nabavilo nemško-britansko-italijanska bojna letala za razne namene, ki so dobili naziv MRCA.

Phantom trenutno stanejo nekaj manj kot štiri milijone dolarjev vsak, vendar pričakujejo, da se bodo podražili na pet milijonov dolarjev.

Sovjetska vojaška pomoč

New York Times piše, da je Sovjetska zveza dala zaveznikom in nerazvitim deželam za več kot 19 milijard dolarjev pomoči, to pa v obdobju zadnjih petnajstih let. Največjo pomoč sta dobila Severni Vietnam in Egipt.

Pred osmimi leti je bilo sovjetske vojaške pomoči deležno le osem, lani pa že petindvajset držav. Vrednost te pomoči pa se je v istem obdobju povečala od 110 na več kot 800 milijonov dolarjev.

Zanimiva je primerjava z vojaško pomočjo, ki jo svojim zaveznikom dajejo Združene države Amerike. Od leta 1950 do predlanskim je ta znašala 33 milijard dolarjev, samo leta 1968 pa brez zneska, namenjenega Južnemu Vietnamu, 718 milijonov dolarjev.

V pol ure 13.000 km daleč

Vrhovni poveljnik sil varšavskega sporazuma maršal Ivan Jakubovski je v časopisu »Socialistična industrija« poudaril, da so spričo razvoja industrije porasla tudi sredstva za obrambo Sovjetske zveze.

V zvezi s tem je sovjetski maršal omenil medcelinske strateške izstrelke. »Motorji teh izstrelkov,« je dejal, »imajo po več milijonov konjskih moči. Dvanajst do trinajst tisoč kilometrov dolgo pot prelete v 25 do 30 minutah, zadevajo pa izredno natančno.«

Jakubovski je poleg tega izjavil, da se je zaradi »projektilskih enot« vloga zračnodesantnih enot močno povečala. »Tisti, ki so se udeležili manevrov Dvina, so se v to lahko prepričali, ko so imeli priložnost videti kakih 8.000 komandosov, ki so se skupno z vso svojo opremo, težko in lahko oborožitvijo, izkrcali v sovražnikovem zaledju v komaj dvaindvajsetih minutah.«

Podmornice s poseidoni na Škotskem

Po pisanju desničarskega časopisa Daily Express naj bi ZDA zahtevale od Velike Britanije pristanek, da bi se ameriške jedrske podmornice, oborožene z izstrelki poseidon, lahko zadrževale tudi v škotskih pristaniščih.

O tem predlogu menda razpravljajo na najvišji ravni. Predsednik Nixon in njegovi svetovalci se dobro zavedajo, da bi prihod takih podmornic lahko povzročil nov val protijedrskih in protiameriških demonstracij v Veliki Britaniji.

135 strmoglavljenih starfighterjev

Triindvajsetega marca sta strmoglavila kar dva zahodnonemška lovca-bombnika tipa starfighter F-104G. Oba pilota sta se ob tej priložnosti smrtno ponesrečila. V desetih letih, odkar je to letalo vključeno v zahodnonemško vojno letalstvo, je skupno uničenih že 135 aparatov, ob življenje pa je bilo 66 pilotov.

Japonci so si med drugo svetovno vojno želeli na vsak način izsiliti zmago. Ko jim je že primanjkovalo moči, so se zatekli h kamikazom, ki so se s svojimi z razstrelivom napolnjenimi torpedi ali letali usmerjali proti ameriškim ladjam. Na končni izid vojne pa so skušali vplivati tudi še drugače...

Američani so imeli med drugo svetovno vojno na Tihem oceanu oporišča, s katerih so njihova letala lahko nenehno napadala japonska mesta. Japonsko letalstvo pa si kaj takega ni moglo privoščiti. Da bi se Američanom maščevali, so Japonci sklenili, da bodo Združene države Amerike napadli — z baloni.

»Moramo se maščevati,« so govorili japonski vojaški strategji. »Američani nam iz dneva v dan povzročajo žrtve, medtem ko sami vojne sploh ne občutijo. Američani in Kanadčani nevarnosti ne poznajo. Ne vedo za pošastno bobnenje bombnikov. Če jih bomo z našimi bombami presenetili, bomo med njimi napravili veliko zmedo. Američan se je namreč pripravil boriti le v primeru, če ve, da je njegova družina na varnem.«

Zamisel so kaj kmalu začeli tudi uresničevati. Zgradili so tovarne po dvoletnih pripravah pa so 1. novembra

Iransko letalstvo

Po pisanju francoske Revue de defense nationale, grozi Iranu nevarnost z dveh strani. Prva je sovjetsko širjenje, druga pa panarabizem. Kar zadeva arabski nacionalizem, je Iranu glavni nasprotnik Irak. Ta dežela je v neposredni bližini abadanskih petrolejskih polj.

Cepprav je Sovjetska zveza ponujala Iranu oborožitev po zelo ugodnih pogojih, je ta dežela le zadržala ameriško orožje. Ogrodje iranskega letalstva so lovci F-5. Teh je naročenih 125, že dobavljenih pa 108. Poleg tega pa ima iransko letalstvo 31 lovcev phantom 4, medtem ko mu bodo v kratkem doba-

Napad z baloni na ZDA in Kanado

1944 krenili v nenavaden napad. V šestih mesecih so spustili v zrak devet tisoč balonov, otovorjenih z bombami.

Baloni, ki so v premeru imeli po deset metrov, so bili opremljeni z avtomatskimi višinomeri s pomočjo katerih so baloni leteli na višini 11.000 metrov. Japonska meteorološka služba je namreč ugotovila, da se na tej višini pomikajo zračne gmote s hitrostjo 150–300 km na uro naravnost proti amerškemu kontinentu.

Zato je bilo treba zadrževati balone na tej višini, da bi jih odneslo nad Ameriko. V te namene niso potrebovali nobenih ljudi ali radijskih naprav. Zadrževala sta že dva barometra. Če bi se balon dvignil iz kakršnega koli razloga više kot 11.000 metrov, bi barometer pokazal manjši pritisk kot sicer, hkrati pa sprožil posebno napravo, ki bi odprla ventile, skozi katere bi iz balona začel uhajati vodik, balon pa bi

se spričo tega spustil nekoliko niže. Če pa bi balon letel prenizko, bi druga naprava, ki je bila prav tako povezana z barometrom, odpela s peskom napolnjeno vrečo, balon pa bi se zaradi manjše obremenitve dvignil višje. Nekje nad Ameriko naj bi balon eksplodiral, bomba pa naj bi padla na tla.

Poglavitni namen napada z baloni je bilo požiganje gozdov v ZDA in Kanadi. Izbruhnili naj bi ogromni gozdni požari, med prebivalstvom pa naj bi nastala panika. Japonci so potemtakem računali s psihološkim učinkom tega svojevrstnega zračnega napada. Bili so prepričani, da bodo s tem omajali bojni duh ameriških vojakov na fronti.

Ker niso imeli nobenih podatkov o doseženih uspehih, so Japonci menili, da je škoda časa in truda, pa so napade z baloni opustili. Toda po končani vojni so zvedeli, da njihova akcija le ni bila povsem brez učinka. Izmed 9.000 balonov jih je približno dvesto padlo na zahodne obale ZDA in Kanade, kakih petdeset v notranjost obeh dežel, na desetine balonov pa v morje ob obali.

Ze tretjega dne po začetku japonske akcije je skupina ameriških mornarjev opazila nad obalo velik balon in njihovo presenečenje je bilo toliko večje, ko so na balonu razpoznali japonski simbol — vzhajajoče sonce.

Kasneje so baloni prihajali nad Ameriko drug za drugim. Nekateri od njih so eksplodirali skupno s tovorom, drugi pa so ostali celi in nepoškodovani. Na vsak balon je bilo pripetih 30 vreč s peskom in 3–4 zažigalne bombe.

Američani so menili, da jim utegnejo japonski baloni povzročiti hudo škodo in zato je ameriška izvidniška služba začela iskati tovarne, v katerih so izdelovali balone, in peskolome, v katerih so polnili vreče, ter jih zasuli z bombami.

Da ne bi prišlo do panike, niso Američani o balonih prav nič pisali in so nanje opozorili le gasilce in šole. Zato so tudi Japonci ostali brez vsakih podatkov in so napade opustili, ker so bili prepričani, da od njihove zamisli ni nobene koristi.

Res je tudi to, da so baloni povzročili neznatno škodo: nekaj požarov in šest mrtvih. Vprašanje pa je, kako bi vse to vplivalo na prebivalstvo, če bi napade z baloni nadaljevali.

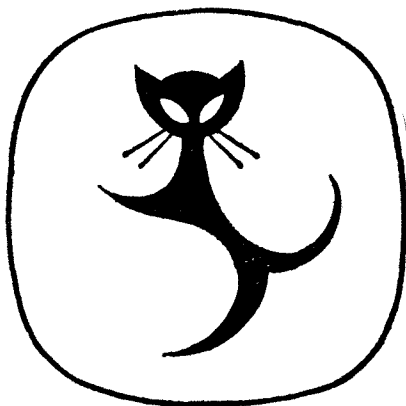
Zaklonišča za ameriška letala

Poveljstvo ameriškega letalstva v Evropi je sklenilo, da je treba zaščititi letala na tleh pred napadi s konvencionalnim orožjem. Zato bodo v osmih ameriških letalskih oporiščih v Evropi (šest jih je v Zahodni Nemčiji, po ena pa na Nizozemskem in v Italiji) zgradili 360 zaklonišč za letala. Poleg tega so sklenili, da morajo biti letala bolj narazen kot doslej in da jih je treba še bolj kamuflirati, povrh tega pa okrepiti aktivno obrambo letališč z raketami »zemlja-zrak« in protiletalskimi topovi.

Vsako letalsko zaklonišče bo dolgo 30, široko 13 in visoko do 7 metrov, njegova streha pa bo 45 cm debel obok, iz železobetona, prek katerega bodo nasuli še 60–70 cm zemlje. Vsako tako zaklonišče bo stalo približno pol milijona francoskih frankov.

Posebne raziskovalne skupine so ugotovile, da letalska eskadrilja na tleh doslej sploh ni bila varna pred napadom skupine nasprotnikovih letal, oboroženih z običajnim orožjem (topovi, napalmske in rušilne bombe). Že s tem, da bi jih razmestili bolj daleč drugo od drugega, so povečali verjetnost, da letala ne bodo uničena, na 70 odst., z tala ne bodo uničena, na 70 odst., z uporabo omenjenih zaklonišč pa celo na 95 odst. Odstotek pa je še nekoliko višji (98 odst.) v primeru, če so letala povrh vsega še dobro kamuflirana in če imajo dobro protiletalsko zaščito.

Američani so se medtem že lotili gradnje 205 zaklonišč, ki bodo končana do konca tega leta. Namenjena pa so le za letala, ki jih uporabljajo za taktično podporo, izvidništvo in protiletalsko obrambo.

TEKSTILNA TOVARNA
PREBOLD
SLOVENIJA
JUGOSLAVIJA

Telefon: 72-210, 72-211

Telegram:
TEKSTILNA PREBOLD
Telex: yu 33-540

PROIZVAJAMO:

bombažne in stanične tkanine, barvane in tiskane
v rolo ali filmskem tisku, oplemenitene po najso-
dobnejših postopkih

razne vrste podlog za lahko in težko konfekcijo
prašne krpe »MAGNETIC«, krpe proti rosenju šip
»BELLEVUE«, podlogo za likanje »MI-MI« in »VI-
KEND« sete

in ljudska zaščita

Novi izstrelki »morje–morje« za italijanske topničarje

Podjetje za proizvodnjo motorjev Matra je z italijansko vojno mornarico podpisalo pogodbo o dobavi 50 izstrelkov »morje–morje« tipa otoma, s katerimi naj bi bile oborožene italijanske 250-tonske topničarke. Vrednost naročila znaša 55 milijonov frankov (približno 110 milijonov dinarjev). Za omenjene francoske izstrelke se poleg Italije zanimajo še druge dežele, zlasti pa Brazilija, Argentina, Pakistan in Južna Afrika.

Konstruktorji zatrjujejo, da bodo prve poskusne izstrelitve novih projektilov končane do začetka prihodnjega leta, serijska proizvodnja pa se bo začela nekoliko kasneje. Prve primerke iz serijske proizvodnje bodo italijanski vojni mornarici izročili v začetku leta 1973.

Projektili bodo izdelovali v raznih različicah z namenom, da bi bili uporabni za oborožitev vojnih ladij, hitrih bojnih čolnov, helikopterjev ali letal za nadzorovanje morja, poteg tega pa jih bo moč uporabljati v obliki stalnih ali pomičnih baterij tudi za obrambo obal.

Vsak projektil tehta kakih 700 kg, od tega bojna glava 200 kg, leti pa skoraj s hitrostjo zvoka. Potem ko je izstreljen, se spusti nizko nad morsko

gladino (na višino 15 metrov) in na tej višini s pomočjo radijskega višinomera leti proti cilju. Med poletom njegov avtomatični usmernik išče cilj. Ko se mu približa, projektil strmoglavi v njegov trup.

Doseg novega projektila praktično znaša 60 do 80 kilometrov. Konstruktorji pa zatrjujejo, da je lahko tudi večji in bi projektil lahko zadel celo cilje, ki so zunaj dosega ladijskih radarjev. Navzlic temu teh projektilov ne bo moč uporabljati pri razdaljah, večjih kot sto kilometrov, glede na to, da sodobni ladijski radarji zaradi zaobljenosti zemeljske oziroma morske površine ne morejo na tako velikih razdaljah odkriti cilja.

Vse kaže, da se izstrelki otoma močno razlikujejo od nekega drugega podobnega izstrelka »morje–morje« (MM-38) in ki so ga že naročile Grčija, Malezija, Peru, Zahodna Nemčija in Velika Britanija, ima pa približno enake lastnosti kot izstrelki »morje–morje« harpoon. To je izstrelki, namenjen za ameriško vojno mornarico. Izpopolnjevanje pa so ga začeli potem, ko je egiptovski bojni čoln oktobra 1967 uničil s podobnim projekttilom izraelski rušilec in ko je postal očiten napredek Sovjetske zveze na tem področju.

»Slovesno se zavežem...«

Mladi vojaki, ki so nedavno stopili v vrste JLA, so slovesno prisegli. Slovesna prisega je dejansko vzvišeno dejanje, ki z njim občani Federativne socialistične republike Jugoslavije ob vstopu v JLA prevzemajo dolžnost ter odgovornost za obrambo svoje socialistične domovine.

Ob tej priložnosti so bile v vseh garnizijah slovesnosti, ki so se jih udeležili razen vojakov in starešin tudi številna šolska in druga mladina, zastopniki družbenopolitičnih organizacij in skupnosti, tabornikov, pionirjev in drugih.

Letos so v krajih, kjer so bile te slovesnosti na podlagi izkušenj iz prejšnjih let, slovesno prisego še bolj ne-

posredno povezali s spomini na našo bližnjo minolost — z narodnoosvobodilno vojno narodov in narodnosti Jugoslavije. Mladi vojaki so pred spomeniki padlim borcem in na drugih pomembnih zgodovinskih krajih na ves glas izgovarjali besedilo prisige: »Slovesno se zavežem, da bom zvesto služil svojemu ljudstvu, da bom varoval bratstvo in enotnost naših narodov... Vedno bom pripravljen boriti se za svobodo in čast domovine, ne da bi mi bilo žal v tem boju žrtvovati celo svoje življenje.«

Voščila po slovesni prisegi so prvi izrekli mladinci, pionirji in drugi.

MIODRAG KOCIĆ

Prisegajo pred zastavo z napisom: »Za svobodo in neodvisnost socialistične domovine.«

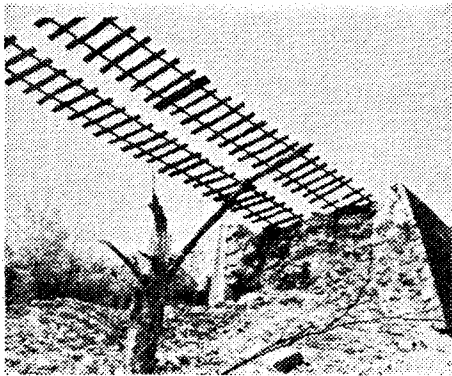
Svečani prisegi sledi podpis vsakega posameznega mladega vojaka

Po tridesetih letih

Piše: Hinko Vilfan

Postali smo bolničarji, dva dni kasneje pa še grobarji, ko je v silovitih, dvodnevni bojih padlo ogromno naših vojakov. Ko so v izpraznjene kmetiške bajte prinašali prve ranjence, me je pogled nanje spravil v posebno, nerazumljivo, ohlapno stanje, da sem bil ves trd od sočutja in so se mi pogledi na razbite ude, odprta telese, boleče vtisnili v spomin. Sovražnikovo topništvo se je izkazalo z natančnimi zadetki...

Za mrličje nismo toliko skrbeli kot za ranjence. Kolikor je le bilo mogoče, smo pomagali. Prazna bajtica je postala operacijska dvorana, preprosta miza operacijska miza, ki smo jo pokrili le z rjuho. Čreva zunaj — to je bil čest pojav. Mrtvim so gorele sveče, umirajočim smo jih prižigali. Prvih kot drugih se je dosti nabralo, ko je sovražnik presekala prometno zvezo s Pirotom. To je bila že obkolitev, kapitulantskih misli ali kaj podobnega pa nobenih. Zani-

Porušen železniški most pri Verdu

mivo je bilo bojno razpoloženje naše vojske. Vsi od kraja smo bili prepričani, da bomo čez dan dva Nemce ugnali. Pa je bilo drugače, k čemur je pripomoglo ne le sovražno topništvo, marveč tudi njegovo letalstvo. Razdelili so nam mesečne plače, povedali, da obveznice, zadolžnice, dolгови, terjatve poslej ne veljajo več, preostali denar razdelili med vojake, praporščak je v prisotnosti samo dveh prič — vojaka in majorja — zakopal zastavo — in... no! konec je bilo... Odvihali smo robove, si roke umili s snegom, pa so nas po tisti brozgi gnali v »bratsko« Bolgarijo.

Martin Videtič, tudi iz Bele krajine, je povedal takole:

— Dvanajst dni pred iztekom tistih podaljanih šestih mesecev se je začelo... Po dogodkih v Beogradu je naša peta armada z vsemi štirimi polki odkorakala na položaje Sukovo — Belo polje, dobra dva kilometra je še bilo do bolgarske meje. Na položajih smo bili do prvega aprila. Se vkopali po vseh vojaških pravilih, a ko smo si prav spletli gnezda, so jeli prodirati Nemci in Bolgari, kot bi se dogovorili. Boji so se razvijali z vso ogorčenostjo. Topovi so rohneli, pokalo in grmelo je na vso moč, nemški bombniki so napadli Piroto in mesta v smeri proti Beogradu. Nemško topništvo je nabijalo na vso moč. Razbilo je naše topovske položaje in onemogočilo zvezo z zaledjem. Streliva nam je jelo primanjkovati, hrane pa na srečo ne. O, bilo je i mrtvih i ranjenih, bilo!

Meni je raztrgalo levi kazalec. Prestrašil sem se razbitega prsta, ker sem krojač... Dva dni so trajali boji... 8. aprila so nas obkolili.

Bili smo ujeti.

Zgonc, Izanc iz Iške Loke, je pripovedoval, da je bil v treh ujetništvih. Pri njem se je začela kalvarija na ovetno nedeljo, ko je prišlo povelje: »Na položaje, momci!« Po kratkotrajnih praskah z Nemci se je bataljon počasi, a v popolnem redu umikal proti Hrvatski. »Mene je poklical v svoj avto rezervni oficir Pintar. On je vozil, jaz pa sem oprezoval s puško in še s samokresom. Za nama je vozil njegov brat Lenart, tudi v svojem avtomobilu. Pintar je imel še en svoj avto. Tega je zaupal svojim ljudem, da so vozili tik za nama. Umik je trajal ves teden. Zaščitnice so se neprehoma tolke z Nemci. Brata Pintar in Lenart iz Maribora sta iz lastnih sredstev vzdrževala bataljon. »Fantje, ste lačni, ste žejni?« Ni sta samo spraševala. Kar dajala sta, naročala v vaseh hrano in plačevala. Za našim štabom se je umikaj v stalnih borbah bataljon, ki je šel nekaj čez petsto mož, zakaj pomnožil se je bil z rezervisti in prostovoljci ter deloma z mobiliziranci, kolikor so nas ti med potjo mogli, znali ali hoteli najti.

V Deseniču so nas Hrvatje razorožili in zaplenili ves pretež: konje, goveda, hrano, municijo, orožje — no, sploh vse, kar smo imeli. Pintar mi je velel, naj ležem in si odpočijem, potlej pa se bova naprej dogovorila, jaz pa sem se iz strahu pred komandirjem, ki je bil za nami s Srbi in Črnogorci, premislil in jo pod noč ubral na lastno pest čez hrib proti Rogaški Slatini.

Ko sem prekorachil železnico, zaslišim: »Halt! Hände hoch!« pa sem bil ujet.

Se dvakrat sem bil potlej ujet; enkrat so

me zajeli Lahi — tudi iz tega ujetništva sem se izmazal — tretjič pa spet Nemci.

— Zaradi demonstracij je garda zasedla položaje okrog kraljevega dvora, je pripovedoval Avgust Klančar iz Sernjaka pri Velikih Laščah in nadaljeval: Dva dni in eno noč smo ležali na položajih. Marca je bilo še mrzlo. Krepko sem se prehladil. Staknil sem vnetje srednjega ušesa. Prepeljali so me v bolnišnico, me operirali, a ko sem bil še čisto slab in se neboljen kahal v vročici, so na cvetno nedeljo ob tričetrt na sedem — čakali smo na zajtrk — začele zavijati sirene, da me je v črevesju krč stisnil. Preden sem se prav zavedel, da naznanjajo začetek vojne, je začelo treskati in grmeti; šipe so se v hipu sesule; grmelo, rjulo, zavijalo, pokalo, gorelo in prasketalo je in se treslo, rušilo in kadilo — bil je strašen dirrendaj, zmešnjava... Vsi v zaklonišče! so vpili. Bolničarji so že nosili težje bolnike in operirance, se zadevali, nošeni so vpili v bolečinah, ti tudi niso imeli obližev čez usta, dežurni je pozival, naj gredo tisti, ki le morejo v svoje enote.

Zapustil sem zaklonišče, hitel po sredi ulice — pločniki so bili polni ruševin — se obregal od bežeče, ti obme, se ogibal padajočih, še vedno gorečih tramov rušicega se Beograda, se vlekel med zapuščenimi tramvaji, lezel čez zmečkane avtomobile, izmed kamenja in opeke pobiral na zelenjavnem trgu razsute pomaranče, se odžejal z njimi in iskal poti do svoje čete. Gasil ni nihče. Vode nobene — popokale so vodovodne cevi; potrgane električne žice sem videl goreti z zelenkastim plamenom. Ogibal sem se mrličev — štiri sem našel — in od dima okajenih gasilcev, ki so reševali, kar se je brez vode še rešiti dalo. Srečal sem jih, ko so nesli ranjence. S culami otovorjeni ljudje so križem krašem begali. Nekoga sem videl nesti veliko zrcalo. Ulice so bile kot razkopano mravljišče. Vpitje in klicanje na pomoč je paralo ušesa. Zbežan sem štiri ure iskal gardno enoto. Seie v Košutnjaku sem našel na svojo.

Pod noč smo se vkrcali na vlak in se odpeljali v Kraljevo, od tam pa peš v Sarajevo, Mostar, Trebinje in Nevesinje, kjer smo šele dobili reden obrok hrane. Vso pot so nas prehiteli avtomobili, mi pa težko naložene vozove. Pravili so, da ščitimo umik kralju. Nekje se je zaslislalo puškarjenje. Napadli so nas petokolonaši, smo čez čas

Skupina prostovoljcev aprila 1941

zvedeli. Deset dni je trajal ta pohod. Lačni in utrujeni smo se ustavili v Nikšiću. Dne 16. aprila so nam ukazali domov, Kaj, kar brez borbe? Se ne bomo vojskovali? Saj smo v vojnem stanju! Oficirja sem vprašal, kaj zdaj, pa je jokaje rekel: »Vojniče, gledaj, da stigneš — kako možeš — kući!«

S kamionov smo v naglici zmetavali za boje. Iz razbitih se je usipal papirnati denar. Nihče nam ga ni branil grabiti. Tlačili smo ga v žep, za bluze, drugega pa so sežigali. Izvedeli smo, da so se kralj in ministri odpeljali z letali. Vdirali smo v polna skladišča, raznašali zlasti konzerve in prepečenec, deke in rjuhe, a drugo, kar bi nam takoj ne hasnilo, smo uničevali. Ponoči je bilo vse končano... Zjutraj smo že opazovali kolone Lahov s petelinjimi peresi za klubuki. Se zmenili se niso za nas. Nadaljevali so svojo pot, mi pa svojo, se cijazili tri dni z vlakom, opazovali Nemce na cestah, nihče nam ni zalega storil. Pred Savo smo zlezli z vagonov, prespali v nekem skednju, zjutraj pa nisimo mogli ven, vrata so bila zaklenjena. Postali smo ujetniki.

Jaz še enkrat v Italijo, od tam sem pobegnil v Švico, se prek Barija kasneje pripeljal naravnost domov, po osvoboditvi že, kajpak.

Regancin, Kozjek in jaz smo na veliki četrtki na lastno pest porušili Štampetov most, Regancin še borovniškega. Jaz sem šel domov na Štajersko, v Zidanem mostu so prisledili k nam še nemški vojaki — pa smo bili ujeti. Pa še v Italiji sem bil kot ujetnik.

Nešteto trpkih zgodb bi mogli zapisati in brati. V vseh tiči nagrmadena užaljenost in zavest zapostavljenosti...

BOGAT PROGRAM PRAZNOVANJ

Pionirji za 30-letnico vstaje

Smo v letu tridesete obletnice vstaje jugoslovanskih narodov. V vrsto prireditev, posvečenih temu velikega jubileju, so z izredno bogatim in domiselnim programom pritegnjeni tudi naši najmlajši. Ne le v pouk, kjer bo letos še poseben poudarek na dogodkih iz leta 1941, tudi v programe svobodnih dejavnosti bodo zveze prijateljev mladine – organizatorice večine prireditev – vključevale praznovanje te obletnice. V želji, da bi v različnih aktivnostih sodelovalo čimveč pionirk in pionirjev, bodo tudi tri osrednje republiške akcije nosile obeležje te pomembne obletnice.

Kurirčkova pošta

To je prav gotovo najbolj množična in hkrati že tradicionalna prireditev naših najmlajših, saj bodo v njej sodelovali doma vsi pionirski odredi. Obšla bo sleherni slovensko šolo, prehodila več kot dva tisoč kilometrov dolgo pot, v pripravah, nastopih in prenosih pa sodeluje kar 150.000 pionirk in pionirjev.

Kurirčkova pošta je začela svojo pot 5. aprila letos – že devetih zapored – in to v Mariboru pred spomenikom talcev, na Tratu pri Ajdovcu, kjer so se zbirale in delovale prve partizanske brigade, pred spomenikom padlim v Drazgošah pa v Soštanju, ki je bilo prvo osvobodeno slovensko mesto, in pri spomeniku padlih tečajnikov v Cerknem.

Med potjo se kurirčki srečujejo z nekdanjimi partizani, obiskujejo partizanske matere, s cvetjem krasijo grobove padlih borcev, prirejajo praznovanja in spoznavajo kraje, znane iz narodnoosvobodilne boje. Vodijo dnevnik predaje pošte in od hoda, zapisujejo dogodke, v zemljevide vrisujejo glavne in stranske poti, nikoli pa ne pozabijo v svoje torbice priložiti tudi čestitke tovarišu Titu. Sestavki, ki jih pionirji pišejo letos, nosijo v počastitev praznovanja tridesete obletnice naslov »Vstaja v mojem kraju«. Dnevnik z zemljevidi in podpisi vseh pionirskih odredov, ki so sodelovali v Kurirčkovi pošti, bo delegacija slovenskih pionirjev ponesla v Beograd skupaj s čestitkami tovarišu Titu za rojstni dan, kjer jih bo predsednik republike pregledal in podpisal.

V organizaciji Kurirčkove pošte, ki jo bodo sklenili 20. maja v Ljubljani z obiskom pri predsedniku republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in narodnem heroju Janku Rudolfu, sodelujejo poleg šol in občinskih zvez prijateljev mladine še člani

borbovskih organizacij, v programih pa tudi vojska, mladina in člani ZVRS.

Vstaja v mojem kraju

Pod tem naslovom in pod pokroviteljstvom predsednika občinske skupščine bo 25. in 26. junija v Kamniku II. srečanje pionirjev – zgodovinarjev. Pionirji bodo proučevali – svojim sposobnostim primerno – vstajo v svojem kraju. Na srečanju bodo ocenjevale občinske zveze prijateljev mladine oziroma občinski odbori jugoslovanskih pionirskih iger. Vse skupine bodo dobile priznanja, tri najboljše pa še nagrade. Najboljša skupina iz vsake občine, ki jo bodo sestavljali po dva pionirja in mentor, pa se bo udeležila drugega dela imenovane prireditve – to je II. republiškega srečanja zgodovinarjev v Kamniku.

Zlet v trnovski gozd

Lani so se ob koncu šolskega leta zbrali slovenski pionirji in njihovi mentorji na Pokljuki, kjer so praznovali petindvajseto obletnico osvoboditve. Ta prireditev z več kot 6.000 udeleženci je ostala vsem v najlepšem spominu. Republiška zveza društva prijateljev mladine in občinske zveze, vodstva pionirskih odredov, mladinske organizacije, taborniki, občinski odbori ZZB NOV in vodstva drugih družbeno-političnih organizacij nameravajo letos organizirati podoben zlet slovenskih pionirjev v Trnovski gozd oziroma na Male Lazne pri Lokvah. Dne 19. junija se bo v tem znanem partizanskem središču narodnoosvobodilne boje, pomembnega za Slovenijo in Jugoslavijo, pod pokroviteljstvom narodnih herojev Primorske zbralo več kot 8.000 pionirjev s svojimi mentorji, nekdanji borci IX. korpusa in aktivisti Primorske ter pionirji in mladina s Tržaškega, Goriškega, Beneške Slovenije in Koroške.

Te tradicionalno, vsebinsko in organizacijsko dognane prireditve z manifestativnim, jubilejnim in spominskim obeležjem zaslužijo pohvalo. Želimo, da bi jim v prihodnje posvečali še večjo pozornost, jim nudili pomoč in se v polni meri zavedali njihovega izredno vzgojnega vpliva na našo najmlajšo generacijo. Saj nam menda ni vseeno, kdo bo nadaljeval delo, začeto pred tridesetimi leti!

Čemu spomeniki hitlerjancem?

Spomladi 1945, po uničenju nemškega vojaškega stroja, so si miroljubni narodi v Evropi oddahnili. Sleherni pošten človek si je želel: NIKOLI VEČ NACIFASIZMA!

Naša severna sosedica Avstrija, ki se v svetu razglašala za žrtev nacistične napadalnosti, dopušča, da se nacisti znova organizirajo, postavljajo spomenike in pišejo knjige v slavo nosilcev te najtemnejše dobe človeštva.

Že v času II. svetovne vojne in zlasti po zavezniški zmagi je bila jasno postavljena črta, kdo so napadalci in kdo žrtve agresije. To je do podrobnosti osvetlil tudi znani nürnberški proces proti nacističnim veljakom.

In sedaj? Zgodovinsko jasno začrtano ločnico bi radi zabrisali, zmanjšali krivdo nemškega nacizma in ga rehabilitirali.

Gradec (Graz), mesto nedaleč od naše meje, je bogatejše za novo nacistično obeležje. Na gradu so vzdali spominsko ploščo v slavo tistih Hitlerjevih služabnikov, ki so največ krivi za nacistično divjanje v slovenski Štajerski. Vzporedno s tem so izdali tudi »Spominsko knjigo mrtvih nemških Spodnještajercov« (Totengedenkbuch der Deutsch – Untersteirer). – Organizator in pokrovitelj nad vsem tem pa je »Zvezno vodstvo društva nemških Spodnještajercov« (Die Bundesleitung der Landsmannschaft der Deutsch-Untersteirer).

Sprašujemo se, kakšno je bistvo nove folksdojčerske organizacije »Landsmannschaft«, ki je obeležje odkrila in izdala spominsko knjigo. Ali je to naslednica zloglasnega Kulturbunda? Menimo, da je odkritje spomenika bivšim štajerskim hitlerjancem isto, kot če bi odkril spomenik samemu Hitlerju. Ali niso bivši kulturbundovci, ki jih hočejo sedaj slaviti, ne-

šetokrat poudarjali, da v celoti sledijo svojemu »führerju«? Ali ni to trdil tudi nacistični tisk in celo sami nacistični funkcionarji. V Celju izhajajoči folksdojčerski časopis¹ je že l. 1933 pisal:

»Vsi Nemci sveta so radostni in globoko pretreseni zahvaljujejo Boga, da je nemškemu narodu v najstrašnejših usodnih urah poslal pravega moža« (Hitlerja). Folksdojčerci² iz Slovenske Štajerske, ki so bili že od nekdaj velikonemško usmerjeni, so se nacizmu vdali v celoti. Saj so sami pisali:

Nacional-socializma (nacizma) ni nihče tako globoko in močno dojel kot folksdojčerci. Ni skoraj folksdojčerja, ki ne bi postal najbolj fanatičen pristaš Hitlerja, ko je prvič zvedel za njegovo hotenje³.

Folksdojčerjem so nacistične ideje zelo ugajale. Oplojeni s hitlerjanskimi teorijami o »gospodujočem narodu« (herrenvolk) so dobili večvrednostne komplekse in so na Slovence gledali kot na pritepenice, s katerimi je treba pomesti ali pa jih spremeniti v sužnje. Zato so bili pripravljeni izvršiti vse naloge, ki so jim jih dajali nacistični vodje. Številna njihova nizkotna dejanja nam izpričujejo, da to niso bili miroljubni ljudje, temveč nestrpni fanatiki, prežeti z mržnjo do Slovencev. Že med obema vojnama so nam obljubljali, da bomo morali naše kraje prepustiti njim, ker je tukaj »življenjski prostor nemštva«. Kaže, da so že tedaj poznali Hitlerjev »Mein Kampf« in Rosenbergov »Mit XX. stoletja«.

In potem, ko so v letu 1941 začeli vse grožnje uresničevati. Prepuščeni smo bili na milost in nemilost tem fanatičnim podivjancem. V celoti so se stavili na razpolago došlemu nacističnemu okupatorju. Celotni šef okupacijske civilne uprave v Mariboru dr. Sigfried Überreither je bil prese-

Previdnost je mati modrosti, pravijo nosilci kurirčkove pošte, kadar jih pot vodi prek sovražnega ozemlja. Zato še skrben pogled na okolico in potem hajd prek ceste novim dogodivščinam naproti. (Foto: Andrej Agnič)

nečen nad njihovo prizadevnostjo. V »Marburger Zeitung« je 12. 5. 1941 štajerskim hitlerjancem izrekel zahvalo za petokolonaško delo in jim postavil nove obljube:

.... »Izročam Vam iz globine svojega srca Führerjevo zahvalo za vaše delo. Vem, da je mnogo ljudi dolgo dobo doprinašalo mnoge žrtve.... Sp. Štajersko bom uredil, da bo v njej mesto samo za Nemce in tiste Štajerce, ki so se leta in desetletja verno borili z ramo ob ramo z nemškimi sonarodnjaki. Vse drugo se mora izseliti. V tej pokrajini, kjer je po Führerjevem ukazu na novo začrtana meja, bo prostora samo še za ljudi, ki se bodo prostovoljno in z veseljem opredelili za Führerja.«

Kakšne cilje sedaj zasleduje Zvezno vodstvo Landsmannscharfta v Gradcu, ko v »Totengedenkbuch« uvršča imena bivših hitlerjanskih kulturbundovcev, priganjače okupatorskega terorističnega aparata, vo-hune nemških obveščevalnih služb, ovaduhe gestapa in tudi uslužbenca gestapa, pripadnike nacističnih napadalnih oddelkov SS in SA, nemške žandarje in policiste?

Landsmannschaft povzročitelje takšnih dejanj rehabilitira.

Vse te kategorije so bile vendar ožigossane v Nürnbergu. Po vsem videzu namenoma ignorira dognana dejstva. Kako so postali ljudje, registrirani kot vojni zločinci, naenkrat »nedolžne žrtve«?

Mi Slovenci dobro pomnimo vse te ljudi in njih dejanja. Nikdar ne bomo pozabili, kako so leta 1941 ponoči vdirali v naša stanovanja, nas ropali in odganjali v tujino. Podpisi domačih hitlerjancev na tisočih selitvenih listah so dokaz njihove sodelave pri teh akcijah. Dokumenti preseljevalnih komisij na sestankih v Gradcu, Mariboru in 4. junija 1941 v Zagrebu pričajo, da so hoteli naš narod v celoti uraditi. Te nakane sta jim preprečila samo naš upor ter zmaga protinacistične koalicije.

Spomnimo se, kako je »višja rasa« zasramovala Slovence pred rasnimi komisijami! Ali niso bili ti pregledi, odbiranje sužnjev, kjer so nas klasificirali kot delovno živino? Ta selekcija je za marsikoga pomenila smrt v krematoriju, ker so ga izpriječenci v rasnih komisijah ocenili kot nesposobnega za delo. Dobili so ga v roke »strokovnjaki« za evtanazijo. Tako so domači hitlerjanci pomagali »specialistom« nacistične nečloveške medicine. »Strokovnjaki« v Rajhu so pač zahtevali primerke manjvredne rase. Profesor anatomije državne univerze v Strassburgu dr. Avgust Hirt je bil srečen, če je dobil čimveč primerkov »zoprne zvrsti manjvredne rase«. Saj je študiral lobanje, ki mu jih je priskrbel »aparati« iz zasedenih ozemelj.

Še je med nami nekaj nesrečnežev, ki so v taboriščih postali žrtve tako imenovanih »vivo eksperimentov«. Tudi Slovenci so prišli v roke medicinskim zverem tipa dr. Sigmund Rascher, dr. Conti, dr. Ding-Schuler itd. Mnogo internirancev je zaradi poskusov umrlo, tisti, ki so se vrnili živi oziroma pohabljeni, pa lahko povedo, kaj se je vse dogajalo na poskusnih postajah

Dachau, Buchenvalda, Ravensbrücka in drugih. Ali niso k vsem tem prispevali svoj delež tudi domači hitlerjanci s svojimi ovadbami?

Ovadbе so imele še drugačne posledice. Ustreljenim talcem so nacisti pobrali otroke in nekatere predali janičarski organizaciji »Lebensborn«. Tu so jih »rasni specialisti« pregledali in določili, kdo bo sposoben za germanskega janičarja. Našim slovenskim otrokom so spremenili imena in jih dali v oskrbo in vzgojo nacističnim funkcionarjem, oficirjem SS in zanesljivim nacističnim družinam. Koliko naših otrok živi pri nacistih v Nemčiji, še sedaj ni ugotovljeno. Najbolj znan in dokazan primer potujčenega otroka je Ivan Acman iz Smihela nad Mozirjem, ki so ga nacisti v molitnici Brannenbourg 25. II. 1944 spreminili iz Ivana Acmana v »Hans Fedinand Ernst Ritter v. Mann Edler v. Tiechler«. Tudi za podobne primere nosijo krivdo domači štajerski hitlerjanci.

Veliko krivdo nosijo hitlerjanski folksdojčerci zaradi ovadb pristavev osvobodilnega gibanja nemškemu okupatorju. S tem so bili direktni in indirektni krivci v sistemu talcev. Okupator je na našem zasedenem ozemlju to izvajal z vso nacistično perfidnostjo, v želji čimbolj naginiti biološko raven v korist nemštva. Obsežnost te akcije med drugim potrjuje dejstvo, da je bil krematorij v Gradcu premajhen za sežiganje ustreljenih žrtv iz Slovenske Štajerske. To je potrdil sam direktor krematorija iz Gradca na štabnih razgovorih l. 1942.

Svoj fanatizem in moralno pokvarjenost so folksdojčerci pokazali, ko so se prostovoljno pridruževali eksekucijskim oddelkom pri streljanju talcev, nad tem uživali in žrtve še pred smrtjo zasmehovali. Potem so se s tem še bahali in sejali strah med domačim slovenskim prebivalstvom. Prav tako pa se zrcali folksdojčerska narava ob obešanju talcev na jablane na Frankolovem. Vemo skoraj za vsako njihovo besedo ob spodmikanju stolov slovenskim žrtvam. Ime vojnega zločinca Antona Dorfmeistra, zaradi katerega so bili mučeniki obešeni, se iskri v »Totengedenkbuch«! In ta naj bi bil po logiki Landsmannscharfta žrtev za Štajersko?

O nedolžnosti članov nemške policije, žandarmerije, gestapa, SS oddelkov, Wehrmannscharfta, ki so med okupacijo uganjali nasilje, je prav lahko dvomiti. To so tisti, ki so med II. svetovno vojno požigali naše vasi, streljali borce za svobodo, klali ujete ranjence. V borbi proti NOV so se združevali v tako imenovanih »Gegenbande« in »Jagdkommande« ter počenjali neverjetne zločine in provokacije. Te vrste so domači hitlerjanci stalno dopolnjevali, v akcijah pa so se hoteli na vsak način izkazati. Pri njih ni bilo milosti.

Se bi lahko naštevali oblike in povzročitelji nacističnega nasilja. Nikdar ne bomo pozabili, da je zaradi nacizma umrlo v taboriščih 7 milijonov 200 tisoč ljudi. Več deset milijonov jih je padlo v bojih in nacističnih množičnih pokolih. Poleg Židov smo bili na udaru predvsem Slovani. Koliko ljudi še danes trpi zaradi posledic prestanega trpljenja? In povzročitelji teh dejanj naj bi bili uvrščeni med nedolžne žrtve! V imenu žrtv nacizma je početje Landsmannscharfta vredno prezira.

Vprašujemo se, ali avstrijska javnost ne pozna dejstev. Ali napredne sile v Gradcu ne vidijo nacističnih provokacij? Morda s temi stvarmi niso seznanjeni? Zakaj so svarilni klici pred neonacisti tako redki? Naša generacija do pojavov neonacizma ne more biti ravnodušna. Mladina mora poznati prava dejstva o nacizmu, če noče v prihodnosti doživeti kaj podobnega.

¹ »Deutsche Zeitung«

² Folksdojčerci: ime za prebivalca nemškega rodu izven Nemčije

³ Stane Terčak: Ukradeni otroci.

Bil je obsojen na 55 let

V knjigi AULA LV, ki jo je prevedeno iz italijanščine izdal Primorski dnevnik, so na kratko zabeleženi vsi procesi in obsodbe fašističnih sodišč proti našim ljudem na Primorskem in v Istri v letih 1927 do 1943. Kdor vestno pregleduje to knjigo in komur so vsaj delno znane takratne razmere na Primorskem, bo našel v njej marsikaj, kar ga bo zanimalo. Našel bo imena ljudi, ki so prišli tudi po dvakrat ali celo trikrat pred izredno fašistično sodišče in ki so bili na teh procesih obsojeni na smrt ali pa na dolgoletne zaporne kazni.

Eden takih primerov je Rudolf Pregelj z Jesenic, doma iz Kanalskega Loma na Goriškem. Fašistično sodišče ga je obsodilo 23. feb. 1932 na 30 let zavora, a leta 1943 zopet na 25 let, torej so mu prisodili kar 55 let ječe, od sedel pa jih je 10 let in 2 meseca po raznih italijanskih ječah, a po razpadu fašizma je preživel skoraj pol leta pod stražo Nemcev. Potem je bil 6 mesecev med italijanskimi partizani...

Rodil se je 6.1.1909 v Kanalskem Lomu. V Kobaridu se je izučil za kovača, potem se je vrnil domov in tu opravljal svojo obrt, a ne dolgo, že v novembru 1930 so ga aretirali z skupino drugih ljudi s Kala nad Kanalom. Bili so osumljeni, da so ubili nekega italijanskega financarja. Šele čez dobro leto so prišli pred fašistično sodišče, ki je sedem od njih obsodilo na 20 let zavora, drugih šest pa na 30 let (sodba št. 7 od 23.2.1932). Vzrok za aretacije in kasnejše obsodbe teh ljudi je bil napad na skupino italijanskih financarjev, ki so prišli nekega večera v vas Koprišče pri Kalu. Tedaj je eden od njih izgubil življenje. Pri tem napadu pa ni sodeloval nihče od aretiranih, šele na zaslišanju so zvedeli, česa jih dolžijo.

Pregelj nam pripoveduje, da so ga naslednje jutro aretirali doma in mu niso niti dovolili, da bi se umil in vsaj odložil usnjeni predpasnik. Odpeljali so ga na Most na Soči in nato na karabinjersko postajo v Kanalu, kjer so bili že zbrani drugi aretiranci. Tu so jih že začeli zasliševati in hoteli izsiliti od njih priznanje, da so sodelovali pri uboju. Pri teh zasliševanjih je bil navzoč tudi marešalo kvesture iz Gorice Palombo, znan vsem našim ljudem, ki so šli skozi zapore goriške kvesture. Iz sodnih zapisov v Gorici so jih peljali na zasliševanje na kvesturo. Nerač se Pregelj spominja, kaj so počeli z njim in drugimi, kaj vse so prestali na kvesturi. Od tod so jih peljali v Rim in jih dne 23.2.1932 postavili pred fašistično sodišče. Tudi tu so jim dokazovali, da so po medsebojnem dogovoru ustrelili financarja. Tako so jih obsodili na zaporne kazni od 20 do 30 let, seveda po nedolžnem. Najstarejši izmed obsojenih je bil star že 65 let. Sedem mesecev kasneje je italijanski časopis »Gazzetti« pisal, da je financarja ubil njegov tovariš iz ljubosumnosti, kar je baže priznal na smrtni postelji, toda do revizije procesa ni prišlo. Tako se je za-

čela Pregljeva pot od zavora do zavora, prišel je v stik z obsojenci s prvega tržaškega procesa in mnogimi drugimi, ki so bili že prej ali pa kasneje aretirani in obsojeni. Tako je užival »dobrote« italijanskih ječ do 20. maja 1938, ko je bil z drugimi vred pomiloščen.

V začetku druge svetovne vojne najdemo Preglja v Tolminu, kjer je bil zaposlen pri gradnji ceste z Žabč proti Zadlazu. Kakor hitro se je začelo organizirati narodno osvobodilno gibanje, se je tudi on vključil v delo za končno osvoboditev našega naroda izpod fašizma. Žal ga je tudi pri tem spremljala smola, zopet je bil aretiran, češ, da je zbiral obleko in drugo za partizane. Zasliševali so ga v Tolminu. Spominja se, kako ga je neki marešalo brcal in pretepal. Vse se je dvignilo v njem in ni mogel se več zdržati. Planil je nanj in mu začel vračati udarce. Pri skočili so drugi karabinjerji in ga pobili do nezvesti. Zopet je romal iz zavora v zapor in zopet je prišel pred fašistično sodišče, ki ga je 29.1.1943. obsodilo na 25 let zavora radi podpiranja upornikov in ščuvanja italijanskih vojakov k pobegu. Zopet je delal družbo zapornikom z vseh strani Italije in ob zlomu fašistične Italije je prišel v roke Nemcev. Zastrazene so jih uporabljali za razna dela, in ko je bil zaposlen pri nekem mostu, katerega so začeli bombardirati zavezniki, se mu je posrečilo pobegniti. Tako je januarja 1944 zopet prosto zadihal. Prišel je na neko kmetijo, kjer se je odpočil in nahranil, domačini pa so mu pokazali, pot, kod naj hodi, da spet ne pade v roke Nemcev. Tako je prišel v stik z italijanskimi partizani in se jim pridružil.

Sedaj živi Pregelj na Jesenicah kot upokojenec, skoraj vsa povojna leta je

bil zaposlen pri SGP Gradis. Rad se spominja doživljanje onih let, ne trpljenja, pač pa tovarišev, s katerimi se je srečeval.

Nečesa pa ne more razumeti: da se nihče ni pobrigal, da bi on in njemu

enaki dobili kako odškodnino od Italije za vsa dolga leta, ki so jih prebili v italijanskih jetnišnicah. 10 let in dva meseca mladih let, ki jih je pri tem zgubil, pa le nekaj pomeni.

SORLI SREČKO

»Lackovci« se pripravljajo na praznik

Prehod glavnine Lackovega odreda s Pohorja na Kozjak je bilo pomembno vojaško in politično dejanje vodstva narodnoosvobodilnega gibanja na Štajerskem, saj je šlo za podvig, ko naj bi slovenske partizanske enote začele načrtno delovati in uničevati sovražnika na področju, ki ga je imel skoraj izključno za svojega, na Kozjaku prek Drave, prav na nekdanji avstrijsko-jugoslovanski meji.

Pozneje se je pokazalo, da je bila akcija dobro zamišljena, da je bil načrt pravilen. NOB na tem delu Slovenije, na Kozjaškem, se je močno razmahnila, delovanje Lackovega odreda pa se je preneslo s kozjaških hribov na avstrijsko ozemlje. S Kozjaka je Lackov odred razvil svojo dejavnost še v Slovenske gorice, na ptujsko področje ter v Prekmurje. Sovražnik je bil seveda hudo vznemirjen, še posebej, ker so »lackovci« delali preglednice celo na samem avstrijskem ozemlju, kar je imelo za posledico, da so se v enote Lackovega odreda začeli vključevati tudi avstrijski antifašisti.

Odbor Lackovega odreda, ki ima nalogo razvijati tradicije te nekdanje partizanske enote, je zato sklenil postaviti v Ožbaltu ob Dravi, na kraju, kjer se je izvršil zgodovinski prehod glavnine Lackovega odreda s pohorske na kozjaško stran, spominsko znane-

nje, ploščo, vklesano v skalo z napisom: Na tem mestu je Lackov odred septembra 1944 prešel Dravo.

Odkritje spominskega znamenja bo 25. aprila, združeno s proslavo 30. letnice ustanovitve Osvobodilne fronte. Na proslavi se bodo zbrali nekdanji borci in aktivisti Lackovega odreda, odbor tega odreda pa bo imel ob 8. uri sejo, na kateri bo pregledal dosedanje delo in sprejel načrte za prihodnje. Ob 9. uri bo sprejem borcev, ki jim ga pripravljajo družbeno politične organizacije tamkajšnjega kraja in občine Radlje ob Dravi. Ob 10. uri se bo začela proslava, na kateri bosta govorila predstavnik Lackovega odreda in SZDL občine Radlje. Zatem bodo svečano odkrili spominsko znamenje. (Ploščo bodo izdelali iz pohorskega granita v kamnolomu Josipdol.) Sledil bo kulturni spored, na katerem bo sodeloval pevski zbor šoferjev iz Podvelke, učenci osnovne šole ter mladinski aktiv iz Ožbaltu ob Dravi ter godba na pihala iz Mute. Sledil bo še ogled elektrarne Ožbalt na Dravi ter tovariško srečanje. Pokrovitelj nad to lepo proslavo je Gozdno gospodarstvo Maribor.

F. SRIMPF

Dve srečanji bivših političnih internirancev

V Trstu je bil pred kratkim VI. vsedržavni kongres bivših političnih deportirancev in svojih umrlih v nacističnih taboriščih. Na tem kongresu so bile prisotne tudi delegacije internirancev iz Jugoslavije, Avstrije in drugih držav ter zastopniki internirancev iz Kopra, Nove Gorice, Sežane in Tolmina.

V Trstu so sklicali ta kongres zato, ker je to edino mesto v Italiji, kjer je

bilo uničevalno taborišče s krematorijem — Rižarna.

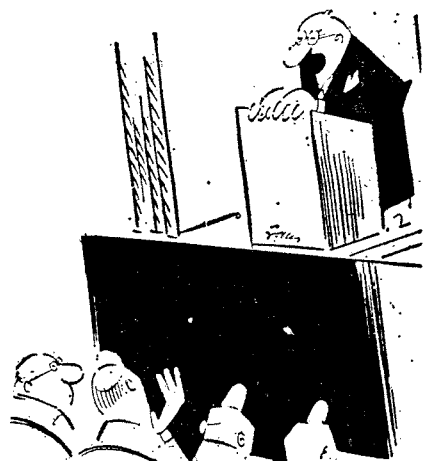
V nedeljo 11. aprila so se v Novi Gorici zbrali nekdanji interniranci iz Buchenwalda. S tem tovariškim srečanjem so počastili 30-letnico vstaje slovenskega naroda ter 26-letnico osvoboditve taborišča.

Udeležence srečanja so pozdravili predsednik občinske skupščine, predstavniki mednarodnega komiteja bivših internirancev Buchenwalda, avstrijskih internirancev ter internirancev iz drugih nemških koncentracijskih taborišč.

V okviru tega srečanja so priredili tudi razstavo slik iz taborišča. Predstavniki Slovencev iz Italije pa so nekdanjim internirancem iz Buchenwalda podelili zastavo.

**TEDNIK »TV-15« JE TVOJ
NAJBOLJŠI PRIJATELJ**

VSAK TEDEN ENA!

»Bolj mi je všeč na televiziji. Kadar mi začne presedati, samo na gumb pritisknem...«

Mica Škerlavaj:

NAJDENKA

Pogladila jo je po roki, ki jo je vso zgubano držala na kljuki, in odšla k otrokoma v stanovanje. Dom je na zunaj ohranil svoj mir, čeprav so Okija odpeljali v internacijo. V srcih njegovih dragih pa je strah glodal in glodal: »Le kaj bo z njim?«

Da je bilo skrbni še več, je Marjanka močno zbolela. Z vročično glavico je ležala v postelji in hropla. Jesti že nekaj dni ni mogla več. Poklicali so zdravnico. Pregledala jo je in zagnala z glavo.

»Precej hudo prehlad, paziti bo treba, da se je ne loti pljučnica!«

Nič ni pomagalo. Navzlic zdravilom, ki jih je v rednih obrokih prejemale mala bolnica, je šla bolezen svojo pot. Minil je teden. Marjanka je bila vsak dan huje. Osmi dan je dosegla bolezen višek.

Punčka, prej tako zdrava in okrogla, je postala drobna in brezbarvna. Poznala ni nikogar. Venela je kot utrgan cvet. Oči so bile motne; največ jih je imela zaprte, jamici okrog njih pa sta bili modri. Ustka so bila vsa izsušena in pokrita z razpokano skorjico. Srce je bilo prav rahlo in neenakomerno. Telo se je upiralo smrti z zadnjimi močmi...

Mara je držala deklico v naročju in jokala. Babica je stala pri oknu in se jezila na zdravnico, po katero so tisti dan že tretjič poslali. Obljubila je, da bo takoj prišla. Babici se je zdelo, da se čakanje vleče v večnost. Saj gre vendar za življenje punčke, ki mora brezpogojno ostati živa!

Mara je začela vzdihovati:

»Babica, babica, kaj naj napravim, da bo otrok ostal pri življenju? Če mora kdo umreti, bog pomagaj, naj umre moj otrok, samo da ta ostane.«

Marjanka je odprla oči. Bile so odsotne, skoraj mrtve. Mara se je z ustnicami dotaknila njenega čela. Na ustnicah je začutila mrzle potne kaplje. Pogledala je Marjanko in prestrašeno zakričala:

»Babica, punčka umira!«

Babica je planila k Mari in ji iztrgala punčko iz naročja. Čvrsto jo je stisnila k sebi, kot bi jo hotela ubraniti pred najhujšim. Marjanka je imela po nosku polno znojnih kapljic. Telo je bilo mlahavo in le napol živo.

»Dajte mi kisa«, je zakričala babica.

Plenice je pomočila v kis in ovila hladne obkladke okrog vročega punčkinega životka. Tudi na čelo ji je pokičala hladne, v kis namočene krpe. Nazadnje jo je povila v toplo, suho flanelasto rjuho.

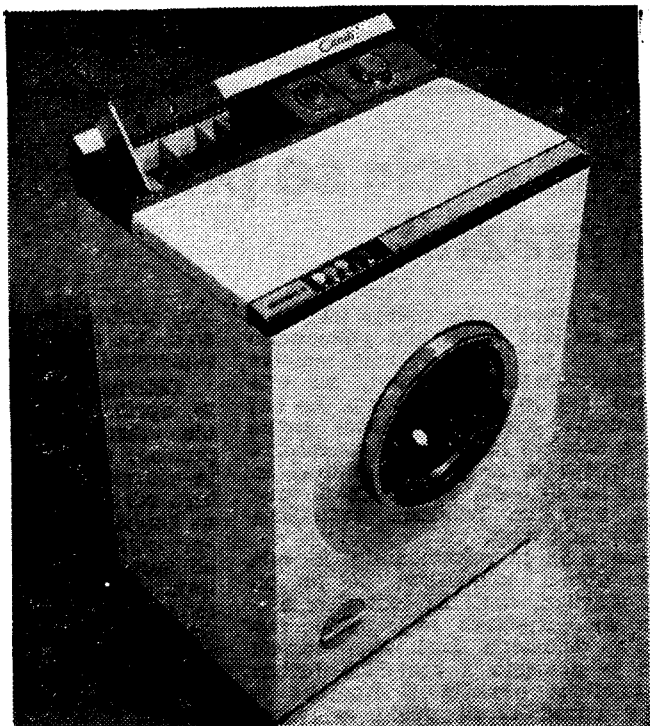
»Punčka, ti naša punčka, tak zbudi se no, poglej vendar babico, kaj pa bo rekla tvoja mamica, če boš kar takole odšla... No, no, ti moja moja!« ji je klicala babica in kar naprej nekaj govorila, ko ji je menjavala obkladke. Mala je res začela komaj opazno kazati znake življenja.

Mara je bila vsa zbegana. Nihče ni slišal trikanja po vratih. Zdravnica je bila že v sobi, kjer je jedko dišalo po kislu. Zdravnica je punčko samo odvila in nastavila slušalko tja, kjer naj bi bilo drobno srce, ki se je borilo s smrtjo. Pazljivo je poslušala. Mirno jo je zavila nazaj in se obrnila k prepadenima ženskama.

»Punčka je močna in narava je naredila svoje. Vse kaže, da je najhujšo krizo prestala. Upam, da se ne bo več ponovilo.«

Babica in Mara sta se toliko zbrali, da sta zdravnici povedali, kako je bilo z bolnico in da se je babica zadnji hip spomnila na domača zdravila...

SUPERAUTOMATIC 98
Candy

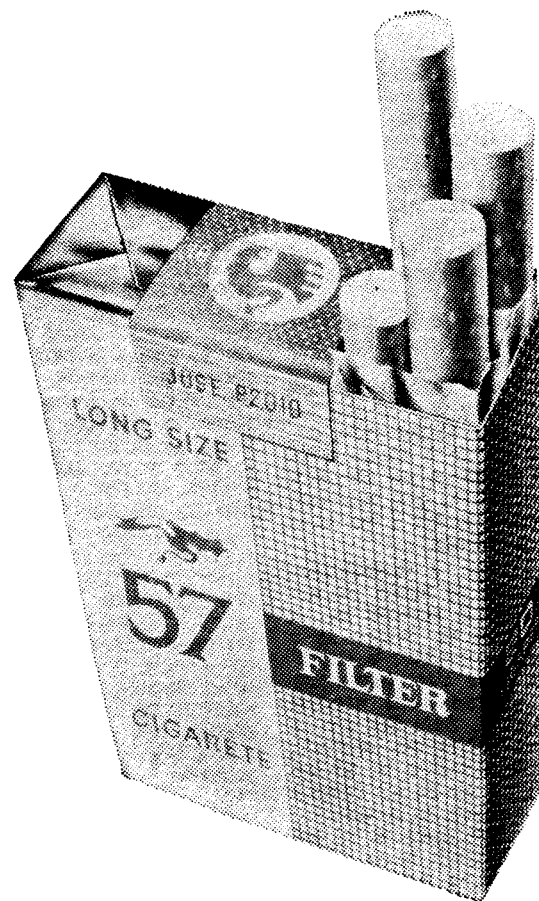

Stroj za pranje perila regulira časovno
biološko namakanje perila

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN IN KONSIGNACIJE

tehno union

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 5
TELEFON komerc., Uprava in računovodstvo
h. c. 320 855, skladišča 57-490, 57-498

TV-15
V VAŠO DRUŽINO
VSAK TEDEN

ODDIH ČLANOV VVI V STRUNJANU

Dom vojaških vojnih invalidov v Strunjanu je odprt od 15. aprila do 15. oktobra. Pred sezono — od 15. aprila do 20. junija — in po njej od 1. septembra do 15. oktobra znaša ugodnostna cena za člane združenj VVI 18. dinarjev dnevno. Med sezono, ki traja od 21. junija do 31. avgusta, pa znaša ugodnostna cena 3.000 dinarjev.

Vse vojaške vojne invalide, ki bi bili radi deležni teh ugodnosti, pa opozarjamo, da prijave sprejemajo samo komisije za VVI pri občinskih odborih ZZB NOV.

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE
Ljubljana, Titova—Likožarjeva—
Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tehnik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstodnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tehnik »ZVITOREPEC«

novo

inles

Tudi pri nas lahko kupite vezana okna. Vgrajeno najboljše uvoženo okovje omogoča odpiranje po horizontalni in vertikalni osi.

Sprejemamo naročila! Zahtevajte prospekte!

Informacije: »INLES« Ribnica, maloprodaja, tel. 87-212

88

»Pohvaliti vas moram babica, prav dobro ste se zadržali. Kar ste napravili, je gotovo pomagalo punčki v najbolj kritičnem trenutku. Včasih so preprosta, domača zdravila najbolj učinkovita.

Preden je zdravica punčko še zavila, ji je dala injekcijo, Mari pa obljubila, da pride spotoma zjutraj pogledat, ko bo šla v službo.

Marjanka se je končno le umirila. Začela je enakomerneje dihati in tudi hropenje je postajalo vse tišje. Vso noč sta pri njej bedeli babica in Mara.

Srečna in ponosna je bila babica, ker jo je zdravica pohvalila, še bolj pa zato, ker je Marjanko rešila. Nič ni verjela tistemu »špikanju z iglo«. »Če bi ne bilo mene, bi punčka ne bila več živa«, je še dolgo potem samozvestno pripovedovala, kadar so se pogovarjali o bolezni.

Drugo jutro je dekletce po dolgem času spet zaužilo malo toplega mleka. Počasi, počasi se ji je vračalo zdravje. Bila je čedalje živahnejša in lička so spet začela dobivati zdravo rdečkasto barvo. Vsi domači so se vrteli okrog nje, presrečni, da je ostala živa.

»Da, da, nihče drug, samo babica jo je rešila«, so modrovali.

Punčka je rasla ter s pomočjo Mare in babice poskušala počasi stopicati. Koraki so bili negotovi. Spotikala se je, noge niso hotele ubogati. Hodila je po prstkih in skakljala kor ptiček. Jezik je lomil prve besede. Najprej je znala reči »mama«. »Očka« ji je delal strašne težave. Le s težavo in počasi so jo naučili, da je spravila iz sebe: »O-ka«.

Vsak dan si je izmislila kaj novega. Nič več ni hotela sedeti v vozičku. Hotela je koracati naokrog. Ni bila zadovoljna v ležni stajci, ki so jo

89

ji postavili na vrt. Kar naprej je molela roke babici ali Mari in silila iz ograjice.

Počasi so postajali koraki bolj trdni in gotovi, dokler ni lepega dne začela hoditi sama, brez babičine in Marine pomoči. Če je nesreča hotela, da se je zvalila po tleh, se je brez joka pobrala in odstopicala dalje.

Ulica pred hišo je bila živahna, polna otrok. Tudi Marjanka je kmalu okusila čar svobode in otroških iger na cesti. Le redko je sem pripeljal kakšen voz, še redkeje pa avtomobil. Tu so gospodarili otroci iz hiš, ki so stale vzdolž obeh strani zapuščene, sončne ulice. Kričali so in se lovili, se igrali in pretepali, se jokali in smejali, počeli pač vse tisto, kar počno otroci tudi danes. Skupaj z Mihcem in Natašo se je tudi Marjanka začela družiti z otroki z ulice. Mali prebivalci so jo kmalu priznali za svojo in jo vzljubili. Ščitili so jo pred prenasilnimi večjimi otroci, ki so prišli včasih k njim iz sosednjih ulic. Bila je najmlajši član njihove bratovščine, zato tudi največkrat potrebna njihove zaščite.

Otroci niso spraševali, čigava je Marjanka, kako je prišla v hišo tete Mare, kot ste klicali Okijevo ženo, niso dosti spraševali, zakaj Okija ni doma. Ni ga pač, zaprt je kot mnogi, mnogi drugi. To jim je bilo dovolj. Kaj več razmišljati o tem je bilo za njihove vsega drugega polne glave preveč. Veseli so bile Marjanke, saj se je znala vsakemu prikupiti. Če so se je naveličali ali če je postala sitna, sta jo Mihec ali Nataša peljala k teti Mari in babici.

Precej drugače pa je bilo z njihovimi materami. Stikale so glave in se na vso moč čudile. Dokler ni bilo punčke vsak dan na ulici, v družbi drugih otrok, je še šlo. Ko pa je mala toliko odra-

90

sla, da se je lahko svobodneje vrtela med otroki, so jo začele postrani ogledovati in zmajevati z glavami.

Tako je bilo tudi nekega lepega poletnega dopoldne, ko se jih je nekaj zbralo na ulici.

»Le kaj je bilo tem Okijevim ljudem? Kaj so znoreli? V takih časih, pa si nakopljejo tujega otroka na glavo... Kaj vruga jih je prišlo! Ali niso mogli počakati vsaj do konca vojne?«

Kar naprej so brusile jezike na vogalu ulice in mežikale v sonce, ki jih je prijetno grela.

»Kar pogledjte, kako jo razvajajo! Kakšne obleke ima, smrklja! Ne vedo, kaj bi ji dali. Le kje zdaj Mara jemlje vse to, ko je Oki zaprt?«

Bile so čedalje bolj obrekjive in strupene.

»Zdi se mi, da niso čisto pri pravi pameti,« se je spet oglasila ena izmed njih. Bolj skrbijo zanjo kot za svoja lastna otroka. Kar vsi plešejo okrog nje. Ne vedo, kaj bi ji še dali! O, bogpomagaj, kako so neumni! Kar počno s tem otrokom, že presegajo vse meje.«

Le najbližja sosedka Reza se je postavila: »Nikarte no, ženske, tak nehaite že! Dobro veste, kako si je Mara želela punčke. Prav je storila. Otrok ima skrbno mater in prav nič ne pogrša svojih staršev, Mara pa je srečna. Kaj bi še rade?«

Ženske so jo sovražno pogledale. Prav ta sreča jim ni šla v račun.

Najbolj jezična med njimi je bila kar zaripla v obraz. Rdeča kot purman se je postavila pred Rezo, uprla debele mesnate roke ob močne boke in zaskala:

»No, no, kar pobrati pankrta na cesti, a nič vedeti ne o njem ne o njegovih starših — to je več kot čudno...«

Kako smo vozili čez Savo

Bivši partizanski kurirji obhajajo s svojim letošnjim, že 15. pohodom, 30-letnico vstaje slovenskega naroda. Letos bodo imeli prireditev pri Jevnici, na kraju, kjer so kurirji med vojno bodisi bredli Savo bodisi kako drugače skrivaj premagovali naravno oviro, ko so prenašali pošto med partizanskimi enotami na Štajerskem in glavnim štabom na Dolenjskem. Prireditev bo 8. maja.

Bivši kurirji so se doslej sestajali vsako leto na enem ali drugem izmed področij, kjer so med NOV delovali kurirske postaje (TV). Doslej so se srečevali že v mnogih štajerskih, gorenjskih, dolenjskih in primorskih krajih, tako da so imeli doslej že 14 pohodov na dan osvoboditve Ljubljane, 9. maja. Za 15. pohod so izbrali Zasavje, kraj, kjer je bil eden najpomembnejših prehodov čez Savo za zvezo med glavnim štabom in IV. operativno cono. Prehod je bil tam vsa štiri leta.

Prehod čez Savo je uvedel Franc Udovič-Florjan, nosilec spomenice 1941. Organiziral je nas mlajše. Zvezo čez Savo je vzdrževal v dneh, kakor je bilo vnaprej določeno. Sprva so vzdrževali

zvezo še z brodom ali pa tudi že tako, da so bredli čez strugo. Nemci so kmalu začeli sumiti, da se čez Savo prevažajo partizani, zato smo morali biti zelo previdni. Udovič je imel ob določenih dneh dobro povezavo na obeh bregovih Save. Sporočilo, da bo treba prepeljati pošto, kurirje ali kakšno partizansko enoto čez Savo, je navadno prispelo v Senožeti že podnevi. Nemška policija je brod skoraj vsak večer nadzirala. Zato je moral biti vsak večer zaklenjen. Udovič pa si je priskrbel še en ključ, tako da je imela enega lastnika broda, drugega pa on. Ta ključ smo uporabljali po dogovoru — Udovičev brat Janez (»Drvar«), Tone Jeltnikar (»Andrej«) in drugi. V Jevnici je bil naš zaupnik Miha Rus, ki je prenašal pošto in vodil ljudi do Save. Ko smo pregledali oba savska brega, ali je varno za prehod, je sledil signal: z desne brega, od Jevnice, je bilo treba vreči po trikrat kamenček na levi breg, potem pa je človek z levega brega odgovoril z enim lučajem na desni breg. Šele potem se je začel prevoz. Seveda z največjo previdnostjo. Kljub vsemu pa so se večkrat nepričakovano poka-

zale nemške patrulje. — Tako so prevažali pošto, kurirje in partizane do konca avgusta 1943.

Tistega leta 28. avgusta me je Peter Stante-Skala vprašal, ali mi je znana pot čez Savo in od tam dalje. Določen sem bil za vodnika. Savo smo prebredli v Ribčah in nadaljevali pot v Poljane nad Stično. Od tam sta me poslala Mitja Ribičič-Ciril in Janko Sekirnik-Simon nazaj, da bi privedel čez Savo še druge. To pa so bili: kozjanski, pohorski in koroški bataljon, pa še nekatere manjše partizanske enote.

Po kapitulaciji Italije so mi naročili, da moram ostati na terenu. Nekaj dni potem sta prispela z Dolenjskega Mitja Ribičič in Viktor Zupančič-Čaruga. Zaupala sta mi nalogo, da uredim redni prehod čez Savo. Prvo pomoč sem dobil pri Kosu s Kresniškega vrha. Na levem bregu pa je deloval kot kurir Henrik Ribič-Munk. Redna zveza čez Savo je bila sprva po kapitulaciji Italije vsak drugi dan, kmalu potem pa vsak dan. Toda Savo je bilo treba bresti ali pa preplavati. Ko je bil Munku dodeljen še Tone Jeltnikar, sva začela misliti na izdelavo prvega čolna. Broda nareč ni bilo več, ker ga je nemška policija v Senožetih uničila. Pri Janezu Jeltnikarju sva dobila dno čolna. V Grilovem hlevu smo naredili prvi partizanski čoln, da smo potem prevažali pošto in ljudi. S čolnarjem vred je bilo v čolnu prostora za štiri ljudi.

Na Jančah je bila tedaj posebna četa, kakšnih 30 do 40 partizanov. Z Dolenjskega so prenašali orožje in strelivo, pa tudi razstrelivo. Z Andrejem sva sama blizu Save ponoči prevzemala orožje in razstrelivo, ki ga je prinesla četa, tako da je ostal prehod kar najbolj prikrit.

Začetek leta 1944 so se TV postaje preosnovale v redne postaje z več kurirji. Naša postaja (TV 3 S) je potem štela od 10 do 17 kurirjev. Med njimi so bili Janez, Alojz in Anton Bokal, Jože in France Zavrl, Silvo in Marjan Petja, Anton Hvala, Viktor Zupančič in jaz (Miklavž). Na levem bregu pa je delovala postaja TV 29 S. Komandir je bil Stane Dežman, med kurirji pa so bili: Franc Jerman, Ivan Rahne, Viktor Kurent, Lado Cerar, Martin Dragar, Jože Avsec in drugi. Kurirski postaji sta delovali vsak dan, poleti 1944 pa po dvakrat na dan. Ti naši postaji (3 S in 29 S) sta prenesli nad 100.000 kg pošte, literature, orožja in streliva. Prehod pa sta omogočili nad 10.000 aktivistom, funkcionarjem in partizanom-borcem. Pri tem so nam pomagale številne družine in posamezniki.

V okolici področja Jevnica-Senožeti so delovale naslednje kurirske postaje: TV 3 (zdaj grosupeljska občina), TV 2 in TV 3 S (obč. Ljubljana-Mošte-Polje), TV 29 S (obč. Domžale), TV 21 S (obč. Litija) in TV 23 S (obč. Zagorje).

Ob tej priložnosti vabimo prebivalce iz bližnje in daljnje okolice, da se udeležijo z nami 15. kurirskega pohoda na področju Jevnica-Senožeti. Prireditev se bo začela ob dveh popoldne 8. maja. Spoznalci boste domačine, ki so tudi po vojni dokazali svoje vrline. Skoraj vse so naredili s prostovoljnim delom — vaške vodovode, elektrificirani so vsi kraji in čez Savo se vzpenja viseči 70 m dolg most.

Ivan Cerar-Miklavž

V mrzli dolini pred 28 leti

Pred 28 leti, 18. aprila, se je končalo življenje štirih mladih partizanov med bojem v Mrzli dolini (Kašeljski hribi).

Egidij Sever-Stefan, Henrik Ocvirk (oba iz Vevč), Ivko Bitenc in Viktor Močilnikar (iz Zg. Kašlja) so si uredili v gozdu zemljanko, kjer so prezimili. Poprej so se bojevali v partizanskih enotah na Dolenjskem in drugod. Zaradi obolelosti so jih poslali na Kašelj-ske hribe, da bi okrevali. Bolnišnice pa na tem področju ni bilo. Vzdrževali so stike z Zg. Kašljem in Zalogom in od tam dobivali hrano. Spričo čedalje hujšega okupatorjevega pritiska in belogardistov so partizanske enote odšle na Dolenjsko. Tako so mladi borci v Mrzli dolini ostali osamljeni.

Domači izdajalci so jih izsledili. Plaćan izdajalec je 18. aprila 1943 navsezgodaj zjutraj vodil belogardiste in Italijane k zemljanki naših borcev. Zemljanka je bila tesno obkoljena. Partizani so sprejeli boj. Odmev strelav se je slišal daleč v vasi. Vaščani so z grozo pričakovali najhujšega. Fantje so se bojevali do zadnjega diha — do zadnjega naboja. Zadnji naboj si je prihranil vsak zase: vzeli so si življenje, da jih sovražnik ni mogel dobiti živih.

Na ta boj štirih mladih junakov nas spominja spomenik v Mrzli dolini. Ludvik Kukavica

DOBRO JE, ČE VESTE

MAMUTOVEC (SEKVOJA), velkanskno iglasto drevo, lahko zraste 80 m visoko in doseže 20 do 25 m v obsegu. Ta velikan uspeva v zahodnih pokrajinah Severne Amerike (Sierra Nevada in Kalifornija). V Evropo so ga prinesli kot okrasno drevo 1853. l. Mamutovec doseže lahko 4.000-letno starost.

DOLZINA ZELEZNIŠKE PROGE BEOGRAD—BAR BO ZNASALA 475 KILOMETROV. Na progi bo 254 predorov v skupni dolžini 114.437 metrov. Sozina, najdaljši predor, bo dolg 6.170,60 m, predor Zlatibor pa 6.169 m. Na progi bo 206 betonskih in 28 jeklenih mostov. Skupna dolžina betonskih mostov znaša 10.760 m, jeklenih pa 3.833 m.

V VASI KARUNU PRI ALEKSINCU JE KRAVA JEVTICA ZREDILA STIRI PRAŠICE. V hlevu je imela, poleg krave, svoje ležišče tudi svinja z odojki, ki pa so se, kakor hitro so se postavili na lastne noge ter se začeli sami polikati po hlevu, ločili od matere in se zatekli h kravi. Ugotovili so namreč, da je pri novi materi obilnejša hrana, da imajo pri njej več mleka... Lastnik krave in prašičkov ni spočetka nič vedel o tem, čutil se je le, da mu krava daje precej manj mleka. Dal ji je več krme, pa ni vse skupaj nič pomagalo. Šele pozneje je zvedel, za kaj gre, vendar prašičkov ni odgnal, saj je tudi on imel večjo korist: prašički so nenavadno hitro zrasli. Če bi jih bila dojila svinja, bi se razvijali neprimerno počasneje.

VOLKULJA, KI JE BILA STRAH IN TREPET PREBIVALSTVA. Eden najstarejših lovcev Bosenske krajine, 64-letni Dušan Kozomora iz vasi Kmečane pri Brozanem Majdanu, v bližini Banjaluke, je nedavno ubil volkuljo, ki je tehtala 75 kg. Ta nevarna zverina je bila strah in trepet prebivalcev teh krajev. Lani jim je zadavila 28 ovac, deset psov čuvarjev in celo nekaj krav in konj. Dušan je prodal volčje krzno Društvu lovcev za borih 50 din, pa čeprav mu je ponujal neki zbiralec volčjega krzna 1.200 din. Številni prebivalci iz vasi Kmečane in okoliških vasi so se oddolžili Dušanu tako, da so mu darovali srajce, volnene nogavice, več steklenic slivovke in še marsikaj drugega.

1953. LETA JE BILO V JUGOSLAVIJI 84.713 CIGANOV; 70 odstotkov jih je živelo v Srbiji, 20 odstotkov v Makedoniji, 10 odstotkov pa v drugih republikah.

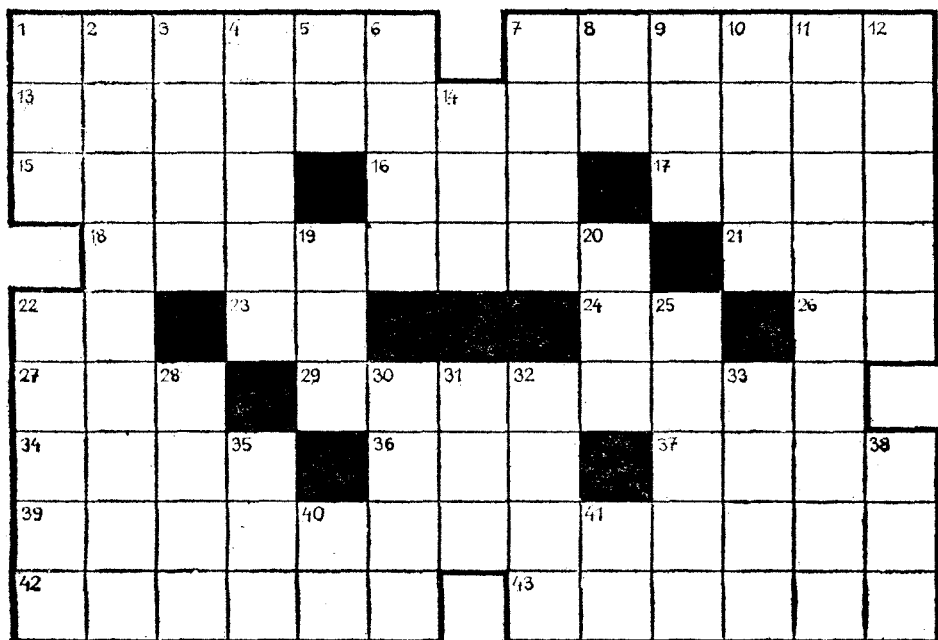
VRH NAJVISJEGA ISTRSKEGA SVETILNIKA na rtu Savudriji se guga, kadar brije močna burja. Do vrha svetilnika je moč priti po 142 stopnicah.

PRED VSTAJENJEM? Nedavno je tovarna gumijastih izdelkov »Tigar« v Pirotu proslavila 35-letnico obstoja in dela. Na slovesnem kosilu so goste postregli najprej s — postnimi jedmi. Ko so gostje premagali prvo osupljenje, je neki gost, bolj sam zase, vendarle malce preglasno, znil: »Nekdaj smo se postili pred Kristusovim vstajenjem; menda se ne postimo zdaj pred vstajenjem gospodarstva...«

KRIVE SO MAJHNE PLAČE... Nedavno je rekel na seji gospodarskega sveta za družbene odnose v zvezni skupščini ing. Vladimir Jasić, direktor Elektronske industrije in poslanec gospodarskega sveta: »V časnikih smo brali, da so bili prodani testi za izpraševanje dijakov. Kdo jih je prodal? Prodala jih je majhna plača prosvetnih delavcev...«

HVALA LEPA ZA TAKSNO VOŠČILO! V zahodnonemškem mestu Düsseldorfu je izšel v časniku »Bestattungs-Gewerbe« (»Pogrebna obrt«) oglas s takšnim voščilom: »Srečen božič in prijetna vožnja v letu 1971 v pogrebnih vozih podjetja Pavla Stoleja, ki je že več ko 40 let tovarnar pogrebnih voz...«

ZGODOVINA NAS UČI... Češkoslovaški pisatelj Jan Prohászka, ki živi v tujini, je napisal: »Zgodovina nas uči, in tudi mi smo videli — tole: ko vzamejo generali in polkovniki oblast v roke, jo ne držijo samo z rokami...«

Vodoravno: 1. pristanišče na severu otoka Luzon (Filipini) 7. gorovje na meji med Nemčijo in Francijo 13. partizanska edinica, ki je delovala na Štajerskem (dve besedi) 15. drugo ime za janež 16. kratica narodno osvobodilnega gibanja med II. svet. vojno v Grčiji 17. država v Južni Ameriki 18. instrument za merjenje pritiska 21. biljardna palica 22. kem. znak za barij 23. oznaka za neznanca 24. pritok Kame v SZ (področje Urala) 26. predlog 27. eden in drugi 29. zvezdogled, vedeževalec 34. lesena vrata pri ograji 36. kratica za »ritardando, zadržujoče« 37. najmanjši delec snovi 39. priimek in ime slov. slikarja s partizanskim imenom Maj 42. dolga os pri stroju 43. žival z členastim telesom.

Navpično: 1. avstrijska poročevalska agencija 2. naše ime za kraj v Furlaniji

(Pontebba) 3. grški junak pre Trojo 4. močer od rose 5. Rolland Romain 6. jezero v severni Italiji na podnožju Bergamskih Alp 7. organ krave 8. enaka samoglasnika 9. kratica za »gospodična« 10. tuje moško ime 11. planina na jugovzhodni meji Bosne in Hercegovine, za časa NOB hude bitke v III. in V. sovražnikovi ofenzivi, 12. vodilna misel, zamisel 14. pesem Franceta Prešerna 19. orientalski prašek za lase 20. zemljepisni pojem za reko 22. partizansko ime dr. Jožeta Brileja, komisarja XIV. divizije 25. podstavek za sekanje drv (množ.) 28. začetnik bolgarske dinastije 30. gozdna žival 31. navihane 32. konec polotoka 33. ime pesnika Zupančiča 35. naziv avtomobila tipa Citroen 38. ime za župana za časa Francozov 40. kratica za »exempli causa« 41. kratica za »člen«.

ČATEŠKE TOPLICE

SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Čateške Toplice z zdravilnim vrelcem temperature 57,2 stopinje Celzija spadajo med najmoderneje rehabilitacijske centre v Jugoslaviji. Indikacije: reumatološke, traumatološke, ortopedske in nevrološke poškodbe lokomotorne in podporna aparata. Kontraindikacije: infekcijske bolezni, akutna vnetja, tuberkuloza, visoka hipertenzija, dekompenzirano srce in graviditeta. Čateške Toplice ležijo ob mednarodni avtomobilski cesti Ljubljana—Zagreb, s priključkom na Čatežu (1,5 km).

Informacije: telefon 068-72-010 — telegram: Čateške Toplice.

Invalidi! Ko prejmete napotnico za zdravljenje, zahtevajte od Vašega zdravnika, da Vas pošlje v Čateške Toplice, kjer si boste zanesljivo popravili zdravje in na splošno opomogli.

Fotoreporterska služba med NOB

Jože Bitenc: „Že kot otrok sem najraje fotografiral...“

Ste že bili v Podblici na Gorenjskem? Še ne? Kakšna škoda, bi lahko zapisal, čeprav sem bil tudi sam tistega dne prvič v tej nadvse prijazni vasi. Tri ure hoda je to, iz Kranja tja gor, od koder se pobočje proti Kropi in na zahodu v Selško dolino pobesi. Vijugasta cesta nas iz Zg. Besnice usmeri v strmo goro, kjer ležijo na nekakšnih naravnih policah podbliške domačije. Tja gor nisem šel po gobe, pa tudi po žganje ne, čeprav vem, da so tamkajšnji kmetje strokovnjaki za žganjekuho. Proti hiši, ki je ležala sredi vasi na nekakšni skalni pečini, sem

Peč v izbi je prijetno grela in zunaj pred hišo je bilo slišati volovsko vprego, ki je mlela hribovsko kamenje pod seboj. Sicer pa je bil mir, neskončen in blagodejen mir.

»Leta 1941 je bilo vse drugače.« nadaljuje moj sogovornik. »Ko je okupator vdrl v našo deželo, sem bil zaposlen na jeseniški postaji, kjer sem prav takrat čopič v barvo namakal in spreminjal podobo obdelanim deskam. Že zjutraj, ko sem kot vsak dan prišel na železniško postajo, sem videl pri vsaki

kovca, so me še isti dan zaprli, odpeljali na policijo in pozneje v šentpetrsko vojašnico. Bil sem osumljen atentata. Po večkratnem zaslišanju so me le izpustili.«

Dan po tistem, ko so leta 1943 v središče Slovenije vkorakali Nemci, so se Jože Bitenc in trije njegovi tovariši usedli na lojtrski voz ter se odpeljali proti Igu. Ustavili so se na Golem, kjer se je osnovala 10. ljubljanska brigada, katere komandant je bil Zvone Černe iz Šiške.

»Tudi pod Mokrcem sem veliko fotografiral. Danes se niti ne morem spomniti, kaj vse je postalo žrtev moje fotografske strasti. Vem le, da sem dal nekaj plošč partizanskemu kurirju, ki jih je odnesel razvit v Ribnico. Od tam nisem dobil ne fotografij ne plošč. Zvedel sem le, da so bili posnetki izredno zanimivi, to pa je bilo tudi vse. Nekoč smo na Rakitni čakali belčke. Tedaj sem se spet prehladil. Moral sem za deset dni v bolnišnico, od koder so me poslali v Velike Lašče in Ribnico, kjer sem stražil belogardiste.

Vidite, še nekaj vam moram povedati. Dobil sem prvo nagrado. Zdaj ne mislim na tisto v Beli krajini, ki sem jo dobil za najboljšo fotografijo. V Velikih Laščah so me pri komandi proglasili za prvega kuharja. No, in tako sem 24. aprila 1944, ko sem prispel v Črnomelj, spet pristal najprej v kuhinji. Toda nikar ne mislite, da je bilo to lahko delo. Za vso hrano sem sam skrbel in vlačiti sem moral, od koder sem vedel in znal, cele gore krompirja. Edino razvedrilo v tistih dneh je bil spet moj fotoaparati. Tako potrtega me je nekoč srečal profesor Brenk, ko sem ravno objektiv usmerjal na novo tarčo. Povabil me je k sodelovanju v fotosekcijo propagandne komisije pri predsedstvu SNOS, katere vodja je bil profesor Veselko. Ni me bilo treba dvakrat povabiti!«

Potem mi je tovariš Bitenc pripovedoval, kako presenečen je bil, ko so mu sosede pokazali sliko, na kateri je med skupino partizanskih fotografov tudi on. Dolgo je strmel v nekdanje sodelavce in tovariše, kot bi si hotel priklicati v spomin tiste čase.

»Dela v fotosekciji je bilo veliko. Tovariši Zupančič, Bavec, Kopinič, Rozalika Zalar, Kos, Pirnat, Šelhaus in Veselko niso nikoli počivali. Eni so povečevali, drugi kopirali, tretji pa hodili po partizanskih enotah. Da bi nekoliko razbremenili prostor, kjer smo sicer delali, sva imela s Šelhausom dalj časa svoj delovni kotiček kar v sobici, kjer sem stanoval. Se danes imam na podstrešju aparat za kopiranje, ki mi je takrat tako zvesto služil. Na teren nisem hodil. Fotografiral sem po Črnomlju partizanke in partizane, pa vrsto gledaliških iger, ki sem jih z velikim veseljem obiskoval. Fotografiral sem ranjence na vozovih. Takrat, ko so jih pripeljali v Črnomelj po hudi hajki na Kordunu.

Veste, življenje v Beli krajini je bilo zanimivo, pa vendarle ne tako kot v notranjosti dežele. Ljudje, pri katerih sem delal, so bili zelo prijazni.

Osebnost sem se posebno dobro razumel s fotografom Pavlinom, ki je delal sicer zase, a je bil izvrsten tovariš. Imel je čoln in kakor jaz je bil tudi on navdušen ribič. Pogosto sva odhajala na ribolov. Pozabila sva za nekaj trenutkov na ves svet — tisti, ki se je zrcalil v vodi, je bil lepši in svobodnejši. Tudi v zidanice smo zahajali, kjer smo hvalili dobro in zlato Belo krajino, se pogovarjali o tem in onem in si želeli, da bi čimprej prišel dan, za katerega smo vedeli, da bo moral slej ko prej priti. Koliko fotografij sem posnel takrat, ne vem. Bilo pa jih je veliko, in ko bi bil imel dovolj fotografskega materiala, bi jih bilo še več. Tudi razstave smo prirejali, za katere je bilo vedno veliko zanimanja. Na tisti, prvega januarja 1945, je dobila največ točk fotografija, ki sem jo posnel v Mačkah pri Velikih Laščah.

Na četrto obletnico OF smo zapustili Belo krajino. Tovariši so odšli proti Trstu, jaz pa sem šel z avto kolono proti Kočevju in od tam peš do Ljubljane. Kaj vse sem premišljeval na tisti dolgi poti, kaj vse sem si želel in česa vse sem se bal!

Končno sem tam daleč v megli spoznal medle obrise ljubljanskega gradu in že sem stopal otovorjen s fotografskim priborom kot vojaška mula proti Figovcu. »Clej ga, Rupnik!« je rekla ena izmed mimoidočih žensk. Začuden so me opazovale in se obračale za mano. Presneto, moja brada je bila res malce Rupnikovi podobna. Saj me bodo še ustrelili, sem pomislil in premišljeval, kako in kje bi se najhitreje obril.

Iz Ljubljane sem takoj odšel v Strazišče pri Kranju, kjer je prav v trenutku, ko sem zagledal domačo hišo, skozi lino v strehi hči obešala partizansko zastavo. Končno doma! Posnel sem še zadnje fotografije, ko so Nemci in belogardisti zapuščali Gorenjsko, in šele takrat sem prav verjel, da je naša domovina res svobodna.

Oseminsedemdeset let bo imel letos Bitenčev Jože, pa nikar ne mislite, da hodi s palico naokrog. Lovce je in po strminah ne pleza nič manj spretno kot kdo drug, ki jih ima mnogo manj na križu. Brade res nima več, ima pa še vedno v sebi fotografsko strast in ne mine teden, da bi njegov aparat ne zaškrtal. Da bi bilo le še dolgo tako, Bitenčev Jože!

Zapisal:
SILVO TERŠEK

Sobica v Črnomlju, v kateri sta Jože Bitenc in Edi Šelhaus razvijala filme in delala fotografije

jo mahnil. Zdi se mi, da je s slamo krita. Že iz dvorišča je bilo videti črno žrelo starinskega odprtega ognjišča.

Štiri leta že Jože Bitenc, nekdanji partizanski fotoreporter, uživa nepokvarjene lepote narave tam gori. Pravi, da se v Kranju, kjer je živel vrsto let, ne bi več vrnil. Svoje dni ga je vleklo v Belo krajino, prav tja, kjer se je med vojno »šel« fotografirati. Pa ni mogel dobiti stanovanja in je običal na Podblici, ki je zdaj za vse na svetu ne bi več zapustil.

V kotu sobe opazim velika reflektorja in po stenah je vse polno fotografij. »Že kot otrok sem najraje fotografiral,« pripoveduje Bitenčev Jože. »Priskrbel sem si pločevinasto škatlo, jo pritrdil na kol in slikal vaške otroke. Petnajst let mi je bilo, ko sem si kupil prvi fotoaparati. Z denarjem, ki sem ga prislužil v papirnici, kjer sem delal. Fotografija je bila zame zanimiva, a še neraziskana dežela. Ker ni bilo primerne slovenske knjige, sem si kupil nemški priročnik za fotografe amatere. Njemu se imam zahvaliti, da sem ne le fotografiral, ampak tudi razvijal in kopiral svoje posnetke.«

Jože Bitenc se je rodil 5. avgusta 1893 v Zg. Pirničah pri Medvodah. Oče je bil strojevodja v papirnici, kjer si je tudi mali Jože začel kmalu služiti kruh.

Leta 1914 je kot enaindvajsetletni fant oblekel suknjo avstrijskega vojaka in že naslednje leto je bil na ruski fronti ujet. Ne, brez fotografskega aparata ni šel nikamor! V ruskem ujetništvu, na bojiščih in v bolnišnici. »Veliko fotografij sem posnel v času I. svetovne vojne,« pripoveduje Bitenčev Jože. Tistih slik skoraj ni več ohranjenih. Nekaj fotografij je objavil v knjigi Na krvavih poljanah, nekaj tisoč fotografskih plošč pa sem uničil, ko sem se šel. Hudo žal mi je zanje!

hiši nemškega vojaka s puško in bajonetom. »Lojze,« sem rekel prijatelju, s katerim sva skupaj delala, »zdaj pa izginiva!« Šla sva nazaj v stanovanje in kar se da hitro zajezdila najini kolesi. On se je odpeljal proti Medvodam, jaz pa domov v Strazišče pri Kranju. Doma sem brž pripravil nahrbtnik, v katerem je našel svoje mesto tudi fotoaparati, in še zadnji čas pete v gozdove odnesel. Z Nartnikom, Busarjem in Laharnarjem sem odšel proti Čepulam in Mohorju, kjer smo imeli dogovorjeno zvezo. Dva dni potem so me doma že iskali gestapovci.

Na Mohorju smo bili le trije partizani. Ko pa smo se vrnili na Čepule in je pristopilo k nam še nekaj tovarišev, je naša Kranjska četa štela enajst mož in med njimi tudi dve partizanki. Ker smo bili neopremljeni, si večjih akcij seveda nismo mogli privoščiti. Spominjam se, da smo v Poljanah likvidirali trgovino, da smo Nemcem zagali telefonske drogeve in da smo porušili neki most. Ves čas sem fotografiral, saj sem imel s seboj precej fotografskih plošč, zanimivih motivov pa je bilo tudi na pretek.

Pri osemindesetih letih sem nekoliko težje prenašal naporno partizansko življenje kot moji mlajši tovariši, in tako ni čudno, da sem kmalu zbolel. Nekaj tednov sem bil pri prijatelju, od koder sem se na zimo odpravil peš v »ljubljsko pokrajino«, kjer sem navezal stik z rojakom Matevžem Majeršičem. V Ljubljani mi je poiskal službo pri fotografu Kotniku. Nikoli ne bom pozabil tistega dne, ko sem razvijal posnetke, na katerih so vojaki sekali partizanom glave. Spominjam se tudi, da smo v temnici pogosto poslušali radio London, kar je bilo takrat najstrože prepovedano. Ko so naši ustrelili v Medvedovi ulici policaja Ku-

Prihod ruske in angleške misije v Črnomelj

(Foto: Jože Bitenc)

TV-15 ZA MLADINO

SREČANJE V FRANJI

BILO JE NEKE LEPE
NEDELJE.

PIONIRJI SMO SE ZBRA-
LI V NEKDANJI PARTI-
ZANSKI BOLNISNICI FRAN-
JJI. TAM SMO SREČALI
ZDRAVNIKE IN DOMAČI-
NE, KI SO POMAGALI
GRADITI TO BOLNISNICO.
MED DRUGIMI SEM SE
POGOVARJAL TUDI S TO-
NETOM PURGARJEM-KA-
ZINCEM. POMAGAL JE
GRADITI VSE BARAKE IN
MOSTOVE DO FRANJE.
DELALI SO PONOČI. DE-
SKE SO MORALI NOSITI
PREK SKAL V POTOKU IN
DELO JE BILO NE LE NE-
VARNO, AMPAK TUDI TE-
ZAVNO. POMAGALI O TU-
DI ZDRAVNIKI. PRED
SOVRAŽNIKI SO JIH ČU-
VALE STRAŽE IN KMET-
JE V OKOLICI.

TO JE BILO NEPOZAB-
NO SREČANJE.

HINKO KRANJC

Nagrajeni prispevek

KRVAVE BEGUNJE

Begunje leže na radovljiški
ravnini pod Karavankami. Kraj
je zanimiv in poln lepih polj in
sadvnjakov — med vojno pa so
se tudi dogajali strašni zločini.

Pred vojno je bila v Begunjah
ženska kaznilnica in tik pred za-
četkom le-te je bilo v njej okoli
tristo obsojenk in petinideset
redovnic. Prve dni vojne so Go-
renjsko zasedli Italijani. Za nji-
mi so prišli Nemci in jih izrinili
do že vnaprej določene demar-
kacijske črte. Takrat — bilo je
to 1. maja 1941 — so Nemci prev-
zeli tudi begunjsko kaznilnico.
Obsojenke so premestili v prit-
lične sobe, dvaindvajset redovnic
je moralo zapustiti kaznilnico,
preostalih trinajst pa je skrbelo
za prehrano in nadzorstvo nad
obsojenkami.

Meseca maja so Nemci v kaz-
nilnico pripeljali prve jetnike.
Kmalu je bilo v njej namesto
dotedanjih tristo kar osemsto
ljudi. Redovnice so morale še na-
dalje skrbeti za hrano, ki je bila
že od vsega začetka zelo pišlo
odmerjena. V slami se je zaredil
mrčes. Govorili so celo, da so
bolhe, stenice in uši načrtno pri-
nesli v kaznilnico sami gestapov-
ci. Junija 1941 so Nemci preselili
večje število zaprtih v nemška
delovna taborišča. Kaznilnica se
je polnila z novimi zaporniki, ki
so jih konec junija odpeljali v
»Sentvid in nato v Srbijo, kjer so
jih pustili v izgnanstvu. V Begu-
njah so ostali le tisti, ki so bili
osumljeni: levicarstva. Po tej
preselitvi pa so začeli pošiljati v
Begunje samo komuniste, ujetje
partizane, talce in simpatizerje
OF.

Dne 29. julija 1941 je začelo v
Begunjah delovati »Posebno sodi-
šče za sojenje komunističnim ele-

mentom« in z njim se je začelo
najbolj krvavo obdobje begunj-
ske kaznilnice!

Kaznilnica je bila dolga 88 met-
rov in je imela tri nadstropja.
Stavba je bila močno utrjena
proti partizanskim napadom. Na
vogalih in pred vrati so bili že-
lezobetonski bunkerji, v zidovih
so bile strelne line. Okna so bila
opažena tako, da je ujetnik lahko
videl le kosček neba. Zaporniki
so bili nameščeni v dvanajstih
velikih sobah in razvrščeni po
spolu in stopnji krivde. Najhuje
osumljene so kaznovali s samico
ali bunkerjem, na smrt obsojene
pa so zapirali v posebno krilo v
pritličju.

V pritličju glavne stavbe je bi-
la sprejemna pisarna, kjer so jet-
nike ob prihodu zapisali v spie-
jemno knjigo. Jetniške sobe so
bile v III. nadstropju, zasliševal-
nice, pisarne in stanovanjske so-
be za gestapovce in policiste v
II. nadstropju, v I. nadstropju pa
so stanovali uslužbenci in delov-
na skupina, ki so jo sestavljali v
glavnem kriminalci. Tu je bila
tudi ambulanta. Sodišče je zase-
dalo v nekdanji kapeli, ki je bila
delo arhitekta Plečnika. Imeli so
tudi kuhinjo, shrambo, skladišče
živil za zapornike v IV. nadstrop-
ju in pekarno. Kaznilnica je ime-
la lastno pralnico in likalnico,
kjer so sprva delale nekdanje ob-
sojenke, pozneje pa tudi politič-
ne jetnice.

Prehrana je bila zelo slaba in
pišla. Edina ugodnost begunjske
kaznilnice je bila v tem, da je
bila na slovenskem ozemlju in so
prebivalci bližnjih vasi zaprtim
trpinom pomagali na vse mogoče
načine. Tudi kuharice so bile
večkrat sočutne in so, če so le
mogle, dajale jetnikom več hra-

ne. Za to so žal zvedeli Nemci in
so uvedli prehrano zapornikov
pod nadzorstvom. Trpinčili so jih
tudi tako, da so morali obrok
pojesti v natanko, skopo odmer-
jenem času. Pri obedu so stražar-
ji zapornika, ki se je le nasme-
nil ali dal drugemu kosček kru-
ha, obsodili na tri dni lakote ali
so ga kako drugače kaznovali. V
kaznilnico so sicer lahko prihaj-
jali paketi, ki pa so jih ob naj-
manjši partizanski akciji za več
dni ukinili. O tem, kako so bili
režeji sestradani, nam priča do-
godek, ko je stražar Peharsch
priskrbel nekemu jetniku hrano,
da je lahko za zabavo gledal, ka-
ko jo sestradanec golta. Ujetnik
je pojedel pet in pol zvrhanih
skleg hrane!

Mučenja so bila na dnevnem
redu. Sprva so mučili zapornike
kar v kapeli, kjer je bilo podne-
vi sodišče, ponoči pa mučilnica.
Zapornike so pretepali z gumijev-
kami, jim lomili kosti in jih ho-
teli na vse mogoče načine telesno
in duševno zlomiti. Ker so se
kriki zaradi izredno akustične
kapele predaleč slišali, so mučil-
nico premestili v drug prostor.
Največja krvoloka sta bila Dru-
schke, imenovan tudi »gorenjski
krvoloka«, in pa gestapovec Lin-
ke.

Zaporniki so ob mučenjih iz-
vojevali mnogo tihih zmag. Tak
primer nepremagljivosti je bil
Tone Dolinšek-Metod, ki je bil
med vojno sekretar pokrajinske
ga komiteja KPS za Gorenjsko.
Nečloveško so ga trpinčili, a ni-
so iz njega ničesar izvlekli. »Me-
tod sem!« je dejal in potem nič
več. Potem so ga poslali v nem-
ško koncentracijsko taborišče
Mauthausen. Ime Metod je po-
stalo simbol junaštva ne samo v
begunjskem zaporu, ampak tudi
drugod.

Kakor v drugih zaporih oziro-
ma taboriščih, so tudi v Begu-
njah zapornike množično pobija-
li. Nihče ni imel pravice do za-
govora. Prošnjo za pomilostitev
so lahko vložili le pri gauleiterju
na Bledu, ki pa je le redkokoga
pomilostil. Na smrt obsojene so
poslali v posebne celice v prit-
ličju. Streljali so jih navadno na
krajih partizanskih akcij, pozneje
pa največ v Dragi, v bližnji gradu
Kamna. Vsi na smrt obsojeni so
navadno hrabro zrlj smrti v oči.
Znan je primer Lucijana Seljaka
iz Kranja, ki so ga morali z za-
slišanja nositi zavitega v odejo.
Bil je tako slab, da ni mogel
stati! Pripovedujejo, da je še na
morišču kričal na Nemce.

Natančno število žrtev begunj-
skega zapora ni znano. Pravijo,
da so jih usmrtili 849! Domneva-
jo, da so Nemci za usmrtilitev
uporabljali dumdumke, ker sicer
trupla ne bi bila tako razmrčar-
jena.

Končno je prišla težko priča-
kovana pomlad leta 1945. Stab
Kokrškega odreda je pooblastil
obveščevalko Katice Senk-tetko,
da se gre z Nemci pogajati glede
njihove vdače. Uspelo ji je priti
v kaznilnico. Sprva so ji grozili
z ustrelitvijo, a so se slednjič le
domenili, da bodo pogajanja tek-
la v Justinovi hiši v Begunjah.
Partizani so porezali vse telefon-
ske zveze do begunjske kaznilni-
ce in zasedli vse važnejše dohode
v Begunje. Partizani so Nemcem
obljubili prost izhod iz Begunj,
Nemci pa so v zameno sprejeli
zahtevo, da oddajo orožje. To je
bila le pretveza, saj so Nemci
v resnici čakali na prihod pomo-
ci. Zato je prišlo do manjših spo-
padov. Kmalu so Nemci spozna-
li, da jim ni pomoči. Vdali so se
tik pred prihodom močnih sil
SS, vlasovcev, četnikov in belo-
gardistov, tako da je partizanom
uspešno rešiti jetnike pravzaprav
zadnji hip.

Naj sklenem prispevek z bese-
dami dr. Janeza Gerčarja, avtor-
ja knjige o begunjski mučilnici:

»Begunje z Drago naj bodo več-
ni spomin in opomin na usodne
čase, ko je šlo tudi nam Sloven-
cem za biti ali ne biti, a nam je
narodnoosvobodilno gibanje v slo-
gi z drugimi narodi Jugoslavije
prineslo svobodo in utrlo pot v
lepšo prihodnost.«

Podatke zbral:
MILAN JARC

KRAMLJANJE

DRAGA MILENA!

Najprej se vam zahvalju-
jem za objavo prispevka, saj
tega res nisem pričakovala.
Vsaj tako hitro ne! V zah-
valo pripravljam že nov pri-
spevek, danes pa vam pošil-
jam le pisemce, ki sem ga
napisala takoj po ogledu fil-
ma »Osvoboditev Evrope«.

Ko so nam pred kratkim
v šoli povedali, da si bomo
ogledali imenovani film,
smo težko pričakovali za to
določen dan. Ni ga bilo med
nami, ki bi ga film ne zani-
mal! To je ruski barvni film
na velikem platnu, ki traja
tri ure in dvajset minut. V
tem času so sicer precej str-
njeno, a zelo dobro prikaza-
ni vsi važnejši dogodki, ki
so se odigrali na vzhodni
fronti v drugi polovici leta
1943.

Film »Osvoboditev Evro-
pe« nam med drugim prika-
že vojaške priprave povelju-
jočih na obeh straneh in
znano konferenco v Tehera-
nu. Filmski zapis nas sezna-
ni z obema voditeljema, Hi-
tlerjem in Stalinom. Podro-
beje sem spoznala tudi po-
membno vlogo narodnoosvo-
bodilnega boja jugoslovans-
kih narodov in njen vpliv
na dogodke na vzhodni
fronti, česar do tega dne
pravzaprav nisem niti vede-
la.

Najbolj živo nam film
»Osvoboditev Evrope« prika-
že največji tankovski bitko
v zgodovini vojskovanja, bit-
ko pri Kursku. Zgodaj zjut-
raj se je začela in končala
še, ko sta bili obe vojski
povsem izčrpani.

Prisluhnite:

Na prostrani ruski ravnini
se je pojavilo toliko tankov,
kolikor jih še nisem videla
v nobenem filmu. Pravijo,
da jih je bilo več kot 10.000!
V bitki je sodelovalo še na-
tisoče topov, strojnica in
druga orožja. Ogenj je bil
neprekinjen, boji srditi in
prikazani tako od blizu, da
sem večkrat izgubila sled,
kateri so nemški in kateri
sovjetski tanki. Oh, kako
grozen je bil pogled na bo-
jišče po končani bitki! Ne-
šteto trupel je ležalo tam in
po njih so gazili goreči ali
kadeči se tanki. Na koncu
je ostalo celih le še nekaj
teh uničujočih železnih go-
senic, a še te niso mirova-
le. Še vedno so obračunava-
le med seboj, kakor da bi v
tej bitki ne smeli ostati živ-
ni en sam človek. Na vsem
strašotnem prizorišču klan-
ja je taval sam samcat ru-
ski vojak.

Si lahko predstavljate to
grozotno sliko, Milena?

Veste, včasih sem od gro-
ze kar zaprla oči. Kako ne-
ki je to šele izgledalo v re-
snici! Čeprav je bil film še
tako grozoten, sem prepri-
čana, da še vedno ni vero-
dostojen prikaz bitke pri
Kursku. Pravijo, da kaj ta-
kega pravzaprav ni moč pri-
kazati na filmskem platnu
in ne zapisati v knjigi. Kljub
temu sem vesela, da so ta
film naredili. Tako sem spo-
znala vsaj del resnice tega
časa, ki ga mi mladi vse
premalo poznamo. Želim si,
da bi več vojni čas spozna-
la na tak način — ne želim
si pa, da bi ga spoznala s
prave, resnične strani.

Kako srečni smo pravza-
prav mi, mladina te genera-
cije, a še nam marsikaj ni
prav!

Prejmite lep pozdrav!

Slavica Dragoš,
Mohoričeva 6.
p. Idrija

Draga Slavica!

Treba je doživeti, da znaš
ceniti to, kar imaš. Morda
se bodo ob tvojih besedah
zamislili tudi tisti, ki ne
zajo biti srečni v času, v
katerem bi morali biti. To
je največja vrednost zapisa-
nega.

Lepo pozdravljena!

MILENA

NA VRHOVCIH SO SE UPRLI

Kmalu potem, ko so v aprilu
1941 Italijani zasedli Ljubljano,
se je začel po vsej Sloveniji upor
proti okupatorju. Italijani se v
Ljubljani niso počutili varne, za-
to so jo ogradih z bodečo žico.
Naselje Vrhovci je ostalo zunaj
žične ograde.

Na Vrhovcih so živeli pred-
vsem delavci, ki so si v tem le-
pem kraju s težkim delom zgra-
dili domove. Njihova proletarska
in nacionalna zavest jih je vodi-
la v vrste odporneškega gibanja.
To gibanje se je imenovalo Osvo-
bodilna fronta slovenskega nara-
da!

Že v prvih vojnih dneh so bili
Vrhovci zveza med partizani v
Dolomiti in organizacijo OF v
Ljubljani. Tu so se križale ne-
štete poti kurirjev, ki so prena-
šali pošto, po teh stezicah je od-
šlo k partizanom tudi veliko
Ljubljancev. Tod so zavedni
ljudje prenašali orožje, obleko in
hrano za partizane. Vrhovci pa
so se prebujali popisani s paro-
lami »Živela OF«. Mnogokrat so
zjutraj prek električnih žic vise-
le slovenske zastave s peterokra-
ko zvezdo — v posmeh italijan-
skemu okupatorju in domači »be-
li gardi«.

Leta 1942 se je organizacija OF
z Dolomitskim odredom odločila,
da izvrši na Vrhovcih mobiliza-
cijo vseh moških, ki so sposobni
nositi puško in se boriti za osvo-
boditev slovenske dežele. Mobiliz-
acijo so izvedli ponoči. Možje,
očetje in sinovi so odšli v noč
oprtni z nahrbtniki in najnuj-
nejšim za dolgo pot. Njihovo no-
vo zatočišče so postali Dolomit-
ski gozdovi. Tu so ugotovili, da
je bil odziv na mobilizacijo ta-
ko velik, da partizanski odred
nima dovolj orožja za vse novince.
Že naslednjo noč je štab pri-
pravil akcijo: napad na karabi-
njersko postajo na Dobrovi in
miniranje mosta v Razorah. Da
bi akcija uspela, je bilo treba za-
varovati vse dohode iz Ljublja-
ne, Horjula, Polhovega Gradca in
Podutika.

Borbeni odredi so dobili vsak
svojo nalogo. Odšli so v zaščito

v vse smeri, kjer so posekali na
cesto drevje, da je bil tako oku-
patorju onemogočen hiter dostop
do Dobrove. Prezrezali so tudi vse
telefonske linije in s tem onemo-
gočili, da bi sovražnik prejel po-
moč iz drugih krajev. Ob 11. uri
je odjeknila močna eksplozija:
partizani so razstrelili most v
Razorah. To je bil hkrati tudi
znak za napad. Borci Dolomitske-
ga odreda so istočasno napadli
karabinjersko postojanko na Do-
brovi in postojanko bele garde na
hribu nad Dobrovo, kjer je stalo
močno utrjeno župnišče. Borci,
ki so napadli karabinjersko po-
stajo, so po nekaj urah borbe
prišli na podstrešje in vrgli roč-
ne bombe v postojanko. Ranje-
nih je bilo precej Italijanov. Bor-
ci, ki so napadli postojanko bele
garde, so imeli manj uspeha. Le-
ga močno utrjena župnišča na
hribu in hudo streljanje belogar-
distov sta jim onemogočila, da
bi postojanko zavzeli. Morali so
se umakniti proti vasi Hrušovo,
kamor so prišle tudi vse zaščitne
skupine. Tu so zavzeli položaje
ob cesti, ki drži proti Polhove-
mu Gradcu, kjer je partizanski
štab pričakoval podnevi močnej-
ši sovražnikov napad. Italijanov
in tudi njihovih pomagačev belo-

gardistov pa ni bilo. Priletela so
tri letala, ki so iskala partizan-
ske položaje. Partizanski borci pa
so bili na položajih tako dobro
zakriti, da jih letala niso odkri-
la. Računajoč, da so partizani na
hribu nad Dobrovo, so vrgla bom-
be v prazno. V naslednji noči so
partizani napadli še italijansko
postojanko v Polhovem Gradcu.
Po nekajurnem obleganju postoj-
anke, so prišli Italijanom na po-
moč Nemci. Zaradi tega so se
borci umaknili na izhodne polo-
žaje v Dolomite. S tem je bila
sklenjena prva večja akcija Na-
rodne zaščite in Dolomitskega
odreda na tem območju. Vsi bor-
ci novinci so se vrnili na svoje
domove z nalogo, da čakajo no-
vih navodil za nove akcije.

Akcija je zbudila v ljudeh za-
vest moči, Osvobodilni fronti je
pomenila politični uspeh, okupa-
torju in domačim izdajalcem pa
pognala strah v kosti, saj si od
tedaj naprej skoraj niso več upa-
li niti podnevi niti ponoči iz svo-
jih postojank. Tako je nastalo
v teh krajih majhno osvobodeno
ozemlje, ki se je prek Podutika,
Brd in Vrhovcev dotikalo z žico
ograjene Ljubljane.

MAJA ADAMIC

BESEDE IN DEJANJA

Skrb za lastni žep

Urad skupnosti PTT za poštne znamke je z zadnjim sklepom ene svojih komisij razglasil, da je 10-odstotni dodatek na vrednost pravkar izdanih znamk, ki jih prodajajo v filatelističnih prodajalnah, zares prenizek. Znašal naj bi vsaj 30 odstotkov.

Moti se, kdor misli, da bodo te trgovine ostale brez kupcev, ker bodo prodajale znamke dražje kot pri poštini okencih. Trgovine pripadajo Skupnosti PTT, zato je jasno, da bo večji del naklade novih znamk, predvsem iskanih, mogoče nabaviti prav v teh trgovinah in ne pri poštini okencih.

Ekonomska politika —
5. 4. 1971

Investicije še vedno naraščajo

V prvih treh mesecih letos so se investicije zvišale za približno 20 odstotkov v primerjavi z istim razdobjem lani. S tem se težnja stalnega dvigovanja investicij v letu 1970 nadaljuje tudi letos.

Po republikah so v januarju in februarju, zaznamovali največji dvig investicij v Crni gori in Sloveniji — za 75 odstotkov. V Hrvatski so se dvignile za 32, v Bosni in Hercegovini za 16, v Srbiji pa za 4 odstotke. Razen v Crni gori, kjer je pretežni del investicij »pokrit« s sredstvi federacije, izvira v drugih republikah največji del kritja iz bančnih virov.

Vjesnik — 8. 4. 1971

Lani 2887 kaznivih dejanj v gospodarstvu

Poročilo republiškega javnega tožilstva je bilo v preteklem letu odkritih 2887 kaznivih dejanj v gospodarstvu ali 18,5 odstotka skupnega števila vseh kaznivih dejanj, ki so bila obravnavana pred našimi sodišči. Od gornjega števila odpade na kazniva dejanja zoper narodno gospodarstvo 638 dejanj ali 22,1 odstotka, zoper družbeno premoženje 1617 dejanj ali okoli 56 odstotkov in zoper uradno dolžnost 632 dejanj ali 21,9 odstotka. Skupno število kaznivih dejanj v gospodarstvu se je zmanjšalo za okoli 210 primerov v primerjavi z letom 1969 ali za 6,59 odstotka.

Gospodarski vestnik —
6. 4. 1971

Dreyfusova afera (1)

Žalostna, vznemirljiva, obupna in srhljiva zgodba francoskega oficirja Alfreda Dreyfusa še danes sodi med najbolj znane »afere« v zgodovini. Iskra, ki je zanetila požar, je švignila 26. septembra 1894, ko je služabnica našla v košu za papir na nemškem veleposlaništvu v Parizu koščke nenavadnega pisma. »Zadeva Dreyfus« je bila priložnost za najhujše militariste, da pokažejo svojo moč.

Od leve proti desni: kapetan Dreyfus, polkovnik von Schwartzkoppen, major Henry in general Mercier

Dreyfusova afera je bila bolj pravna zmotna kot pa vohunska zadeva: bila je vžigalnik, ki je pogljal v zrak smodnišnico, v plameh pa se je razvnela, kot je zapisal pesnik Péguy, »strast do resnice in pravice«; bila je spodbuda, ki je pognala intelektualce iz njihovega slonokoščenega stolpa; bila je merilo, ki je pokazalo, kolikšna je moč tiska; bila je vihar, ki je podrl ovire, katere so do tlej zadrževale demokratične sile v Franciji na robu javnega življenja; bila je izgovor, na katerega so čakali republikanski duhovi, da bi se lotili ločitve cerkve od države in okrepili republiko, III. republiko, ki ji je venomer grozil monarhični revanšizem; bila je škandal, ki je vojski vzel popolno neodvisnost od vladne avtoritete.

Če so pred Dreyfusovo afero nekatere patriotske dogme še jamčile mirno vest, so se po Dreyfusovi aferi številni Francozi začeli spraševati, ali ni nacionalizem nekaj, kar ne more živeti s pravico. Dreyfusova afera je s svojimi družbenimi, političnimi in ideološkimi sestavinami zaznamovala tako francosko kot evropsko družbo. Obenem je bila tudi znamenje za preplah, ki je opozarjalo na trmasti in zopni razizem: pisatelj Zola, ki se je razburil zaradi antisemitskih demonstracij v pariški Latinski četrti, je zapisal tele preroške besede: »Potemtakem obstajajo mladi antisemiti? Obstajajo torej novi možgani, nove duše, ki jih je ta bedasti strup spravil iz ravnotežja? Kako žalostna in kako vznemirljiva napoved za prihajajoče dvajseto stoletje!«

Iskro tega velikanskega požara, ki še danes ni docela pogasjen (tudi leta 1940, ko je Pétain pokopal III. republiko, je bilo slišati upravičene besede o »zmagi antidreyfusizma«), je nevede in nehoti sprožila nepismena in neuka madame Bastian, snažilka na nemškem veleposlaništvu v Parizu.

Toda povedati je treba resnico, da je madame Bastian opravljala svoje nepomembno delo samo za Nemce, saj je za rojake zbirala tudi odpadni papir, ki ga je metal stran vojaški pribočnik polkovnik von Schwartzkoppen (za to delo je dobivala od francoske kontrašpijonažne službe 250 frankov na mesec). Nemški vojaški pribočnik se je kot vsi njegovi vrstniki ukvarjal tudi z vohunstvom: sprejemal je poročila francoskih ovačuhov ter jih trgal in metal v koš, včasih pa pošiljal italijanskemu kolegu Panizzardiju, ki je na italijanskem veleposlaništvu opravljal zelo podobno delo...

Dne 26. septembra 1894 je madame Bastian našla v košu nemškega vojaškega pribočnika koščke pisma, ki ga je napisal neki francoski oficir in ki je sporočalo Nemcem — torej sovražnikom, ki so pred dobrimi dvajsetimi leti (leta 1870) premagali in ponižali Francijo ter si vzeli Alzacijo in Lotaringijo — približno tole: nekaj nepomembnih podatkov o novi hidravlični zavori, o spremembah v organizaciji enot za kritje in topniških enot za katere se je odločil glavni štab, o novem priročniku za streljanje ter kratka beležka o Madagaskarju. Pismo, ki je pozneje dobilo

vzdevek »bordereau« (izvleček), je prinesla majorju Henryju, podnačelniku francoske kontrašpijonažne službe. Henry je o tem obvestil načelnika tajnih služb in ministra za vojsko generala Merciera.

Mercier je nemudoma obvestil predsednika republike Casimirja Périera ter predsednika vlade Charlesa Dupuya. Ta je poklical k sebi pravosodnega in obrambnega ministra. Dasiravno so bile informacije, ki jih je vseboval »bordereau«, kaj nepomembne, je Dreyfusova afera že takoj na začetku dobila značaj državne zadeve.

Takšen razvoj si je mogoče razložiti s tem, da si je Francija še zmerom lizala rane po sramotnem porazu, ki ga je močan nacionalističen duh pripisoval — kot se dostikrat zgodi po izgubljeni vojni — vohunom in izdajalcem. Zato je bilo dobrodošlo še tako majhno znamenje, ki bi utegnilo potrditi to do skrajnosti preprosto diagnozo. Ne gre tudi pozabiti, da se je v prvih letih III. republike zvrstilo nekaj poskusov, da bi znova uvedli monarhijo, in da je bil še zmerom dokaj močan zarotniški duh, ki so ga imenovali »boulangizem« — po navdihovalcu generalu Boulangeru.

Skratka: v tedanji Franciji je bila izredno krepka želja, da bi imeli močno državo in reakcionarno vlado. Ne gre tudi pozabiti, da so tedanjega vojnega ministra generala Merciera imeli za mlačnega in da ga je desničarski tisk (glasnik revanšizma in nacionalizma)

dan za dnem napadal ter zmerjal »brezvestnim politikom« in »organizatorjem neredov«. Mercier se je potem takem bal, da bi nova vohunska zadeva (v letu dni so namreč odkrili kar precej vohunskih afer) prišla prav nasprotnikom, ki bi ga potem mogli obtožiti »spletkarjenja z izdajalci«. Zato je zahteval, naj krivca takoj najdejo.

General Mercier in načelniki tajnih služb so izhajali iz zgrešene domneve, da bi do informacij, ki jih je vseboval »bordereau«, mogli priti edino redki štabni oficirji, še posebej oficirji »na poskušnji«, ki so imeli prost dostop do štirih poveljstev glavnega štaba. Tako so kmalu prišli do alžaskega kapetana Alfreda Dreyfusa, ki je bil pred nedavnim dodeljen za praktikanca v štab in čigar pisava je bila zelo podobna pisavi v »bordereauju«.

Zraven tega je kapetan Dreyfus, ki se je sicer odločil za francosko državljanstvo, imel tesne stike s sorodniki, ki so ostali v Alzaciji — to pa so bili zasedli Nemci. Povrh vsega je bil Žid. Protizidovska kampanja je tedaj v Franciji dobivala neznanse razsežnosti, vodil pa jo je list »La Libre parole«, katerega geslo na prvi strani je bilo: »Francijo Francozom«. Urednik lista je bil novinar Drumont, znan kot pisec protizidovskega delca »La France juive« (»Židovska Francija«).

Nadaljevanje prihodnjije

Predlog za zvišanje invalidnin v Srbiji

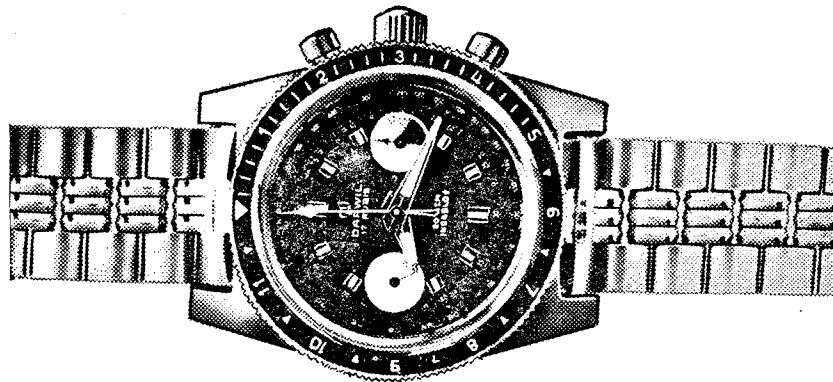
Z zakonskimi predpisi je določeno, da se invalidski dodatek usklajuje z življenjskimi stroški, če so se ti v prejšnjem letu dvignili. Zato je republiški svet za vprašanja borcev in invalidov v SR Srbiji predlagal naj invalidski dodatek zvišajo za 20 odstotkov.

V Srbiji je okoli 34.000 udeležev invalidskega dodatka. Med njimi je največ družinskih invalidov, ki jim je to edini dohodek, pa tudi nekaj takih osebnih invalidov, ki nimajo zadostnih sredstev za preživljanje. Do sedaj je v SR Srbiji znašal invalidski dodatek 367,20 din. Lanske osebne invalidnine in ortopedski dodatki so bili zaradi zvišanja življenjskih stroškov povečani za 5 odstotkov. Le invalidski dodatek ni bil zvišan. Zato komisija za vprašanja borcev in VVI skupščine Srbije ter svet za vprašanja borcev in invalidov predlaga republiškemu izvršnemu svetu, naj se zvišani invalidski dodatek začne izplačevati od 1. januarja 1971 dalje.

Biseri
proizvodnje

DARWIL

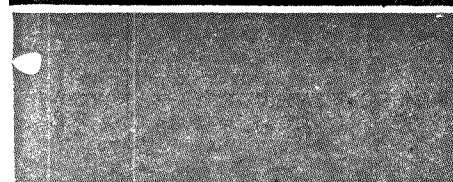
V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki štiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancije in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPŠTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

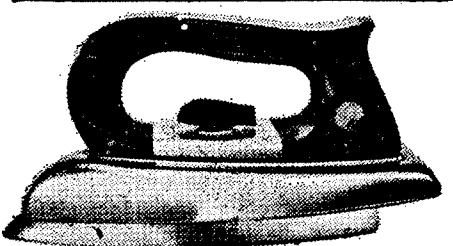
Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

Lady 71

Lord 71

Rowenta

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe vabila, objave, obvestila zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din.

Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev.

Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške, a največ do 15 dinarjev.

Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.